

diyanet

Aylık Dergi | Kasım 2015 | Sayı 299

[BİR İNSANLIK SORUNU MERHAMETSİZLİK]

RAHİMET VE MERHAMETİ TOPLUMA YAYMAK

Bugün asrın vicdanlarına merhameti yeniden aşılamalıyız. Asrın en büyük problemi olan merhametsizliği şefkat ve rahmete çevirmeliyiz.

HAKİKAT TEKELCİLİĞİNİN AĞIR FATURASI

Müslümanlar tarihin hiçbir döneminde bu kadar savrulmamışlar, hiç bu kadar karmaşa ve şiddet balağına saplanmamışlardır.

YARATILIŞIN ŞAHESERİ OLAN İNSANIN DOKUNULMAZLIĞI

Kim bir cana kıymamış yahut yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir.

ALPEREN MANİSALIGİL İLE MERHAMET ÜZERİNE SÖYLEŞİ

Bize sonsuz hayatı kazandıracak bir ömrün içindeyse, ona degecek mücadelemizi seçmeliyiz. Merhamet devrimi, uğrunda yürümeye degecek ve Müslümana yakışır bir mücadeledir.

MERHAMETSİZLİĞİN giderek arttığı bir dünyada yaşıyoruz. Dünyanın pek çok bölgesinde yaşanan ve tüm insanlığın gözleri önünde cereyan eden savaşlar, terör olayları, şiddet, baskı ve tahakkümler, çevrenin bilinçsizce tahribi insanlığı gitgide bir şiddet sarmalına sürüklüyor. Özünde şefkat ve merhameti barındıran, daha dünyaya geldiğinde en az anne sütü kadar şefkat ve merhamete muhtaç olan insan, kendinden uzaklaşıyor, fitratına yabancılaşıyor. Kuşkusuz bu durum günümüz insanını tedirgin ediyor, insanların günlük hayatlarını rahatça yaşamalarına ve neredeyse hiç tedirgin olmadan sokağa çıkmalarına fırsat vermiyor. Yaşanan bu acı tablo, şefkat ve merhameti yeniden kuşanmayı ve özümüzde var olan merhamet duygusunu tekrar ele almayı ve tabir yerindeyse bir merhamet seferberliğinde bulunmayı gerekli kılıyor.

Varlık âlemi, rahman ve rahim olan Yüce Allah'ın rahmet ve merhameti ile var olmuş ve yine O'nun sonsuz rahmet ve merhametiyle varlığını devam ettirmektedir. Kur'an-ı Kerim'de: "Allah'ın lütuf ve rahmeti sizin üzerinize olmasaydı ve Allah çok esirgeyici ve çok merhametli olmasaydı haliniz nice olurdu?" (Nûr, 24/20.) buyrulmuştur. Merhamet, âlemlerin rabbi olan Yüce Allah'ın en önemli vasıflarından biridir ve bu sıfat insanoğluna da lütfedilmiştir: "Şüphesiz acıma, merhamet duygusu Rahman'dan bir cüzdür." (Buhari, Edeb, 13.) Annenin evladı üzerinde titreyip şefkatle bağrına basmasından, hayvanların yavrularına olan düşkünlüğüne varıncaya kadar hepsi, Cenab-ı Hakk'ın bahsettiği şefkat ve merhamet sayesinde. İhsan ettiği sayısız nimetlere ve emrine verdiği nihayetsiz lütuflara rağmen kendisini tanıyıp iman etmeyen veya isyan eden kullarına ikramda bulunmaya devam edip onların rızıklarını kesmeyip havasız, susuz ve nimetsiz bırakmaması da yine O'nun engin rahmetinin ve merhametinin bir sonucudur. Allah'ın rahmeti her şeyi kuşatmıştır. Âlemlere rahmet olarak gönderilen, sevgili Peygamberimiz de insanlığın hasret kaldığı merhameti, sadece insanlara değil, hayvanlara, bitkilere, canlı cansız her şeye karşı göstermiş ve "Merhamet etmeyene, merhamet edilmez." buyurarak herkesin şefkat ve merhamete muhtaç olduğunu, merhamet arayanların öncelikle kendilerinin merhametli olmaları gerektiğini hatırlatmıştır. İnsanların hemcinslerine ve diğer canlı cansız varlıklara karşı şefkat ve merhametle davranmalarını tavsiye eden ayet ve hadisler, İslam'ın bir rahmet ahlakı ve merhamet medeniyeti olduğunu göstermektedir.

Toplumsal barışı, huzur ve kardeşliği yeniden inşa etmenin yolu; insanlığın benlik duygusundan sıyrılarak sevgi, şefkat ve merhamet duygusunu içine sindirmesinden ve merhameti yaşayan bir değere dönüş-türmekten geçmektedir. Anadolu'nun gönül insanlarının "İncinsen de incitme", "Sakin incitme bir canı, yıkarsın arşı Rahmanı" ve "İncitme sen kimseyi, kimseye incinme hem / Güler yüzlü, tatlı dil, her ağzın balı ol / Güneş gibi şefkatli, yer gibi tevazulu / Su gibi sehavetli, merhametle dolu ol." sözlerine kulak vermek, bugün toplum olarak belki de en fazla muhtaç olduğumuz hususlardan biridir.

Mutlu ve huzur dolu bir dünyada yaşamak istiyorsak, tüm varlıklara, özümüzde var olan sevgi ve merhametle davranmalıyız. Üstat Necip Fazıl'ın, Reis Bey'in ağzından ifade ettiği, "Merhamet... Hava gibi, su gibi muhtaç olduğumuz iksir... Baş aşağı bir cemiyeti, baş yukarı edecek bir kudret... Göklerin merhametle dolu olduğuna inanıyorum. Bizse nefsimizin beton çatısını tepemize dikmiş, yaşamayı öldürüyoruz. Merhamet... Âlem bu temel üzerinde. Eğer toprağa, tohuma hatta kire, lekeye merhamet olsaydı, su olur muydu? Rengi merhamet, sesi merhamet, pırlıltı şırlıltı su... Ne duruyorsunuz? Sökün sahte su borularını. Ev ev merhamet şebekesi kurun! Tepelerinizdeki çatıları da yıkın! Göklerle temasa geçin!" sözlerini yeniden düşünmeye ihtiyacımız var.

Çağımızın sorunlarından biri olan merhametsizlik gerçeğini ele aldığımız gündem dosyasıyla bu ay, kalpler arasında bir merhamet köprüsü kurmayı, muhtaç olduğumuz merhamet ve gönül dilinin yeniden inşasına katkı sağlamayı, bu sayede merhamet eksikliği yaşayan kalplerde küçücük de olsa bir merhamet kıvılcımı tutuşturmayı amaçladık. Barış, huzur, sevgi, şefkat ve merhametin önce kendi çevremizde başlayıp sonra küresel ölçekte yaygınlaştığı bir dünya temennisiyle sizleri dergimizle baş başa bırakıyoruz. 300. sayımızı yayımlayacağımız Aralık özel sayısında buluşmak dileğiyle...

Dr. Yüksel Salman

diyanet

2015

06

Rahmet ve Merhameti Topluma Yaymak

Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ

11

Bir İnsanlık Sorunu: Merhametsizlik

Prof. Dr. Vejdi BİLGİN

16

Merhamet Ey!

Dr. Ülfet GÖRGÜLÜ

21

Hakikat Tekelciliğinin Ağır Faturası

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

26

**Yaratılışın Şaheseri Olan
İnsanın Dokunulmazlığı**

Prof. Dr. Ahmet YAMAN

30

**Ailede Merhamet ve
Merhametsizliğin Yansımaları**

Doç. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU

34

**Alperen Manisalıgı ile Merhamet
ÜzerineSöyleşi**

Dr. Lamia LEVENT ABUL

38

Zor Zamanda Müslüman Olmak

Medet COŞKUN

42

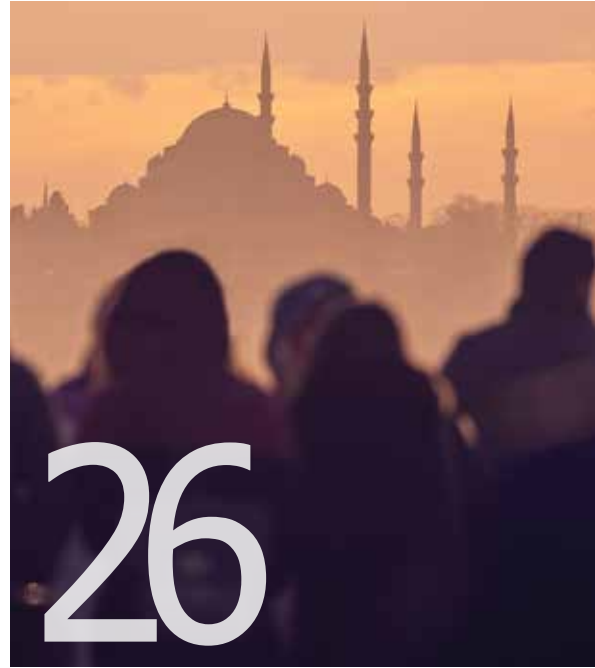
**Osmanlının Toprağa Mührü:
Türebeler-Mezarlıklar**

Lütfi BERGEN

46

İçki Kiskacı

Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

Diyanet İşleri Başkanlığı Adına
Sahibi ve Genel Yayın Yönetmeni
Dr. Yüksel SALMAN

Sorumlu Yazı İşleri Müdürü
Dr. Faruk GÖRGÜLÜ

Mali İşler ve Dağıtım Sorumlusu
Mustafa BAYRAKTAR

Yayın Koordinatörleri

Mustafa BEKTAŞOĞLU

Dr. Lamia LEVENT ABUL

Ali AYGÜN

Muhammed Kâmil YAYKAN

diyanetdergi@diyanet.gov.tr

Tashih

Mustafa BEKTAŞOĞLU

Görsel Sorumlu

Burhan ÇİMEN

Arşiv

Ali Duran DEMİRCİOĞLU

İletişim

Dini Yayınlar Genel Müdürlüğü
Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv.

No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara

Tel : 0312 295 86 61

Faks : 0312 295 61 92

diniyayinlar@diyanet.gov.tr

facebook.com/diyanetaylikdergi

twitter.com/DiyanetDergisi

62

Ağıtlar Evinde Uyumak
Abdülkâki İŞCAN

64

Behçet Necatigil'in "Nilüfer"i
Doç. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI

66

Öğretmenim, Baş Tacım
Mustafa UÇURUM

68

Modernleşme ve Toplumsal Değişim
Prof. Dr. Osman KÖSE

72

Alîm Allah
Fatma BAYRAM

74

Prof. Dr. Mehmet Erkal Hocamın Ardından
Prof. Dr. Ali ERBAŞ

76

Kara Tahtadan Mihraba...
Ali AYGÜN

79

Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesi
İbrahim İLHAN

48

En Güzel Öğretmen:
Hz. Peygamber (s.a.s.)
Elif ERDEM

50

Belalı Tılsımlı ve Zahmetli
Bir Yük Olarak Güzellik
Betül ŞATIR

52

Kıraat İlminde İz Bırakan Bir İsim:
Hafız Ali Üsküdarlı
Kâmil BÜYÜKER

54

Moskova Merkez Camii'nde
Kardeşlik Coşkusu
Ömer Faruk SAVURAN

57

Damlayı İnciye Dönüştürenler
Muhammed Kâmil YAYKAN

59

Nejat ve Fatma Bilezikçi ile Söyleşi
Ali AYGÜN

Abone İşleri
Tel : 0312 295 71 96-97
Faks : 0312 285 18 54
e-mail: dosim@diyanet.gov.tr

Abone Şartları
Yurtiçi yıllık: 60.00 TL
Yurtdışı yıllık: ABD: 30 ABD Doları
AB Ülkeleri: 30 Euro
Avustralya: 50 Avustralya Doları
İsveç ve Danimarka: 250 Kron
İsviçre: 45 Frank

Abone kaydı için, ücretin Döner Sermaye İşletme Müdürlüğü'nün T.C. Ziraat Bankası, Ankara Kamu Girişimci Şubesi IBAN: TR08 000 1 00 25 330 599 4308 5019 nolu hesabına yatırılması ve makbuzun fotokopisi ile abonemin hangi sayıdan başlayacağını bildirir bir dilekçe, mektup, yazı, faks veya e-mailin Diyanet İşleri Başkanlığı Döner Sermaye İşletmesi Müdürlüğü Üniversiteler Mah. Dumlupınar Blv. No: 147/A 06800 Çankaya/Ankara adresine gönderilmesi gerekir.

Temsilcilikler; Yurtiçi: İl Müftülükleri, İlçe Müftülükleri - **Yurtdışı:** Din Hizmetleri Müşavirlikleri, Din Hizmetleri Ataşelikleri / Yayınlanacak yazılarda düzeltme ve çıkartmalar yapılabilir. Yazıların bilimsel sorumluluğu yazarlarına aittir.

Tasarım: Aral Grup www.aral.org Fidanlık Mahallesi Ataç 1 Sokak No:25 / 11 Yenışehir / Ankara Tel: +90.312 433 2725
Baskı: A4 Grafik MatbaaYay. Rekl. Bilg. Hiz. Ltd.Şti. Tel: 0212 452 40 99 Fax: 0212 639 50 49 mail: info@a4grafik.com.tr www.a4grafik.com.tr
Yayın Türü: Aylık, Yerel, Süreli Yayın, Diyanet Aylık Dergi (Türkçe) **Baskın Tarihi:** 12/11/2015 ISSN-1300-8471

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla.

Prof. Dr. Mehmet Görmez
Diyanet İşleri Başkanı

Göreve Başlama Mesajı

BİZLERE din-i mübin-i İslam'a, aziz milletimize, gönül coğrafyamıza, âlem-i İslam'a ve bütün insanlığa hizmet etme şerefini bir dönem daha bahşeden Yüce Rabbimize nihaysiz hamd ü senalar olsun!

Ümmeti olmakla şerefyal olduğumuz Hatemü'l-Enbiya Rasul-i Ekrem Muhammed Mustafa (s.a.s.) başta olmak üzere Cenab-ı Hakk'ın dinini insanlara tebliğ eden, rahmet mesajını örnek hayatlarında gösteren ve böylece insanlığın yolunu aydınlatan bütün peygamberlere sonsuz salat ve selam olsun!

5 yıldır deruhte etmekte olduğum Diyanet İşleri Başkanlığı görevi, 11.11.2015 tarihi itibarıyla yeniden bir dönem daha uhdeme verilmiş bulunmaktadır. Öncelikle mesuliyeti çok ağır, ancak şerefi çok büyük olan bu vazifeye şahsımı layık gören, bizlere güven ve itimat duyan herkese en kalbî şükranlarımı arz ederim. 5 yıl boyunca bizimle birlikte gece gündüz demeden aşk ve heyecanla koşturan ülkemizin en ücra köşesinde görev yapan mihrap görevlimizden dünyanın en uzak coğrafyasında yüce dinimiz İslam'a hizmet eden din gönüllüsü kardeşlerime kadar herkese teşekkür ederim. Yeni dönemde de Yüce Rabbimden en büyük dua ve niyazım bir an olsun istikametden ayırmamasıdır. Yardım ve desteğini üzerimizden eksik etmemesidir. Sevdiği ve hoşnut olduğu işleri yaparak rızasını kazanabilmektir.

Bu vesileyle kuruluşundan günümüze kadar Diyanet İşleri Başkanlığı görevini ifa eden bütün Başkanlarımızı rahmet, minnet ve şükranla yâd ediyor; ülkemizin her köşesinde, yeryüzünün her sahada kalbini ve zihnini İslam'ın rahmet mesajlarına açmış ve adanmış teşkilat mensuplarımızı, tarih boyunca ve günümüzde İslam coğrafyasının aklı ve kalbi olma hüviyetini hiç elden bırakmayan aziz milletimizi, yurt dışındaki millet varlığını, gönül coğrafyamızı, umutlarını bizlere bağlayan mağdur ve mazlum din kardeşlerimizi ve dünyadaki bütün Müslümanları hürmet ve muhabbetle selamlıyorum.

Diyanet İşleri Başkanlığı son yıllarda, ülke sınırlarını aşarak küresel ölçekte hizmet sunan uluslararası bir kurum hâline gelmiştir. Avrupa'dan Amerika'ya, Balkanlardan Orta Asya'ya, Afrika'dan Latin Amerika ve Karayip Adalarına, Uzak Doğu'dan Pasifik-Asya ve Avustralya'ya kadar dünyadaki bütün Müslümanlarla temasa geçmiştir. Din hizmetleri, din eğitimi ve dinî yayınlar başta olmak üzere birçok alanda işbirliği imkânlarını geliştirmiştir. Başkanlığın, ülkemizde ve uluslararası alanda görünürlüğü, itibarı ve önemi artmıştır.

Diyanet İşleri Başkanlığı günümüzde sadece ülkemizi ve milletimizi değil, İslam dünyasını hatta insanlığı ilgilendiren temel sorunlarla ilgilenmeye başlamıştır. Milletçe birlik, beraberlik ve kardeşliği tesis etme yolunda pek çok hizmet ve proje gerçekleştirmiş, toplumsal sorunları din hizmetlerinin ayrılmaz bir parçası olarak görmüştür. İki asırdır devam eden ve belki de tarihin en zorlu süreçle-

rinden birini son yıllarda yaşayan İslam coğrafyasında yeniden barış, huzur ve kardeşlik ortamının tesis edilmesi için inisiyatif almış, sorumluluk ve rol üstlenmiştir. Ayrıca günümüzde tüm insanlığı kuşatan şiddet ve terör, nefret ve düşmanlık, ırkçılık ve ayrımcılık, işgal ve sömürgecilik ve bunlara bağlı zorunlu göç, açlık ve yoksulluk, haksızlık ve adaletsizlik, çevre ve tabiatı hoyratça kullanmak gibi sorunlarla mücadele etmiş, bir farkındalık ve bilinç oluşturabilmek için gayret sarf etmiştir. Bütün bunlar Başkanlıktan yeni talep ve beklentilerin oluşmasına zemin hazırlamış, Başkanlığın umut olarak görülmesine neden olmuştur.

Bu perspektiften hareketle Diyanet camiası olarak gerek ülkemiz, gerek bölgemiz ve gerekse dünyada cereyan eden hadiseler sebebiyle bugün bizlere dünden daha büyük sorumluluklar düşmektedir. Unutmayalım ki bizler, mihrap ve minberde Sevgili Peygamberimizin (s.a.s.) emanetini yüklenmiş bulunmaktayız. Diyanet İşleri Başkanı olarak kendi nefsim başta olmak üzere Diyanet teşkilatında görev yapan herkesin artan mesuliyetleri daha derinden hissetmesi ve değişen görev tanımlarını idrak etmesi; aşkını, heyecanını, bilgisini, görgüsünü, ilmini, irfanını sürekli yenilemesi, ilişkilerini, itibarını ve örnekliğini yeniden gözden geçirmesi bir zorunluluktur. Zira İslam dünyası belki de tarihin hiçbir döneminde bugün olduğu kadar ülkemize ve Başkanlığımızın sınırları aşan hizmetlerine ihtiyaç duymamıştır. Bugün İslam, dünya ölçeğinde çok ağır tazyik ve saldırılara muhatap olarak varlığını sürdürmektedir. İslam karşıtı söylemlerin dünya çapında ürettiği algılar ve bütün Müslümanları muhasara altına almaya çalışan haksız müdahaleleri kadar, İslam dünyasında ortaya çıkan nevezuhur hareketlerin hepimizi içeriden yaralayan cebir ve şiddetleri üzerinde önemle durmamız gerekmektedir. Farklı dünyaların ürettiği algıların kaynaklarına odaklanmak, varlığımızdan huzursuzluk duyan İslamofobinin sadece nedenlerini öğrenmekle yetinmemek, endişe ve kaygılarını gidermek, haddi aşan eleştiri ve saldırılarıyla usulünce mücadele etmek, aynı zamanda kendi bünyemizde var olan manevi hastalıklar sebebiyle ortaya çıkan kimi sorunlu dini anlayış ve yapıları da cesaretle masaya yatırmak, bütün bu problemleri çözmek için de samimiyetle gayret göstermek zorundayız.

En önemli vazifemiz, hem bu dünyada hem de ahirette ebedî kurtuluş ve saadete erebilmek için din-i mübin-i İslam'ın rahmet çağrısıyla günümüz insanını buluşturma yolunda var gücümüzle çalışmaktır. Her zaman olduğu gibi bugün de niyet ve gayretlerimize yön veren, duygu ve düşüncelerimizin beslendiği en temel kaynak hiç şüphesiz Yüce Kitabımız Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin (s.a.s.) sünnet-i seniyyesidir. Din hizmetlerinde metodumuz, Kur'an-ı Kerim ve Hz. Peygamberin (s.a.s.) rehberliği ve çağlarüstü örnekliği ışığında, İslam kültür ve medeniyetinin zengin bilgi mirası ve engin tecrübesi eşliğinde, insanlığın kazanımlarını, çağımızın gelişen ve değişen şartlarını dikkate almaktır. Tarih boyunca Müslümanların çoğunluğunun benimsediği İslâm'ın ana yolunu takip etmektir. İslam'ın doğru anlaşılması ve doğru yorumlanması için çaba göstermektir. Sahih dini bilgiye ulaşma ve sahip çıkma çabasını hiç elden bırakmadan "İslam, Allah'ın emirlerine saygı ve tazim göstermek, Allah'ın tüm mahlukatına karşı da şefkat ve merhametle muamele etmektir." anlayışını hayatımızda yaşayarak göstermektir. Hedefimiz, ayrıştırıcı ve ayrılıkçı düşüncelerden uzak bir şekilde toplumun her kesimine ulaşmaktır. Farklılıklarımızın çatışma nedeni değil, zenginleşme fırsatı olarak görülmesi için çalışmalar yapmaktır. Ülkemizin her köşesinde, mabetlerinde, mihraplarında, minberlerinde, kürsülerinde, şerefelerinde asırlarca ilahî rahmet çağrısının yankılandığı bu topraklarda dinin rahmet iklimini ulaştıramadığımız hiç kimse bırakmamaktır. Dinin diriltici nefesini ve mesajını hayatla buluşturmak.

Bu duygu ve düşüncelerle yeni dönemin ülkemiz, milletimiz, yurt dışındaki millet varlığımız, gönül coğrafyamız, İslam dünyası ve tüm insanlık için hayırlara vesile olmasını Yüce Rabbimden niyaz ediyorum. Bu uğurda olanca gücümüzle çalışırken, Diyanet teşkilatı olarak Cenab-ı Hakk'ın inayetinin hep bizimle birlikte olmasını, tevfikini refik etmesini, bizi mahcup ve pişman etmemesini diliyorum.

Rahmet ve Merhameti Topluma Yaymak

Prof. Dr. Hasan Kâmil YILMAZ

Diyânet İşleri Başkan Yardımcısı

**Bizim medeniyetimizin en temel
değerlerinden biri adaletse diğeri merhamettir.
Merhametsiz bir medeniyet olmaz.**

İlahî dinlerin insanlığa öğrettiği hasletlerin başında merhamet duygusu gelir. İnsan merhameti kuşandığı zaman başkalarının farkında olmaya; başkalarının farkına varınca da kendisi için istediğini başkaları için istemeye ve empati duygusuyla yaşamayı öğrenmeye başlar. Merhamet ehli, toplumda açlar varsa karnını doyuramaz; üşüyenler varsa ısınamaz; ağlayanlar varsa gülemez, evini, yurdunu ve ülkesini kaybedip başka yerlere sığınan mülteciler varken rahat edemez.

MERHAMET, Allah'ın cemal sıfatlarından Rahman isminin mazharı olarak zuhura gelen, âlemleri kuşatan, hayatı yönlendiren en önemli güç; ilahî, ruhani ve manevî duygudur. Ruhi hayatımızdaki rikkat ve inceliğin; muhabbet ve sevginin sebebidir. Hayatı besleyen en büyük ilahî ve rahmani damardır. Yürekleri mahveden

dertlere çaredir. Asrımızın maddi ve manevi krizini yaşayan insanına devadır. Her gün televizyon ve internet aracılığıyla şahit olduğumuz şiddet sarmalının tek çözümüdür merhamet.

Şiddetin doğurduğu sonuç nefrettir. Tarih boyunca insanlık merhametin ürününü muhabbet,

şiddetin ürününü ise nefret olarak soluklamıştır. Bu yüzden cahiliye toplumlarının en büyük problemi merhametten mahrumiyet ve şiddettir. Aile içi şiddetten toplumlararası şiddete kadar her türlü şiddet sarmalı, insanlığı kanser gibi kemiren nefret tohumları ek-mektedir.

Bugün merhameti-
ni kaybetmeyenler
Akdeniz'de batan
teknedeki mülteciler-
den, evini yurdunu
kaybeden insanların
hâlinde, canlı bom-
baların son verdiği
hayatlardan etkileni-
yor ve üzülüyor.

İlahî dinlerin insanlığa öğrettiği hasletlerin başında merhamet duygusu gelir. İnsan merhameti kuşandığı zaman başkalarının farkında olmaya; başkalarının farkına varınca da kendisi için istediğini başkaları için istemeye ve empati duygusuyla yaşamayı öğrenmeye başlar. Merhamet ehli, toplumda açlar varsa karnını doyuramaz; üşüyenler varsa ısınamaz; ağlayanlar varsa gülemez, evini, yurdunu ve ülkesini kaybedip başka yerlere sığınan mülteciler varken rahat edemez.

Genelde bütün peygamberlerin ve özelde bizim Peygamberimiz (s.a.s.)'in en önemli vasıfların-

dan biri "üsve-i hasene" (Ahzab, 33/21; Mümtahine, 60/4, 6.) güzel model, rehber ve örnek oluşudur. Peygamberler, ümmetlerinin rol modelleri ve ahlaki kahramanlarıdır. Çünkü insan ahlaki erdem kabul edilen merhamet, şefkat, rikkat ve muhabbeti, güzel huy ve insani davranışları anlatım ve tanıtımdan çok fiili uygulamalardan öğrenir, kavrar ve hayata geçirir.

Sadece kuralları bilmek yeterli olsaydı peygamberlere ihtiyaç olmazdı. Allah Teala melek aracılığıyla ya da başka bir vasıtayla hayatı kuşatacak ve davranışları yönlendirecek dini hükümleri ihtiva eden kitaplar gönderir; in-

sanlar da o kitaptaki ahkâm ve kullara uyarak doğru yolu bulmuş olurlardı. Allah Teala insanların model ihtiyacına binaen onlara kendi içlerinden merhametle donanmış peygamberler göndermiştir ki ümmetlerine model olsunlar ve fiilen yol gösterip onları arıtsınlar. (Bakara, 2/151; Al-i Imran, 3/164; Cuma, 62/2.)

İnsanlara yolculuklarında, özellikle fırtınalı deniz yolculuklarında, her zaman bir kılavuz kaptan lazımdır. Hayat denizinin şiddet girdaplarını ve nefret tuzaklarını aşabilmenin en iyi yolu ehinden öğrenilecek merhamet yönetimidir. Hz. Peygamber merhamette bir kılavuz kaptan olmanın yanı sıra karanlık geceleri aydınlatan bir mum, bir kandil gibidir. Onun ışığı olmadan insanlık için gündüz bile karanlık sayılır. Onun öğrettiği merhametten mahrum olanlar, kafalarını kuma gömen deve kuşu misali başkalarının farkında olmadığı gibi, yarasa misali ışıktan da rahatsızdır. Onun rehberliğine sığınmayan dağların kralı arslan bile tavşan olur. (Mesnevi, IV, b. 1456.) Güneşin gizlenmesi nasıl karanlığı davet eder ve insanları ışıktan mahrum bırakırsa onun merhamet nurunun kaybolması da aynen öyledir. İnsanlık bugün olduğu gibi önünü göremeyeceği bir karanlığa düşer olur.

Basiret gözü görmeyen, mana ci-hetine karşı kör, merhamet yoksulu günümüz insanların elinden tutacak, yol gösterecek, ayağı tökezlemeden selamete onları menzil-i maksuda götürecek bir rehber ihtiyaçları vardır. İşte o rehber, Allah'ın insanlığa merhamet modeli olarak sunduğu Hz.

Şiddet, âdeta bir eğitim aracı hâline geldi. Çocuk oyunlarından, televizyon film ve dizilerine kadar her yer ve her yönümüz şiddet sarmalında.

Muhammed Mustafa (s.a.s.)'dir. Onun yöntemidir. Onun emirleridir. O âlemlere rahmet, takva ehline önder ve insanlığa rehberdir. İnsanlık onun elini tutup ardından yürüdükçe onun sunduğu merhamet ikliminde aradığı huzur ve mutluluğa erecektir.

Mekke'deki cahiliye toplumu-nu medeni hâle getiren ve on-

ları şiddet sarmalından kurtarıp merhametle buluşturan Yüce Peygamberimiz'in en önemli vasfı rahmet elçisi vasfıyla yüksek bir merhamete sahip olmasıdır. Onda bu duygu, şiddetin her tür-lüsünün egemen olduğu cahiliye insanını rahmet yağmurları gibi şiddet tortularından yıkayıp arındırmıştır.

Efendimiz'in insani ilişkilerdeki temel özelliği merhamet, hoşgörü ve şefkati Kur'an şu lafızlarla anlatır: "Allah'ın sana verdiği merhamet sayesinde ey Muhammed sen insanlara karşı yumuşak davran-dın. Eğer kaba ve katı kalpli olsay-dın, şüphesiz insanlar etrafından dağılır giderlerdi." (Âl-i İmran, 3/159.)

Allah Rasulü gerek aile hayatında, gerek toplumsal hayatta, gerek-se devlet yönetiminde merhamet merkezli ilişkilerin en iyi örneklerini sergilemiştir. Onun aile içinde, mescitte, sokakta ve devlet yönetimindeki beşerî münasebetleri, merhamet zeminine otur-maktadır. Eşlerine, çocuklarına ve torunlarına gösterdiği sevginin temelinde de, mescitte kendisinden zina etmek için izin isteyen gence gösterdiği hoşgörü ve ikna çabasının temelinde de merhamet vardır. (Ahmed b. Hanbel, Müsned, V, 256-257.) Yine mescitte hacetini gören bedeviye tepki gösteren sahabileri sükûnete çağırırken gönül dünyasındaki engin merhamet onu motive eden en büyük güçtür. (Buhari, Vudu, 58, Edeb, 80; Müslim, Taharet, 98-100; Ebu Davud, Taharet, 136.)

Mekke fethinde müşriklere gösterdiği af ve müsamahada da, en azılı katilleri bağışlamasında da merhametin derin izlerini görmek mümkündür. Mekke onun çok sevdiği yurduydı. Hem de çıkarılmasa, asla terk etmeyi düşünmediği vatandı. O kendisini Mekke'den çıkaranları; hatta hicrette kendisini yakalamak üzere iken kumlara saplanan Süraka'yı, ahabını Mekke'den çıkartan Ebu Süfyan'ı ve eşi Hind'i, Hamza'yı öldüren Vahşi'yi ve diğerlerini hep affetti. Ancak onun af, mü-

Bugün asrın vicdanlarına
merhameti yeniden
aşılmalıyız. Asrın en
büyük problemi olan
merhametsizliği şefkat
ve rahmete çevirmeliyiz.
Rahmet ve merhameti
topluma yaymalıyız.

samaha ve hoşgörüsü acz, zillet ve meskenetten değil, âlemşümul merhametinden kaynaklanıyordu. (Enbiya, 21/107.)

Çağımızda hayatın günbegün şiddet ürettiği açıkça görülmektedir. Ruhun rikkat kazanmasına yarayacak merhamet olmadıkça ortaya muhabbet ve sevginin çıkması beklenemez. Günümüzde insanın ruhi ve duygusal tarafı görmezden gelinmektedir. Toplumlar merhametten yana aç hâle getirilmiş durumdadır. Merhametten yana aç olan toplumlarda ise temel öğenin şiddet olması kaçınılmazdır.

Bugün merhametini kaybetmeyenler Akdeniz'de batan teknede ki mültecilerden, evini yurdunu kaybeden insanların hâline, canlı bombaların son verdiği hayatlardan etkileniyor ve üzüyor.

Evet, şiddetten şikâyet ediyoruz, ancak şiddeti doğuran sebepler üzerinde durmuyoruz. Şiddet, âdeta bir eğitim aracı hâline geldi. Çocuk oyunlarından, televizyon film ve dizilerine kadar her yer ve her yönümüz şiddet sarmalında. Toplumu bu şiddet sarmalından kurtarmak herkesin derdi gibi görünüyor, ancak bunun yolu nedir,

buna nasıl bir çözüm üretilebilir? Buna kafa yoran ise yok. Varsa da çözüm üretebilen, sesini duyurabilen yok.

Kişiyi insani davranışlara sevk eden merhamet çok anlamlı ve önemlidir. Merhamet denilince mutlak bir acıma duygusundan öte kişiyi harekete geçiren, motive eden, davranışa sevk eden duygu hatıra gelmelidir. Yoksa sâdece acıma manasında bir merhametin kıymet-i harbiyesi yoktur. Nitekim hastayı görünce acıma duygusuna kapılıp merhametle seyretmekten çok tedavi ve şifa bulması için ne yapabilirim derdine düşmek esastır. Aç olanı görünce acıma duygusu yerine onunla lokmamızı paylaşabilecek bir iç motivasyonumuz var mı ona bakmak esastır.

Bugün aileden eğitim kurumlarına, iş yerlerinden sokak ve eğlence merkezlerine, ülkesini savunan insanlardan camide namaz kılanlara saldıranlara kadar her alanda yaygın şekilde gördüğümüz şiddet sahnelerinin temelinde merhametten yoksun bir eğitim sürecinin bulunduğunu söylemek abartı olmasa gerekir.

Bugün asrın vicdanlarına merhameti yeniden aşılmalıyız. Asrın en büyük problemi olan merhametsizliği şefkat ve rahmete çevirmeliyiz. Rahmet ve merhameti topluma yaymalıyız. Bizim medeniyetimizin en temel değerlerinden biri adaletse diğeri merhamettir. Merhametsiz bir medeniyet olmaz.

Dileğimiz ve duamız odur ki ülkemizde ve dünyada insani duyguları yaralayan şiddet kalmasın, onun yerine merhamet egemen olsun.

Bir İnsanlık Sorunu: Merhametsizlik

Prof. Dr. Vejdi BİLGİN

Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi

Duygularımızın kaynağı

İnsan akıl, sağduyu, vicdan gibi birbiri içine geçmiş birtakım özelliklerden meydana gelir. Bu özellikler bizim ihtiraslarımız, dürtülerimiz ve duygularımız arasında bir denge kurmaya yarar. Bu kar-

şıklı öğeler arasındaki çapraz ilişkiler sonucu her biri diğerinden farklı milyarlarca insan tarafından dünyamızı paylaşmaktayız. İnsan hayvan türünden farklı olarak (bir karınca dünyası gibi) sabit bir dünyaya mahkûm olmayan, dola-

yısıyla çok farklı tutum ve davranışlarla kendini ortaya koyabilen bir varlıktır. Bir hayvanın, örneğin bir tilkinin nasıl avlandığı, nasıl beslendiği, nasıl ürettiği, nasıl barındığı belirlenmişken aynı şeyi insan için söylemek mümkün de-

gildir. Burada “insan doğası” dediğimiz ve ne olduğunu tam olarak ihata edemediğimiz bir olgu vardır. Bu doğa son derece negatiften son derece pozitif doğru inanılmaz sayı ve çeşitlilikte istek, arzu ve duygu barındırmaktadır.

İnsanın önemli bir özelliği de tek başına yaşamını sürdüremesidir. Bundan dolayı insanlar bir arada yaşayabilmek için bazı isteklerinden vazgeçer, bazı duygularını bastırırlar. Bu durum sadece bireyden ortaya çıkmaz, aynı zamanda toplum da bireyleri bir şekilde sosyal hayat için uygun hâle getirmeye çalışır. Bunun için çoğunlukla okulda veya okul dışında verilen eğitim kullanılır. Ayrıca yazılı olan ve olmayan hukuk kuralları ile bireylere yaptırım uygulanır. Dinler de hem bir eğitim hem de bir yaptırım aracı olarak insanî doğanın disipline edilmesine katkıda bulunurlar. Toplumda beğenilen bir kişi olmak veya örnek bir vatandaş olmak ya da iyi bir dindar olmak neticede aynı kapiya çıkar: Doğamızda var olan her şeyi açığa çıkarmak değil, doğamızı disipline etmek. Bu da tutum ve davranışlarımız şeklinde kendini gösterir.

Duygular insan doğasının ayrılmaz bir parçasıdır. Aynı duygu farklı insanlarda farklı derecelerde yer alır. Zira insanlar farklı genetik yapıları sahiptir. Salt genetik yapının duygularımıza etkisini ölçmek mümkün değildir; çünkü her çocuk bir topluluk içinde büyümektedir. Dolayısıyla devreye çevresel faktörler girer. Çevresel

Merhamet ve şiddet farklı alanlarda farklı derecelerde ortaya çıkar. Bir kişinin çocuk, kadın, yaşlı, yetim olması veya etnik kökeni, ırkı, dini, sosyal sınıfı gibi faktörler burada etkilidir. Toplum bir kişinin haklı dahi olsa kadına şiddet göstermesini hoş görmez.

faktörlerin duygularımız üzerindeki etkisini gözlemlemek çok daha kolaydır. Zira aynı konuda farklı toplumların farklı tepkiler verdiği rahatlıkla gözlenebilir. Mesela bir kişinin eşine karşı yapılan bir iltifat bir toplumda memnuniyet ve gurur oluştururken diğer toplumda kıskançlık ve öfkeye yol açabilir. Bu anlamda duygularımızın tutum ve davranışlarımız üzerindeki tezahürünün çoğunlukla toplum tarafından belirlendiğini söyleyebiliriz. Bir başka ifadeyle sosyalleşme (toplumun değer ve normlarını öğrenip içselleştirme) sürecinde ne zaman öfkelenecimizi, ne zaman sevinç duyacağımızı, ne zaman gurur duyacağımızı da öğreniriz.

Duyguların toplum tarafından belirlenmesi gayet olağan bir durumdur. Esasında biz fizyolojik tepkilerimizi bile toplumdan öğrenmekteyiz. Örneğin kusmak fizyolojik bir tepkidir ama aynı olgu farklı toplumlarda farklı et-

kenlerle ortaya çıkmaktadır. Bir Anadolu insanı Fransa’da yemek için sunulan bir salyangoz ile karşılaştığında kusacak gibi olurken Nijeryalı bir Yoruba üyesi büyük bir iştah duyabilmektedir. Dolayısıyla fizyolojik tepkilerimiz bile çevresel şartlardan etkilenecek belirleniyorsa, duygusal tepkilerimizin çevresel şartlardan daha fazla etkileneceği gerçeğini kabul etmemiz gerekir.

Toplumsal hayat içinde gelişen merhamet duygusu

Çevresel faktörleri hiç göz önüne almadan insanın doğasında merhamet olduğunu söyleyebiliriz. Ancak insan doğasında bunun zıddı olan öfke ve şiddet de vardır. Birbirine zıt olan her iki duygu da toplumsal şartlar içinde belirli bir dengede gelişir. Bu duygulardan bir tanesinin olmadığı kişi toplumca eksik kabul edilir. Örneğin pür-merhametli olan dolayısıyla yemek için bir hayvanı kesemeyen veya ülkesi için düşmanı öldüremeyen (yani toplumun istediği biçimde şiddet kullanamayan) kişi normal karşılanmaz. Kişi toplumun belirlediği ölçüde merhamet ve şiddet göstermelidir.

Merhamet ve şiddet farklı alanlarda farklı derecelerde ortaya çıkar. Bir kişinin çocuk, kadın, yaşlı, yetim olması veya etnik kökeni, ırkı, dini, sosyal sınıfı gibi faktörler burada etkilidir. Toplum bir kişinin haklı dahi olsa kadına şiddet göstermesini hoş görmez, erkeğe olan şiddeti ise mazur görebilir. Yetim bir çocuğa gösterilen merhamet ile aynı yaştaki bir başka çocuğa

gösterilen merhamet aynı değildir. Burada çoğunlukla belirleyici olan toplumdur. Dolayısıyla merhamet gibi eksikliğini gördüğümüz bir duygu hakkında tahliller yaparken –biraz da zorunlu olarak- toplumsal yapıya bakmamız gerekecektir.

Toplumumuzda merhamet

Bugün Anadolu coğrafyasını paylaşan toplumumuzda merhamet duygusunun yoğunluğu hakkında genel birtakım değerlendirmeler yapmak mümkündür şüphesiz. Gündelik hayata karışan hemen herkes özellikle şehirlerde yaşa-

yan insanların büyük bir stres altında olduğunu fark eder. Mesela insanlar trafikte sabırsızdır; kuralara uymadıkları gibi diğer sürücüler de taciz ederler. Bir devlet dairesine gittiğinizde güler bir yüzle karşılanma ihtimaliniz zayıftır. Pazarcıdan domates alırken her an bir ağız dalaşına girmeniz olasıdır. Herhangi bir işi halletmek için bekleyen kalabalıklar kolay kolay düzenli bir sıraya girmek istemezler. Özellikle yurt dışından gelen ve Türkiye’de uzun süre kalan yabancıların söyledikleri en önemli konulardan bir ta-

Televizyonlarımızda son birkaç yıldır gündemimizi meşgul eden önemli konulardan bir tanesi kadın cinayetleridir. Ülkemizde hemen her hafta birkaç kadın boşandığı veya boşanmak üzere olduğu kocası tarafından öldürülmekte ya da yaralanmaktadır.

nesi de toplumumuzun sabırsızlığı ve çabuk öfkelenmesidir. Televizyonlarımızda son birkaç yıldır gündemimizi meşgul eden önemli konulardan bir tanesi kadın cinayetleridir. Ülkemizde hemen her hafta birkaç kadın boşandığı veya boşanmak üzere olduğu kocası tarafından öldürülmekte ya da yaralanmaktadır. Borç meselesi veya park problemi yüzünden birbirlerini öldürenler basına yansımaktadır. Kırsal kesimde hâlâ kan davalarının izlerine rastlanmaktadır. Hukuk sistemimizin kuvvetlenmesi, daha şehirli olmamız, eğitim seviyemizin yükselmesi bu şiddetin önüne geçememektedir. Örneğin eğitilmiş erkekler de eşlerine şiddet uygulayabilmektedir. Genel olarak bakıldığında toplumumuz şeffaktan çok şiddete meyilli bir görünüm arz etmektedir.

Bu problemin önüne nasıl geçi-

Merhamet ve şiddet farklı alanlarda farklı derecelerde ortaya çıkar. Bir kişinin çocuk, kadın, yaşlı, yetim olması veya etnik kökeni, ırkı, dini, sosyal sınıfı gibi faktörler burada etkilidir.

lecektir? Duygular gibi şiddet de öğrenilmektedir. Yapılan araştırmalarda çocuklarına şiddet uygulayan ebeveynlerin bir kısmının ailelerinden şiddet gördükleri tespit edilmiştir. Merhameti topluma yayabilmek için öncelikle zıddı ile mücadele etmek gerektiği açıktır. Şüphesiz şiddet tek başına ele alınabilecek bir duygu değildir. Şiddetle birlikte bulunan, bazen sebebi, bazen sonucu olan duyguları da bir arada düşünmek gerekir. Bu bağlamda kıskançlık, rekabet, öfke, zarar verme gibi duygular da mücadele edilmesi gereken duygulardır. Merhameti geliştirmek içinse sevgi, hoşgörü, güven, tevazu, yardımseverlik gibi duyguları da kuvvetlendirmek gerekir.

Acaba tek başına din bu duyguları hâkim kılmada yeterli midir? Yazımızın başında belirttiğimiz gibi duygularımızın davranışlara dökülmesi çoğunlukla toplumsal etki ile olur. Esasında dinin bazı konularının anlaşılması da toplumsal bir bağlam içinde gerçekleşir. Elbette fetihler döneminde yetişen bir kişi savaşçı bir duygu dünyası ile dini anlayacaktır. Birey nasıl bir sosyokültürel bağlam içinde yetişmişse bazı dinî nasları da öyle kabullenir. Hoşgörünün hâkim olduğu bir toplumda yetişen birey diğer dinlere karşı müsamahakâr iken, dinî çatışmaların olduğu bir toplumda yetişen birey diğer din mensuplarını ya kendi dinine katmak ya da yok etmek şeklinde bir dinî anlayış

benimser. Bundan dolayı dinî emirler tek başına yeterli değildir. Köklerini dinden alan bir dünya görüşü meydana getirmek, bunu bir yaşam tarzına dönüştürmek ve fertleri bu minvalde yetiştirmek gerekmektedir.

Merhamet duygusu nasıl hâkim hâle getirilebilir?

Merhamet ve öfke, şefkat ve şiddet gibi duyguların belirli oranlarda insanda bulunmasının olağan olduğunu ifade ettik. Bu duyguları yoğunluk olarak merhamet ve şefkate dönüştürmek için vaaz, hutbe, televizyon programları gibi araçlarla ilgili ayet ve hadisleri anlatmak asla yeterli olmaz. Merhameti hâkim kılabilmek için geniş bir eylem planı hazırlanmalıdır.

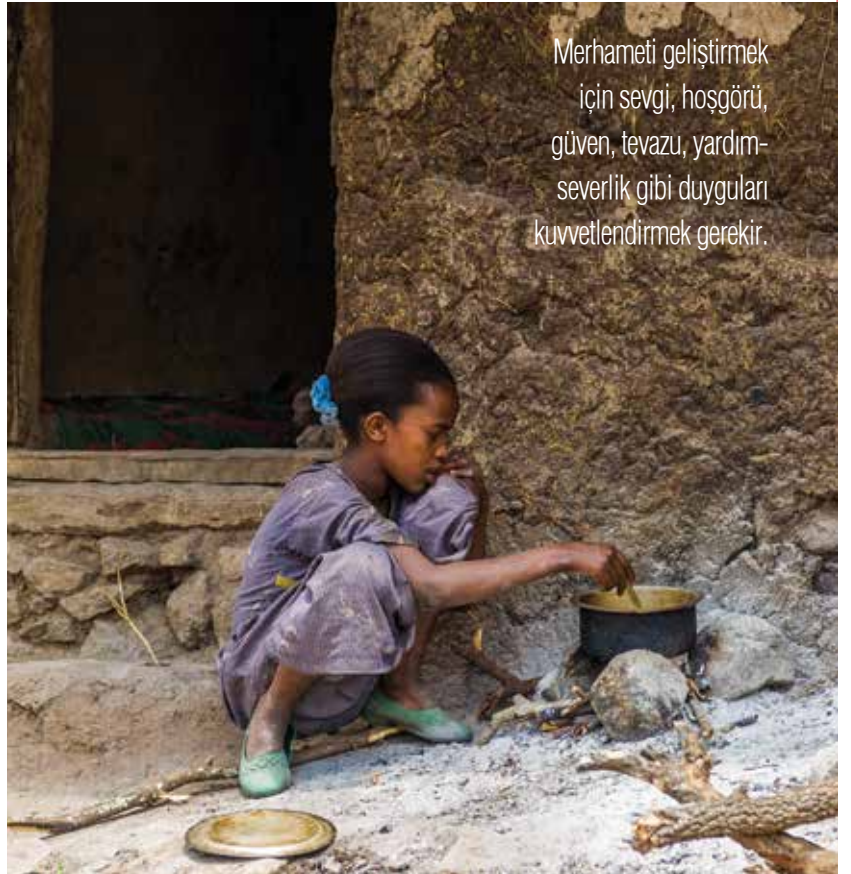
Böyle bir eylem planının bir bölümü merhametin gelişimini engelleyen zihniyet ve davranış kalıplarını dönüştürmeyi amaçlamalıdır. Örneğin toplumsal sınıflar, farklı etnisiteler veya cinsler arasındaki kalıp yargılarla mücadele edilmelidir. Bir cinsin diğer cinsi, bir sınıfın veya etnisitenin diğerini sömürdüğü şeklindeki popüler veya ideolojik söylemler insanların birbirlerine karşı güven duygusunu zedelemektedir. Mücadele edilmesi gereken bir başka nokta da rekabetçi anlayıştır. Rekabetin toplumların gelişiminde itici bir rol oynadığı doğrudur. Ancak toplumun ekonomik ve teknolojik gelişmesi için daha okul sıralarından başlayıp iş ve siyaset dünyası gibi geniş alanlarda rekabet başat faktör hâline gelince toplum ahlaki açıdan geriye gitmektedir. Bir topluluğu veya toplumu manipüle etmenin en kolay yollarından bir tanesi de önüne bir düşman koymaktır; böylelikle o insan topluluğunun duyguları kolayca sömürülebilir. Fiili savaşlar dışında özellikle siyasetçilerin bu tür politikalar gütmeleri ise toplumda güvensizliğe ve şiddet eğilimine neden olmaktadır.

Eylem planının diğer bölümü ise merhamet çevresindeki duyguların geliştirilmesine dayanmalıdır. Öncelikle insanların birbirlerine güvenmelerini sağlayıcı mekanizmalar üretilmelidir. Burada bir taraftan güven lehine söylemler geliştirilirken, diğer taraftan da insan ilişkileri uygulanması kolay hukuki düzenlemelerle desteklenebilir.

Henüz çocukluk çağlarından itibaren bireylerin toplumu meydana getiren farklı etnisite ve kültürlerle tanışmaları, farklı sınıflara mensup olanların ortak projelerde birleştirilmeleri, yardım amaçlı sivil toplum kuruluşlarının faaliyetlerine katılmaları, çocuk yuvalarını, huzurevlerini, hayvan barınaklarını ziyaret etmeleri, hatta mümkünse aktif görev almaları sağlanmalıdır. Çok basit bir öneri olarak lise üçüncü sınıfta haftada yarım gün böyle bir faaliyet müfredata konulabilir. Bu yaştaki bir genç rahatlıkla sabah evinden ilgilendiği kuruma gidebilir ve öğlen okuluna geri dönebilir. Bütün bu faaliyetler de

yüz yüze ilişkiler içinde gerçekleştirilmelidir. Bir kişinin internet üzerinden bir yetime destek vermesi ile karşı karşıya gelerek destek vermesi arasında insani duyguların gelişimi ve kemali açısından büyük farklar olduğu unutulmamalıdır.

Allah Teala bir kutsi hadiste, “Benim rahmetim gazabımı geçmiştir.” (Buhari, Tevhid, 15, 22; Müslim, Tevbe, 14.) buyuruyor. İslam düşüncesinde de mümine hedef olarak, “Allah’ın ahlakı ile ahlaklanma” gösterilmektedir. Öyleyse bizim idealimizin de merhamet duygusunun kuşattığı bir toplum olması gerekmez mi?

Merhameti geliştirmek için sevgi, hoşgörü, güven, tevazu, yardımseverlik gibi duyguları kuvvetlendirmek gerekir.

Modern zamanların insana zerk ettiği egoizm, hedonizm, narsisizm gibi marazi hâller, beraberinde ahlaki kaygıları bertaraf eden rekabeti getiriyor. Oysa şu bir gerçek ki; “yabanıl doğada hayvanlar arz ve talep kanunu altında rekabet içinde yaşayabilirler, insanların ayrıcalığıdır adaletin ve merhametin kanunları altında yaşamak.”

MERHAMET EY!

Dr. Ülfet GÖRGÜLÜ

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

İslam ülkelerinin problemleri ve geri kalmışlık hâlleri yalnızca yabancı güçlerin ve Batı emperyalizminin suçu değildir; bu aynı zamanda bu ülkeleri yönetenlerin tarihsel despotizminin de bir ayıbıdır. Din, özellikle hızlı küreselleşme ve Batı nüfuzu karşısında sosyal dayanışma, güvenlik, ahlaki bütünlük ve kültürel korunma için işlev görmesi gerekirken, fitne, kavga, ayrıştırma, ötekileştirme ve bölmenin aracına dönüştürülmüştür.

Başlarken: Hâl-i pürmelalimizin resmini çekmek

“De ki: Yeryüzünde dolaşın da suçluların sonunun nasıl olduğuna bir bakın.” (Neml, 27/69.)

İnsanlığı yani kendimizi seyrediyoruz fotoğraf karelerinde. Yaratan tarafından özümüze yerleştirilmiş olan merhametten her geçen gün uzaklaşıyor olmanın ıstırabı yansıyor yüzlerimize.

İnsanlık olarak bugün artan hayat standardına rağmen dünyamızı kuşatan bir hiddet ve şiddet girdabında boğulmaktayız. Gün geçmiyor ki medyada katliam ve cinayet haberleri yer almasın. Anne babasını öldüren evlat, evladını katleden anne babalar, kadına uygulanan şiddet ve bir adım ötesinde cinayetler, toplu katliamlar, yurtsuz, yuvasız bırakılmış insanlar, mülteci mezarlığına dönen denizler, kıyıya vuran minik bedenler maalesef sıradanlaşmış durumda.

Yine bu fotoğrafta; uyuşturucu ve alkolün pençesinde perişan olmuş gençler, meskenleri sokak olan, türlü istismara maruz kalan çocuklar, nefretin, yalnızlık ve terk edilmişliğin mağduru yaşlılar var. Yani biz varız.

Canlı Kur'an olabilecek donanımına sahip kılınmışken canlı bombaya dönüştürülen insanlar görüyoruz bu karede. Merhamet hırsızlarının soygununa uğrayıp insanlığından yoksun bırakılanlar... Felsefesini, “insanı öldürmek” üzere kuran ideolojilerin esir aldığı bilinçler, vicdanlar...

Merhamet ey!

Bütün bu tablolarda vicdan ve insaf sahibi her şahsın alacağı dersler olduğu muhakkaktır. Bu manzara karşısında anlamlı bir algının, bilincin oluşması için merhametle bezenmiş bir gönüle ihtiyaç olduğu da açıktır. Rasulüallah Efendimiz merhametin, insafın, vicdanın hangi gönüllerde mekân tutacağı konusunda bizlere ışık tutup yol gösteriyor.

“Merhamet ancak kalbi katılaşmış, inançsız bedbahtların kalbinden kaldırılmıştır.” (Hakim, Müstedrek, no: 7632.)

Merhametsizliğin sebepleri: Bize ne oldu?

“Başınıza her ne musibet gelirse kendi yaptıklarınız yüzündendir. O yine de çoğunluğu affeder.” (Şura, 42/30.)

İnsan fitratına kodlanan ve eğitimle gelişip kök salan merhamet duygusu çekilince gönüllerden,

insan hem Rabbinden uzaklaşıyor hem insanlığından. Kalbi besleyen merhamet pınarları bir kez kurumaya görsün o zaman ne doğa, ne hayvan ne insan tanıyor vahşetin sınırları.

Yüce Allah'ın; “Kendinizi ve ailenizi yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşten koruyun.” (Tahrim, 66/6.) uyarısının hikmeti yeniden tazeleniyor vicdanlarda. Zira merhametten yoksunluk şiddeti ve zulmü intaç ediyor. Zulmün ateş olduğu malum. Kendisi ateş olan insan ailesini ve çevresini de yakıyor maalesef.

“Dikkat edin! Bedende bir et parçası vardır ki, bu parça işe yarayışlı olursa bütün beden yarayışlı olur; bozuk olursa bütün beden bozulur. Dikkat! O da kalptir.” (Müslim, Müsakat, 107.) uyarısıyla Rasulüallah Efendimiz kalbin olumlu ya da olumsuz düşünme ve davranmada ne derece merkezi bir konuma ve fonksiyona sahip olduğuna dikkatimizi çekmektedir.

Modern zamanların insana zerk ettiği egoizm, hedonizm, narsizm gibi marazi hâller, beraberinde ahlaki kaygıları bertaraf eden rekabeti getiriyor. Oysa şu bir gerçek ki; “Yabanıl doğada hayvanlar arz ve talep kanunu altın-

da rekabet içinde yaşayabilirler, insanların ayrıcalığıdır adaletin ve merhametin kanunları altında yaşamak.” (Kemal Sayar, *Merhamet*, İst. 2010, s. 146.)

Çağımızda din, dil, ırk, cinsiyet, kültür gibi aidiyet ve farklılıklar zenginliği çağrıştıran birer ayet olmaktan çıkıp ötekileştirmeye evriliyor. Rahmani uyarılar yerine nefsanî/negatif uyarıcıların saikiyle insan algıları bozuluyor, insanlık adeta kabuk değiştiriyor. Ahlakilik ve iyilik erozyona uğruyor. Bu hengâmede; “gemisini kurtaran kaptan oluyor”, “merhametten maraz doğuyor.”

Bugün gelinen noktada realite

gösteriyor ki; asıl maraz merhametsizlikten neşet ediyor. Heva ve hevesler ilahlaştırılıp, sorumluluk ve fedakârlıklar başkalarına devrediliyor. Merhamet eli uzatmamız gereken bu sorunlar karşısında kendimizi haklı çıkaracak bir mazeretimiz her zaman var. Sosyal devlet olgusu huzur evleri, aş evleri, bakım evleri, çocuk yuvaları ile birilerimizin üstünden attığı yükleri nasılsa yükleniyor. Bu durum yüreğimize su serpiyor.

Şiddet neredeyse insanlığın ortak dili hâline geldi. Fiziksel, duygusal, ekonomik hangi türden olursa olsun şiddet, çoğu defa sorun çözmenin ilk seçeneği ve sıkıntı-

larla baş etmenin en bilindik yolu olmaya doğru ilerliyor. Merhamet gibi şiddet de öğrenilen bir davranış biçimidir. Şiddet bulaşıcıdır. Şiddet olaylarının görünürlüğü arttıkça, buna meyilli insanlar da şiddeti açığa çıkarma eğilimi göstermekteler. Bugün küçük büyük her yaştan insanımız internet oyunları, çizgi ve dizi filmler, şiddeti seyirlik malzemeye dönüştüren programların kuşatması altında.

Bütün bunlar bireysel ya da toplumsal tehlike olmanın ötesine geçip küresel tehdit hâlini almış durumda. Bu itibarla merhametsizlik âdeta çağın bulaşıcı hasta-

Merhamet için aşk lazım.
Yaratandan ötürü yaratılanı
hoş görebilecek latif bir
görüş lazım. Varlığı, Hakk'ın
esma, efal ve sıfatının tecelli
aynasından seyreyleyip,
O'nun hatırına hoş görüp
sarmalayabilmek lazım.

lığı gibi kıtalar geziyor. Dünya, merhametsizlik salgınına karşı topyekûn bir duruş sergilemekten çok uzak. İnsanlıktan sınıfta kalmak üzereyiz. İnsan insanın kurdu oldu maalesef. Melekleri haklı çıkarmak için yarıştı adeta şiddette (*Bakara, 2/30.*), Yaratanın incitme pahasına. Silahlanmaya ayrılan bütçeler merhamet dağıtmaya ayrılabilseydi keşke...

Çözüme doğru: Merhamet merhemini kullanmak

“Sonra da iman edenlerden olup birbirine sabrı tavsiye edenlerden ve birbirine merhameti tavsiye edenlerden olanlar var ya işte böyleleridir erdemliliğe erişmiş olanlar.” (*Beled, 90/17-1.8*)

Bugün kalplerin pasını silmek, şiddet ve zulmün gönüllerde açtığı yaraları tedavi etmek için topyekûn bir yürek terbiyesine ve merhamet seferberliğine ihtiyaç vardır. Geçmişin günahlarını bağışlatmak ve geleceği aydınlık kılmak için ilahî rahmet ve nebevî merhamet gerekli hepimize. Kur'an ve sünneti bir kez daha bu perspektiften okumaya

koyulmalıyız. Kur'an-ı Kerim kalbin hastalıklarından bahsederken; kalp gözünün kör olmasına (*Hac, 22/46.*), kalbin katılaşmasına (*Bakara, 2/74.*), kilitlenmesine (*Muhammed, 47/24.*), hastalanmasına (*Bakara, 2/10.*) ve nihayet mühürlenmesine (*Casiye, 45/23.*) dikkatlerimizi çeker. Bu manevi hastalıkların tedavisinde en etkili ilaç merhamet olacaktır.

Merhamet bütün ahlaki erdemleri mündemiç bir gönül serveti, insanlık sermayesidir. Ana kuağı gibidir merhamet, tüm ahlaki ve insani güzellikleri kuşatır. Merhamet sevmektir, paylaşmaktır, affetmektir, hoş görmektir. Ve “rakiku'l-kalp/yufka yürekli” olabilmektir. Yılanı

deliğinden çıkaracak kadar tatlı bir dili, sevgi dilini iletişim dili yapabilmektir yeryüzünde. Ehliirfanın; “Eşyayı dahi incitme!” prensibini varlıkla ilişkimizin merkezine koyabilmektir merhamet. Evet, sıradan bir acıma duygusu değildir o. Ancak başkasının acısına dokunamıyorsak ya da o acı bize değmiyorsa merhametten söz edebilir miyiz?

Merhamet için aşk lazım. Yaratandan ötürü yaratılanı hoş görebilecek latif bir görüş lazım. Varlığı, Hakk'ın esma, efal ve sıfatının tecelli aynasından seyreyleyip, O'nun hatırına hoş görüp sarmalayabilmek lazım.

Sökelim sahte su borularını,
ev ev merhamet şebekesi
kuralım. Okşanmadık yetim,
doyurulmadık aç, giydiril-
medik çıplak, dokunulmadık
dertli yürek bırakmayalım.

Merhamet dokunduğu yere hayat verir, toprağa, çiçeğe, hayvana ve şüphesiz insana. Girdiği yeri cennete çevirir. Tüm varlığa ama en çok insana yakışır. Kâinat kitabının tezhibidir merhamet. Hiçbir varlığı incitmemek ve hiçbir kimseden incinmemek bilgeliliğine erebilmektir.

Merhamete hava kadar, su kadar, ekmek kadar muhtacız. Önce ken-

dimizden başlamalıyız merhamet göstermeye. Gönümüzü nefsanî duygu ve şeytani vesveselerin işgalinden kurtarmalı, öfkeyi, kini, hasedi, intikamı, nefreti lügatimizden ve hayatımızdan çıkarmalıyız. Çocuklarımıza; vurup düşürmenin değil, tutup kaldırmanın, “bana ne” duyarsızlığı yerine “bana düşen ne/ne yapmalıyım” hassasiyetini göstermenin, çok güçlü, çok

başarılı olmayı empoze yerine, çok merhametli olmayı öğretebilmenin eğitimiyle uğraşmalıyız. Erdemin ve başarının rekabet ve bencillikte değil, merhamet ve iyilikte gizli olduğunu bilmeli yavrularımız.

“Yerdekilere merhamet eyleyin ki size de merhamet eylesin göktekiler.” (Ebu Davud, Edeb, 58.) buyuran Kutlu Nebi’den asırlar sonra bugün O’na iman etmiş gönüller, közünden yeniden tutuşturmalı merhameti. Şefkat mührü vurmalı yaşadığı yerlere, rahmet izleri bırakmalı ardında. Besmeleyle doğmalı, besmeleyle yaşamalı, besmeleyle veda etmeli hayata.

İslam bizden rahmetle kuşatılmış bir gönül sahibi olmamızı istiyor. (Fetih, 48/29.) Geliniz merhameti, şirazesini dağılmış kitaplarda yazılı bir kelime olmaktan çıkaralım. Yerleri, gökleri, melekleri rahmetimize şahit turalım. Şehrin duvarlarını merhamet resimleriyle donatalım, çocuklarımızı merhamet öyküleriyle büyütelim, ümitsizlikle kararan kalpleri merhamet güneşiyle aydınlatalım. Üstat Necip Fazıl’ın dediği gibi, sökelim sahte su borularını, ev ev merhamet şebekesi kuralım.

Okşanmadık yetim, doyurulmadık aç, giydirilmedik çıplak, dokunulmadık dertli yürek bırakmayalım. Gelin âlemlere rahmet Rasulümün manevî huzurunda O’nu rahmetiyle yaşatmaya söz verelim ve merhamet duasına “amin” diyelim:

“Allah’ım! Senin katından öyle bir rahmet istiyoruz ki, o rahmet vasıtasıyla kalbimizi doğru yola ilet.”

(Tirmizi, Daavat, 31.)

Prof. Dr. Adnan Bülent BALOĞLU

Kopenhag Din Hizmetleri Müşavir V.

Hakikat Tekelciliğinin AĞIR FATURASI

Müslümanlar tarihin hiçbir döneminde bu kadar savrulmamışlar, kendi yerel ve bölgesel sorunlarını çözmede hiç bu kadar çaresiz kalmamışlar, hiç bu kadar karmaşa ve şiddet batağına saplanmamışlardır. Hakikat tekelcilerinin İslam dünyasına hâlihazırda ödedikleri faturalar tarihin hiçbir döneminde bu kadar ağır olmamıştır.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika Müslümanları bir tarafta eleştirel seslere, bağımsız beyinlere ve yaratıcı düşüncelere tahammülsüz otoriter, baskıcı rejimler, bir tarafta İslam'ın katı yorum ve uygulamalarını kurtuluş reçetesi olarak sunan İslamcı muhalefetler ve bir tarafta da demokrasiyi zorla empoze etme sevdasındaki Batılı güçlerin siyasi ve ekonomik şantajları arasında sıkışmış durumdadır.

GENEL manada terörün niçin var olduğu sorusunun cevabını bulmak kolay değildir. Aynı şekilde terörün zuhurunu tek bir sebebe bağlamak da mümkün değildir. Terörün köklerine inebilmek için sosyoloji, psikoloji, tarih, ekonomi, medya ve iletişim, siyaset bilimi, uluslararası ilişkiler, kriminoloji, hukuk, din gibi pek çok disiplini devreye sokmak gerekir. Bu bize, terörü tetikleyen sosyolojik, psikolojik, ekonomik, siyasi, dinî vb. pek çok unsurun olabileceğini anlatır. Ayrıca terörle başı belada olan devletlerin, üzerinde bulundukları coğrafi bölgenin siyasi (jeopolitik), askeri (jeostratejik) ve ekonomik (jeoekonomik) açıdan taşıdığı önem de terörün sebepleri araştırılırken mutlaka dikkate alınmalıdır.

Din ve şiddet kavramlarının yan yana anılması bilhassa 11 Eylül terör saldırılarından bu yana ivme kazanmış durumdadır. Din motifli terörün tırmanışa geçmesiyle birlikte dünya siyaset terminolojisine dâhil edilen “dinsel şiddet” ifadesi, bugün gelinen süreçte bilinçli bir şekilde özellikle İslam için kullanılmaktadır. Bir din ve bir kültür olarak İslam'ın, şiddet ve terörle birlikte

anılması kasıtlı bir modern icattır ve arkasında ekonomik kazanımlar ve siyasi hinlikler barındırır. Din motifli terörün siyasi ve akademik ortamlardaki en hararetli tartışma meselesi, sözde “İslami terörizm” konusudur. Yanlış ve kasıtlı bir adlandırmanın zamanla standart bir kavrama dönüştürülmüş olması oldukça dikkat çekicidir.

Bu durum, İslam dünyasını tek bir blok, İslam dininin mevcut uygulamalarını da yekpare bir inanç kümesi olarak görme yanlışından kaynaklanmaktadır. Bu yanlışla saplanmak, bugün İslam coğrafyasında kol gezen aşırı radikal örgütlerin İslam adına estirdikleri şiddetin gerçek bir tahlilini yapmayı imkânsız kılacaktır. Hakikat tekelciliğine soyunarak kendilerini gerçek İslam'ın vârisleri olarak gören ve başkalarına hayat hakkı tanımayan aşırı şiddet örgütlerinin ortaya çıkış sebeplerini ve nihai hedeflerini yerel veya bölgesel, sosyal, siyasi, ekonomik ve kültürel çekişme ve çatışmalar çerçevesinde anlamak ve değerlendirmek daha gerçekçi bir yaklaşım olacaktır. Bugün stratejik ve ekonomik önemi haiz bazı Müslüman bölgelerindeki şiddetin

ardındaki bir başka neden de, bu bölgelerdeki Müslüman toplumlarının kendi aralarındaki yerel ve bölgesel menfaat kavgaları, iktidar mücadeleleridir.

Malik bin Nebi, “İslam dünyasının sorunu Filistin sorunudur.” diyenlere, “Hayır, Müslümanların temel sorunu geri kalmışlıktır.” der. Malik bin Nebi'nin bu tespiti üzerinde durulması gereken bir sosyolojik olguya işaret eder. Geri kalmışlık sendromunun yarattığı sorunların üstesinden gelememek, çoklu kültürel bağlamlara, küreselleşmeye ve hızlı toplumsal değişime mukabele edememek İslam toplumlarına pahalıya patlamıştır.

O hâlde, kutsal metinlerin aşırı yorumlarını esas alan, modernliği ve modern olan her şeyi reddeden, zihnen geçmişte bedenlenmişimdide yaşayan, kendisi gibi inanmayanlara zulüm ve ezayı reva gören bir zihniyeti yalnızca dinî/teolojik düzlemde tartışmak mutlaka eksik bir teşebbüs olacaktır. Radikal Selefî akımlar, kurt puslu havayı sever misali, müsait ortamları buldukları anda mantar gibi türemektedirler. İslam ülkelerini içten içe kemiren sosyal, siyasi ve ekonomik is-

Şehirler enkaz yığınlarına dönüşürken, kaynaklar heba olmaktadır; masum insanlar ölümle göç arasında bir tercihe zorlanmaktadır. Silaha harcanan milyon dolarların ise haddi hesabı yoktur.

tikrarsızlık ortamı devam ettiği sürece bu türlü akımların veya grupların çıkması kaçınılmaz olacaktır. Her biri farklı bir siyasi projenin ve dinî anlayışın ürünü olan bu grupların kuyrukları birbirine değmemektedir. Bugün İslam ülkelerinde faaliyet gösteren irili ufaklı, bir kısmı silahlı mücadele içinde olurken bir kısmı pasif kalan örgüt sayısının 60 civarında olduğu tahmin edilmek-

tedir. Rakamın ürkütücülüğü ortadadır. İslam'ın en hakiki mümessili olarak kendilerini gören bu grupların hakikat tekelliliği iddialarının İslam dünyasına ağır bir fatura ödettikleri malumdur. Şehirler enkaz yığınlarına dönüşürken, kaynaklar heba olmaktadır; masum insanlar ölümle göç arasında bir tercihe zorlanmaktadır. Silaha harcanan milyon dolarların ise haddi hesabı yoktur.

Ortadoğu ve Kuzey Afrika'ya biraz daha yakından bakarsak, görünen manzaranın hazinliği ortadadır. Bugün bu bölgelerin Müslümanları bir tarafta eleştirel seslere, bağımsız beyinlere ve yaratıcı düşüncelere tahammülsüz otoriter, baskıcı rejimler, bir tarafta İslam'ın katı yorum ve uygulamalarını kurtuluş reçetesi olarak sunan İslamcı muhalefetler ve bir tarafta da demokrasiyi

zorla empoze etme sevdasındaki Batılı güçlerin siyasi ve ekonomik şantajları arasında sıkışmış durumdadır. Bütün bunlara radikal selefi akımların sebep olduğu şiddet ortamını eklediğimizde bölgenin önemli bir bölümünün koma halinde olduğunu rahatlıkla söyleyebiliriz.

Bugünkü şiddetin şifreleri geçmişin derinliklerinde gizlidir. İslam dünyasında hâlihazırda ipler kopmuş, dengeler altüst olmuş, ortalık tarumar olmuşsa, bunun görünür sebepleri kadar görünmeyen sebepleri de vardır. Tüm sebepler dikkate alınmadan söz konusu radikal akımların niçin var olduklarını ve hatta gerçekte ne için mücadele ettiklerini anlamak zorlaşacaktır. Hâlihazırda manzara güçlü bir sebep-sonuç zinciridir. Zihin karışıklığını önlemek için önemli kilometre taşları kronolojik sırayla hatırlandığında bütün parçalar yerli yerine oturacak, yap-boz tamamlanmış olacaktır.

Dikkat çekmemiz gereken bir başka önemli unsur ise, bugün Ortadoğu'da tohumları yaklaşık iki asır önce atılan radikal Selefi hareketler için yeni bir dinî anlayışın, akidenin dizayn edilmiş olmasıdır. Bu yeni oluşuma biçilen yegâne rol, küreselleşme, modernleşme ve Batı karşıtı bir ideoloji olmaktır. Gerçekte bu, dinin ve bilhassa İslam'ın rolünü medeniyetler arası savaşın kıvılcımlarını atmak şeklinde belirleyen karanlık küresel güçlerin tam da istediği şeydir. Ne yazık

ki, Müslümanlar bu tuzağa düşmüşlerdir. Bilhassa modern radikal Selefi akımlar, küreselleşme karşıtlığını ve Batı düşmanlığını kullandıkları semboller, mutlakçı din dili ve şiddet yöntemleri ile uç noktaya taşımışlardır.

”Selefi” etiketi ile şiddet estiren radikal İslamcı gruplar için dizayn edilen akide, özü itibarıyla sert ve tavizsizdir. Bu akide, uğruna kan dökülen siyasi ve ideolojik hedefleri meşru kılacak, eylemci ruhu uyanık tutacak, hak-bâtil ayırımını netleştirecek, mümin-kâfir karşıtlığını keskin-

leştirecek özelliktedir. Dili ötekileştiricidir; muhtevası sade ve basittir; teferruata girmez, lafı dolandırmaz. Kur'an ve sünnette geçmeyen her türlü fikir ve uygulamayı bidat kabul eder. Merkezi öneme sahip tevhit, iman, küfür, şirk, irtidat, ibadet, bidat, tağut, hilafet, el-velâ ve'l-bera, cihat gibi kavramlara özel anlamlar ve misyonlar yüklenir. Bu temel kavramların ilk ve zahiri anlamları esastır, tevil edilmeleri mümkün değildir; kaldı ki tevil ve yorumlarla bu kavramlar gerçek anlamlarından saptırılmış, toplum hayatından dışlanmış, iş-

İslam ülkelerinin problemleri ve geri kalmışlık hâlleri yalnızca yabancı güçlerin ve Batı emperyalizminin suçu değildir; bu aynı zamanda bu ülkeleri yönetenlerin tarihsel despotizminin de bir ayıbıdır. Din, özellikle hızlı küreselleşme ve Batı nüfuzu karşısında sosyal dayanışma, güvenlik, ahlaki bütünlük ve kültürel korunma için işlev görmesi gerekirken, fitne, kavga, ayrıştırma, ötekileştirme ve bölmenin aracına dönüştürülmüştür.

levsizleştirilmiştir. Gerçek İslam, Hz. Muhammed'in ve sahabilerinin İslam'ıdır; Müslümanlar sonraki asırlarda, ilk üç neslin, yani "Selef-i Salihin"ın yolundan sapmışlardır. Mezhep imamlarının Kur'an ve sünnete aykırı fetva ve görüşlerini taklit ederek yanlış yapmışlar, hatta şirk işlemişlerdir. Hz. Peygamber'in sünnetinde ne sufilik ne de evliya mezarlarının ziyareti vardır, bunlar bidattir. Müslümanların tek rehber kaynağı Kur'an ve sünnettir. Hakikat bu kaynaklarda yalın, sade ve açıktır, dolayısıyla tevîl ve yorum yasaktır.

Kısaca özetlediğimiz bu akidenin büyüüne tutulup yeryüzünde Allah'ın kanunlarını geçerli kılmaya, küfür ve şirkin kökünü kazımaya "yeminli" gruplar ve onların içinde ellerinde silahla şiddet ve yıkımın failleri olan yüzlerce, binlerce genç mevcuttur. Diğer bir ifadeyle, şiddetin hüküm sürdüğü bölgelerde, savaşmaktan mecalsiz düşen bedenler, sürekli kan dökmekten, insan hayatına kastetmekten kaskatı kesilen kalpler, ateş ve barutun kesif dumanından zehirlenen beyinler ordusu vardır. Şiddet beldelerinde tükenmişlik

sendromu hakimdir; sevgi, barış, şefkat ve merhamet gitmiş, yerlerini öfke, kin ve nefret almıştır. Sahip olunan tüm güç ve enerji, birbirini yok etmek üzere seferber edilmiş durumdadır.

İslam, İslam dünyası, Müslüman toplumu ile kastedilen şey, etkili ve dönüştürücü bir güç olarak İslam'ın, Müslüman toplumların dinamiklerini, mekanizmalarını, unsurlarını şekillendiren merkezi bir güç olduğudur. Müslüman toplumlarına bir ruh, renk, kimlik ve şekil veren işte bu merkezi güçtür. Bu güç aynı zamanda, insani değerleri gösteren, bir dünya görüşü sunan, onurlu hayatın şifrelerini veren, zorluk ve darlık anlarında ümit aşılayan, mutlu gelecek hayallerini besleyen bir kaynaktır. İslam beldelerinde hüküm süren şiddetin İslam ile alakası yoktur. İslam'ı, kendi şiddet eylemlerinin motor gücü kılanların, gerçekte, kendi emellerini meşrulaştırmak için dini kullandıklarını bilmemiz zaruridir.

Diğer taraftan, bir din ve kültür olarak İslam'ın dönüştüren ve ayağa kaldıran gücünü toplumun âli menfaatleri için kullanmak varken, tam aksine, kera-

meti kendinden menkul siyasi projelerini ve despot yönetim tarzlarını meşrulaştırmak için kullanan yönetici elitlerin de Müslüman toplumlara verdikleri zararın faturası çok ağır olmuştur. Bir başka cümleyle, İslam ülkelerinin problemleri ve geri kalmışlık hâlleri yalnızca yabancı güçlerin ve Batı emperyalizminin suçu değildir; bu aynı zamanda bu ülkeleri yönetenlerin tarihsel despotizminin de bir ayıbıdır. Din, özellikle hızlı küreselleşme ve Batı nüfuzu karşısında sosyal dayanışma, güvenlik, ahlaki bütünlük ve kültürel korunma için işlev görmesi gerekirken, fitne, kavga, ayrıştırma, ötekileştirme ve bölmenin aracına dönüştürülmüştür.

Müslümanlar, Moğol saldırılarını ve Birinci Dünya Savaşı'nı bir kenara koyarsak, tarihin hiçbir döneminde bu kadar savrulmamışlar, kendi yerel ve bölgesel sorunlarını çözmede hiç bu kadar çaresiz kalmamışlar, hiç bu kadar karmaşa ve şiddet batağına saplanmamışlardır. Hakikat tekeldilerinin İslam dünyasına hâlihazırda ödettikleri faturalar tarihin hiçbir döneminde bu kadar ağır olmamıştır.

Yaratılışın Şaheseri Olan İnsanın Dokunulmazlığı

Prof. Dr. Ahmet YAMAN

Din İşleri Yüksek Kurulu Üyesi

Cenab-ı Hak, “Allah’ın dokunulmaz kıldığı cana haklı bir sebep yokken kıymayın!...” diyerek kim olursa olsun başka birisinin canına kastetmeyi “haram” kılmış ve şöyle buyurmuştu: “...kim bir cana kıymamış yahut yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de bir kimsenin hayatını kurtarırsa, bütün insanların hayatını kurtarmış gibidir...”

BÜTÜN kâinatı yaratan Yüce Allah, halife olacak yani bu varlık âlemini onun koyduğu kurallara göre yönetecek bir başka türü yaratmayı murat etti. Bu varlık onun şaheseri, gelenekteki sıfatıyla eşref-i mahlûkat olan insandı. Kullukları ve itaatleri sürekli olan melekler “Orada bozgunculuk yapacak, kan dökecek birini mi yaratacaksın? Oysa biz sana hamdederek daima seni tespih ve takdis ediyoruz.” dediklerinde

Allah da, “Ben sizin bilmediğinizi bilirim.” (*Bakara, 2/30.*) buyurmuştu.

Sonra Yüce Yaratıcı bu yeni varlığa ruhundan üflemiş, evrene ve içindekilere ilişkin bilgileri yüklemiş ve meleklerin ona saygı gösterip önünde eğilmesini emretmişti. (*Sad, 38/71-73.*) İblis dışındaki bütün melekler insana saygı göstermişlerdi. İnsanın yaratılışın şaheseri oluşunu kabullenemeyip kibrinin esiri olan İblis, yine Yüce

H. Muhammed (s.a.s.) “Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir, zira hepiniz Âdem’in çocuklarıdır; Âdem ise topraktır. Allah katında en değerli olanınız, ona en çok saygı göstereninizdir. Arab’ın Arap olmayana, Allah’a saygı ölçüsü dışında başka bir üstünlüğü yoktur.” diyerek “insanîyet”teki eşitliğe işaret etmiştir.

Allah’tan aldığı izinle artık onun kıyamete değin düşmanı olacak, yoldan çıkması, kan dökmesi ve yeryüzünde bozgunculuk yapması için elinden geleni ardına koymayacaktı. (*A’raf*, 7/11-17; *Sad* 38/75-83.)

İblis’in düşmanlığına karşı Yüce Allah insanı da donanımlı yaratmıştı elbette. Ona akıl ve bilinç vermiş, iyiyi (takva) ve kötüyü (fücur) öğretmiş, bunları unuttuğunda hatırlatmak üzere peygamberler gönderip kitaplar indirmişti. Öğrettiği ve zaman zaman hatırlattığı gerçeklerin başında da tevhitin sonra insanın saygınlığı ve dokunulmazlığı geliyordu. Çünkü şeytan, insanı en çok başka bir insan üzerinden aldatır. Onu aşağılamasını, kandırmasını, baskılamasını, eziyet etmesini ve nihayet öldürmesini telkin eder. Tıpkı Kâbil’e yaptığı gibi. (*Maide*, 5/29-30.)

Yeryüzünde baş gösteren bozgunculuğun ana sebebi de her insanın yaratılıştan sahip olduğu saygınlık ve şerefine göz ardı edilmesi idi. Bu saygınlık aynı zamanda onun, başka ilave bir nitelik gerekmezken sırf insan olması sebebiyle dokunulmazlığı anlamına geliyordu. Çünkü Cenab-ı Hak, “Allah’ın dokunulmaz kıldığı cana haklı bir sebep

yokken kıymayın!...” diyerek kim olursa olsun başka birisinin canına kastetmeyi “haram” kılmış (*İsra*, 17/33.) ve şöyle buyurmuştu: “...kim bir cana kıymamış yahut yeryüzünde fesat çıkarmamış birisini öldürürse, bütün insanları öldürmüş gibidir. Kim de bir kimsenin hayatını kurtarırsa, bütün insanların hayatını kurtarmış gibidir...” (*Maide*, 5/32.)

Aynı mesaj, âlemlere rahmet H. Muhammed (s.a.s.) tarafından şu cümlelerle verilecekti: “İnsan helak eden yedi şeyden biri de Allah’ın haram kıldığı/kendisine zarar vermeyi yasakladığı bir cana kıymaktır.” (*Buhari*, *Vesaya*, 23.); “Kanlarınız, mallarınız ve ırzlarınız birbirinize haramdır/dokunulmazdır.” (*Buhari*, *İlim*, 9; *Müslim*, *Kasame*, 29.)

Dikkat edileceği üzere bu dokunulmazlık sadece Müslümanlar için değildi. “İnsan olmak” olgusu tek başına bunu sağlıyordu. Onun için “kim bir cana kıyarsa” denmiş ve bir cinayetin sonuçta “bütün insanlığa” karşı işlenmiş olacağı vurgulanmıştı. H. Muhammed (s.a.s.) “Ey insanlar! Rabbiniz birdir. Babanız da birdir, zira hepiniz Âdem’in çocuklarıdır; Âdem ise topraktır. Allah katında en değerli olanınız,

ona en çok saygı göstereninizdir. Arab’ın Arap olmayana, Allah’a saygı ölçüsü dışında başka bir üstünlüğü yoktur.” (*Müslim*, *Hac* 147; *Ebu Davud*, *Edeb*, 111.) diyerek “insanîyet”teki eşitliğe işaret etmiş, buna bağlı olarak da, “Kim Müslüman toplumda yaşaması için kendisine güvence verilmiş bir yabancıyı öldürürse cennetin kokusunu alamaz. Oysa onun kokusu kırk yıllık mesafeden alınır.” (*Buhari*, *Diyat*, 30.) buyurmuş ve gayrimüslimlere haksızlık yapanların karşısına hesap gününde bizzat kendisinin çıkacağını haber vermişti. (*Ebu David*, *İmare*, 33.)

İslam âlimleri işte bütün bu verilerden hareketle “İnsanın saygınlığı ve değeri ‘Ademiyyet’inden kaynaklanır” kuralını koyacaklardır. Mesela bu âlimlerden biri olan Şemsüleimme es-Serahsi (ö. 483/1090) şu yorumu yapacaktır: “Allah, kendi emanetini taşıması için yarattığı insanı, hukukullahın gereklerini yerine getirebilsin diye akıl ve hukuki kişilik (zimmet) nimetleriyle donatmış ve yine üstlendiği emanetin gereğini tam olarak eda edebilmesi için ona doğumundan itibaren dokunulmazlık (ismet), özgürlük (hürriyet) ve mülkiyet sahibi olabilmek (malikiyet) haklarını bah-

Nasıl olur da kendisini Müslüman sayan birisi, yine Müslüman bir toplum içinde kendisini patlatacak canlı bomba olabilir? Kadın, çocuk, yaşlı demeden onlarca masum kişiyi öldürmeyi hangi vicdan onaylayabilir?

Müslim, Cihad 2, 3, 12; Ebu Davud, Hudud 14; Tirmizi, Siyer 40.)

Bütün insanlık için geçerli olan bu hakikat, Müslüman söz konusu olduğu zaman daha bir anlamlı hâle gelecektir. Müslümanın Müslümana kastı ve onu öldürmesi, dünyada cezası ağır olan bir suç olması yanında cehennemde sürekli kalmayı gerektiren bir büyük günah olarak tescil edilmiştir: “Kim bir mümini kasten öldürürse, cezası, içinde ebedî kalacağı cehennemdir. Allah, ona gazap etmiş, lanet etmiş ve onun için büyük bir azap hazırlamıştır.” (Nisa, 4/93.) Bir Müslümanı öldürmek öylesine büyük bir cinayettir ki Hz. Peygamber (s.a.s.) “Dünyanın yok olması, Allah katında bir Müslümanın öldürülmesinden daha hafiftir.” (Tirmizi, Diyat, 7.) karşılaştırmasını yapacaktır.

Hâl böyleyken nasıl olur da kendisini Müslüman sayan birisi, yine Müslüman bir toplum içinde kendisini patlatacak canlı bomba olabilir? Kadın, çocuk, yaşlı demeden onlarca masum kişiyi öldürmeyi hangi vicdan onaylayabilir? Yüce Allah'ın yukarıdaki buyrukları, Hz. Peygamber'in açıklamaları ve mübarek ilim geleneğimizin çıkarımları İslam toplumlarının ve topraklarının bir eman ve selam yurdu olduğunu/olması gerektiğini söyleyip bu uğurdaki çabaları “cihat” olarak tanımlarken nasıl olur da bu anlamlı terim tam tersine şiddetin, işkencenin, cinayetin ve katliamın adı olarak yansıtılabilir?

şetmiştir.” (el-Usûl, Beyrut 1993, II, 334.) Bir başka âlim İbn Âbidîn de (ö. 1252/1836) “Kâfir bile olsa insan mükerremdir/saygındır; ölü kâfirin kemiğini kırmak da aynı gerekçeyle caiz değildir.” (Reddâ'1-muhtar, Beyrut 1992, v, 58.) diyecektir.

İslam, savaşta bile insanın saygınlığının korunması ve haklarının garanti altına alınması için tedbirler koymuştur. Mesela bu

meyanda düşman tarafında olmakla beraber fiilen savaşmayan kadın, çocuk, yaşlı, engelli, kendi işinde meşgul olan kişilerle mabetlerinde kalan din adamlarına dokunulmamış, düşmanın kutsal varlıklarına ilişilmemiş, gereksiz tahribat yasaklanmış, işkence ve yağmalama suç sayılmış, düşman cesetlerine saygı gösterilmesi emredilmiştir. (bk. Buhari, Cihad 102, 149;

AİLEDE Merhamet ve Merhametsizliğin Yansımaları

Doç. Dr. İhsan ÇAPCIOĞLU

Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dekan Yardımcısı

Yaşama tutunmaya çalışan insan yavrusu, kendisini ve çevresini tanımaya yönelik çabalarında anne baba başta olmak üzere aile bireylerinden gelecek yardımlara ihtiyaç duyar.

MERHAMET, insani özümüzü en çok besleyen ve gürleştiren değerlerin başında gelir. Öyle ki, insan olmakla merhametli olmak arasındaki ilişki denizle su arasındaki ilişki kadar yaşamsaldır. Nasıl ki su olmadan denizin varlığından söz edilemezse, merhamet sahibi olmayan insanın da varoluş amacına uygun bir yaşam sürdüğünden bahsedilemez. İnsan açısından merhamet, hava ve su gibi yaşamsal bir ihtiyaç olmanın yanı sıra, toplumsal açıdan da insanca bir yaşamın temelini oluşturur. Çünkü insan, doğası gereği toplumsal bir varlıktır ve onun insani potansiyellerini koruyup geliştirebilmesi için çevresinden gelecek desteklere ihtiyacı vardır. İnsan, doğumundan itibaren yakın ve uzak çevresindeki kişiler tarafından sevildiğini ve onaylandığını hissetmek, daha da önemlisi bunu somut eylemleriyle görmek ve göstermek ister. Bu sevgi ve onay ihtiyacı o kadar önemlidir ki, çoğu zaman beslenme ve barınma gibi temel biyolojik ihtiyaçların bile önüne geçer.

İnsan, sevmeye ve sevilme gibi temel değerleri öncelikle ailede öğrenir. Aile, doğumundan itibaren yaşama tutunabilmesini sağlayacak imkânların oluşturulması konusunda bireyi destekleyen kurumların başında gelir. Dolayısıyla, birey açısından ailede kazanılmayan tutum, davranış ve alışkanlıkların yaşamın sonraki yıllarında telafisi neredeyse imkânsızdır. Böylece aile, temel

değerlerin kazandırılması bakımından, bireyin yaşamında başka kurumlar tarafından karşılanması mümkün olmayan işlevlerin yerine getirilmesine aracılık eder. Merhamet de, ailede bireye kazandırılması gereken değerlerin başında gelir. Değerlerin aktarılmasında ebeveynlerin söz, tutum, davranış ve alışkanlıkları çocuğun dünyasında önemli izler bırakır. Çevresindeki bireyleri taklit ederek yaşama tutunmaya çalışan insan yavrusu, kendisini ve çevresini tanımaya yönelik çabalarında anne baba başta olmak üzere aile bireylerinden gelecek yardımlara ihtiyaç duyar. Anne karnından başlayarak içinde doğup geliştiği ortamda sevgi, şefkat ve merhamet hisleriyle kucaklanan bireyin dünyasında benzer duyguların gelişip filizlenmesi kaçınılmazdır. Bu yüzden merhametli bireylerden oluşan ailelerin yetiştireceği çocuklar da merhametli olacak ve onlar da bir gün anne baba olduklarında çocuklarını benzer duygularla donatmayı başarabilecek, nihayet toplumsal huzur, mutluluk, refah ve kalkınmanın önü açılmış olacaktır.

Merhametin eksik olduğu ya da hiç olmadığı ortamlarda yetişen çocuklar ise, başta kendisi olmak üzere yakın ve uzak çevresindeki bireylerle ilişkilerinde mutluluk ve esenlik yerine huzursuzluğun, sevgi ve şefkat yerine kin ve nefretin habercisi, hatta hazırlayıcısı olacaktır. Böylece merhametsizliğin egemen olduğu ortamlarda

yetişen bireyler tutum ve davranışlarında sevgi dili yerine kin ve nefret dilini kullanacak, nihayet çevresindeki bireylerle barışık olmak yerine çatışmayı tercih edecektir. Merhametsizlik potansiyelini açığa çıkaracak etkilere sahip bir toplumsal çevrede yetişmek durumunda kalan çocuklarda görülen davranış bozukluklarının başında saldırganlık gelir. Erken yaşlardan itibaren şiddete maruz kalan ya da kendisi maruz kalmaya da şiddet dilinin hâkim olduğu bir ortamda büyüyen çocuğun dünyasında zamanla saldırganlık içeren tutum ve davranışlar normalleşerek meşruiyet kazanmaya başlayacaktır. Günümüzde özellikle çocukların gündemini işgal eden bilgisayar oyunları yoluyla şiddet içerikli sahnelerin yaygınlık kazanması ve bu tür görüntülerin özellikle görsel medya içeriklerinde gittikçe daha fazla yer bulması, çocuklar açısından ciddi riskleri beraberinde getirmektedir. Dünyamızın ve ülkemizin her geçen gün içine sürüklenmeye çalışıldığı şiddet sarmalında, çocukların bu tür zararlı içeriklerden korunmasında anne babaların onları bilinçlendirmeye yönelik çabaları son derece önemlidir.

Gelişim psikolojisinin verilerine göre, istenmeyen bir davranışın ortadan kaldırılmasında, söz konusu davranışı yasaklamak yerine, çocuğun dünyasında istenen bir davranışı ikame etmeye çalışmak gerekir. Bu durumda arzu edilen davranışın zamanla gelişti-

Gelişim psikolojisinin verilerine göre, istenmeyen bir davranışın ortadan kaldırılmasında, söz konusu davranışı yasaklamak yerine, çocuğun dünyasında istenen bir davranışı ikame etmeye çalışmak gerekir.

gi, kaçınılması istenen davranışın ise ortadan kaybolduğu görülecektir. Bu bağlamda, anne babalar açısından kendilerini çocukların dünyasında görünür kılmaya çalışmak, onların davranışları üzerinde yönlendirici olabilmenin etkili bir yoludur. Zira pek çok değer, yaşamın ilk yıllarında ebeveynler taklit edilerek öğrenilir ve sonraki yaşlarda bu süreçte benimsenen rol davranışlar tekrarlanarak pekiştirilir. Bu tür olumlu transferler çocuğun yetişkinlerin dünyasını, dolayısıyla içinde yaşadığı toplumsal çevrenin değer, norm ve alışkanlıklarını öğrenip içselleştirmesi bakı-

mından vazgeçilmez değerdedir.

Ebeveynlerin kendilerini çocuklarının dünyasında görünür kılmaya çalışmalarının pek çok yolu olmakla birlikte, bunlar arasında belki de en önemlisi rol model davranışları ortaya koyabilmektir. Elbette anne babaların her konuda çocuklarına örnek olacak yeterliklere sahip olmaları beklenemez. Bu nedenle yetişme çağındaki çocuklarıyla birlikte anne babaların da desteklenmeleri gereken yönlerini fark etmeleri gerekir. Ancak çocukların anne-baba davranışlarını örneklenendirirken, özellikle çelişki ve tutarsızlıklar karşısındaki far-

Merhametli bireylerden oluşan ailelerin yetiştireceği çocuklar da merhametli olacak ve onlar da bir gün anne-baba olduklarında çocuklarını benzer duygularla donatmayı başarabilecek, nihayet toplumsal huzur, mutluluk, refah ve kalkınmanın önü açılmış olacaktır.

kındalıklarının yüksek olduğu unutulmamalıdır. Dolayısıyla çocuklarını şiddet içerikli tutum ve davranışlardan uzaklaştırmaya çalışan anne-babaların öncelikle kendi dünyalarından bu tür ilgi ve alışkanlıkları çıkarmaları gerekir. Çocuklarıyla birlikte onların yaşına uygun olmayan saldırganlık, şiddet ve korku içerikli yayınları izleyen, çevre-

siyle kurduğu ilişkilerde şiddet içerikli mesajlar gönderen, hatta filli şiddet uygulayan bireylerin çocuklarına bu konuda olumlu rol model oluşturmaları elbette beklenemez. Bu yüzden her zaman olduğu gibi anne-babalar açısından da çocuk eğitimine öncelikle kendini ıslah ile başlamak en geçerli yol olsa gerektir. Zira ancak her biri iyi eğitimli birey-

lerden oluşan ailelerin oluşturduğu toplumlar, topyekûn barış ve huzura giden yolda birlikte yürümeyi başarabileceklerdir.

Bireylerinin toplumsal uyum ve entegrasyonunu sağlayacak aile kurumunu güçlendirmeyi başaramayan toplumların ise istiklal ve istikbali tehlikede demektir. Bu nedenle, çocuklarına doğumundan itibaren merhametli olmayı öğretmek merhametli bireyler yetiştirmeyi amaçlayan ailenin, temel ahlaki değerler üzerine kurulu toplumsal politikalarla desteklenmesi gerekir. Çünkü merhametli insan yetiştirme düzeni bakımından toplumların risk algısı her geçen gün artmakta ve bu risklerin yönetimi gittikçe zorlaşmaktadır. Kitle iletişim araçlarının saldırganlık, düşmanlık, ayrımcılık, öfke, korku, şiddet gibi duygu ve davranışları istismar eden deneimsiz içeriklerle yüklü olması ve radyo, televizyon, internet, akıllı telefonlar gibi yollarla bu tür içeriklerin yaygınlaşarak bozucu işlev ve rollere aracılık etmesi, özellikle sosyalleşme sürecinin erken evresindeki çocuklar açısından söz konusu risklerin başında gelmektedir. Böylece günümüzde bireysel ve toplumsal sağlık açısından çevresel tehditlere açık hale gelen çocuklar, merhamet potansiyellerini açığa çıkartıp geliştirebilme konusunda temel değerlerle ve toplumsal politikalarla güçlendirilmiş ailelerden gelecek desteklere her zaman- kenden çok ihtiyaç duymaktadır.

Alperen MANİSALIGİL: “Bizi insanlıktan uzaklaştıran kötülüklerin üstesinden merhametin dönüştürücü etkisiyle gelebiliriz.”

Söyleşi: Dr. Lamia LEVENT ABUL

İnsanların birbirinden gittikçe uzaklaştığı, nefret ve şiddet söyleminin yaygınlaştığı bir dönemde “Merhamet Devrimi” gibi iddialı bir söylemde bulunuyorsunuz, neden?

Davetimizi tam da bu ve benzeri olumsuzluklardan ötürü duyduğumuz iç sızısı ve onlara karşı mücadele azmiyle yapıyoruz. Kötülük bataklığını kurutmak ve iyilik çiçeklerini yeşertmek için kapsamlı bir dönüşüme ihtiyacımız var. Merhamet, bir diğeri için hissettiğimiz acıma duygusunu ona yardım edecek eyleme taşıyan bir köprü kurar. Bir diğere yardım yolculuğu hem merhamet eden, hem merhamet göreni, hem de buna şahit olanı daha iyiye dönüştürür.

Büyük sorular insanları harekete geçirir. Kendimize şu büyük soruları soralım: Rabbimizin huzuruna dünya hayatında hangi gayeye hizmet etmiş olarak çıkmayı umarız? Gelecek nesillerin bizim neslimizi nasıl adlandırmasını isteriz? Gelecek nesillerin bizi merhamet nesli olarak hayırla anması için hâlâ fırsatımız var. Bu fırsatı bir merhamet devrimi ile değerlendirebiliriz.

Tarihin her döneminde hem iyilikler hem kötülükler yaşanmıştır. Örneğin, Safiyyur Rahman Mübarek Furi, Peygamber Efendimiz’in Hayatı ve Daveti adlı kitabında o dönemki Arap toplumunda kötü yönler olmakla beraber bazı alışkanların İslamiyetin kabulü ve yayılması için ne kadar elverişli olduğunu açıklar. Bugün de aslında bir merhamet devrimi için elverişli; ancak önce gözlerimizi umutla o yöne çevirmeliyiz. Bütün insanlık tarihinin bize miras bıraktığı tecrübeleri devrimi-

zin imkânları ile harmanlayıp, simdiyi ve geleceği daha iyi, daha doğru ve daha güzel inşa edebiliriz. Umudumuz, “Siz, insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz. İyiliği emreder, kötülükten vazgeçirmeye çalışır ve Allah’a inanırsınız.” (Al-i Imran, 3/110.) ayet-i kerimesini takip edebilmek. Bu umutla, birey, grup, kurum ve sistem boyutlarında merhameti nasıl kucaklayabileceğimizin, merhamet yorgunluğu gibi engelleri aşarak merhameti nasıl sürekli hâle getirebileceğimizin, hayata etki eden bütün yapı, ilişki ve uygulamaları merhamet odağıyla nasıl dönüştürebileceğimizin cevaplarını vermeye gayret ediyoruz. Genele hitap edebilecek biçimde, bu doğrultuda hem kuramsal açıklamalar hem de pratik öneriler sunuyoruz.

Kutsal kitapların ve peygamberlerin davet ettiği merhamete insanlık neden sağır ve dilsiz kaldı?

Eğer merhamet tarih boyunca bütün kutsal kitapların ve peygamberlerin davetinde yer edindiye bundan iki çıkarım yapabiliriz: 1) Merhamet hayatımızın merkezindedir ve 2) İnsanlar çeşitli sebeplerle merhametten uzaklaşabilmektedir; o yüzden bizi merhamete sadık kılacak manevi, psikolojik ve sosyal mekanizmalara ihtiyacımız var.

Bilgiye erişimin bütün bir tarihe kıyasla en kolay olduğu devrimizde neden merhamet davetine icabet aynı oranda artmıyor? Bu soruyu cevaplayabilmek için, günümüzde ilahî davetin ne kadar etkili nakledildiğini değerlendirmeliyiz. Tarihteki faziletli şahsiyetlerin merhamet örnekleri hikâye edilirken, bu nakil onların içinde bulundukları koşulları da aktararak yapılmalı. Peygamber Efendimizin (s.a.s.) en etkileyici yönlerinden birisi, peygamberliğini yaşamın tam ortasında, insanların arasında, bir ömre sığabilecek pek çok sevinç ve hüznü deneyimleyerek yerine getirmesidir. Merhametini örnek alabileceğimiz bütün tarihî şahsiyetler de insan olma tecrübesinin içinden geçerek, nefislerini yine yine merhamet gösterdiler. Onların merhamet hikâyelerini dinleyen kişiler, bu gerçekliği idrak ederlerse “Benim sevdiğim, örnek aldığım kimseler meşakkatsiz değil insan olma tecrübesinin beraberinde getirdiği sıkıntılara rağmen bu iyilikleri yaptılar. Öyleyse gayret edersem ben de yapabilirim.” hissine kavuşur. Yani rol modellerimizin deneyimlerini abartısız olarak, gerçeğe sadakatle aktaralım. Böylece merhamet etmenin ne kadar erişilebilir olduğunu göstererek iyilikleri kolaylaştıralım.

Rabbimizin huzuruna dünya hayatında hangi gayeye hizmet etmiş olarak çıkmayı umarız? Gelecek nesillerin bizim neslimizi nasıl adlandırmasını isteriz? Gelecek nesillerin bizi merhamet nesli olarak hayırla anması için hâlâ fırsatımız var.

Eylem boyutunda ise hem yeni ilişki modellerine hem de günümüzden rol modellere ihtiyaç var. Sosyal dönüşümler ilişki biçimlerinde değişiklikler gerektirir. Peygamber Efendimiz (s.a.s.), hicretten sonra muhacir ve ensarı kardeşleştirmişti. Geleneğimizde ahiret kardeşi seçme uygulaması da vardır. Daha merhametli bir topluma dönüşmek için, bu iki uygulamayı örnek alabiliriz. Merhamet kardeşliği müessesesini kurabiliriz. İnsanlar o samimiyeti ve güveni buldukları kimselere merhamet kardeşi olmayı teklif edip, birbirlerini ortaklaşa merhamet faaliyetlerinde bulunmak üzere teşvik edebilir. Bunun yanı sıra, toplumdaki her demografik gruptan isimli ya da isimsiz kahramanların yaptığı merhamet örneklerini hikayeleştirelim. Topluma hikaye aktaranlar, bu rol modeller aracılığı ile günümüzde de merhametin nasıl da mümkün olduğunu toplumun her demografik grubuna yayabilir.

Merhametsizlik ve zulüm olarak niteleyebileceğimiz olaylara dünyanın tümünde şahit oluyoruz.

Bunun kökeninde yatan nedenlerden söz eder misiniz?

Her bir olayın ana sebepleri değişse de tümüne yansıyan çeşitli temel nedenler var. Öncelikle narsisizm ile kol kola giden ve kendinden başka kimliktekileri insan olarak görmeyen bakış açısı bunlara zemin hazırlıyor. Bu bileşim, dizginlerinden boşanmış tüketim arzusu ve bunları tatmin edecek kaynakların kıtlığı endişesi ile tepkimeye girince, kimimiz başkalarını kendi emellerini tatmin etme yolunda bir rakip olarak görüyor. Başkasını insan olarak görmeyen, hatta onları rakip bilen güç sahibi kimseler, zulm etmekte beis görmüyor. Hâlbuki dünya tarihini bir defa okuyan bir kişinin en kolay yakalayacağı derslerden birisi yüzyıllar boyu insanların ne kadar azla bile yaşayabildiğidir. Dünya edebiyatının klasikleri de bize narsisizmin ve başkalarını insan olarak görmemenin kötülüklerinden arındırıp, merhametin altyapısını kurabilir.

Diğer sebepler arasında insanların kendilerini koruyacak bir adalet inancını yitirmesi, karşılıklı güven hissinin azalması ve şehirleşmenin izlediği seyir sebebiyle insanlar arasında sahici ilişki kurulamaması bulunuyor. Bir başkasını sahiden anlayamayan kimse, merhametin ilk adımını atamaz. Farklı insanların bir araya gelip birbirleriyle sağlıklı ve tehdit hissetmeden iletişim kurabilecekleri bir sosyal mimariye ihtiyacımız var.

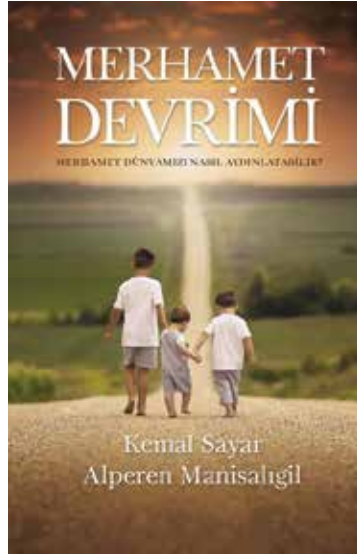
Günümüzde güçlü olanın ayakta kaldığı zayıfın ezildiği ve “insan insanın kurdudur” şeklinde formüle edilen bir anlayışın ege-men olduğu bir dünyada yaşıyoruz. Bu anlayışın toplumda yol

açtığı merhametsizlik sarmalından söz eder misiniz?

Nörobilim ve psikoloji alanlarında hafıza üzerine onyıllardır yapılan çalışmaların çarpıcı bir ortak bulgusu var: Hafızalarımız isabetlilikten ziyade işlevselliği amaçlıyor. İnsanlar sıklıkla zihinsel zaman yolculuğu yaparak geleceğe hazırlanıyor. Geçmişte yaşadığımız olayları, gelecekteki muhtemel olayları hayal etmek için yapıtaşı olarak kullanıyoruz. Böylece çevreye ve değişen koşullara uyum sağlayabiliyoruz. Kendisini sürekli tehdit altında hisseden, adaletin sağlanacağına güvenini yitiren insanlar, zihinsel zaman yolculuklarında hafızalarını sadece geçmişteki kötü olayları geçiren bir eleğe dönüştürüyor.

Bu iki yolla bir merhametsizlik sarmalına dönüyor. Birincisi, alıntıldığınız türden yüzeysel deyimlerle geçmişteki iyi olayları yok sayan dil, merhametsizliği normalleştirip merhameti marjinalleştiriyor. İkincisi için, Thomas Schelling'in kurduğu ve ampirik araştırmalarla desteklenen ayrımcılık modeline bakabiliriz. Buna göre, insanların aynı mahallede kendisinden farklı kimlikteki kimselere tahammülü %30 düzeyindeyse, zamanla insanlar taşına taşına toplum %70'lere varan oranda ayrışır. Yani bireysel düzeyde %30 farklı kimlikteki kişiye hoşgörü, sistem boyutunda %70 ayrışmayı beraberinde getirebiliyor.

Bu merhametsizlik sarmalını kırmak için, öncelikle hafızalarımızın geleceğini öngörmek için geçmişteki iyi ve kötü olayları dengeli biçimde hatırladığından emin olalım. Tedbiri elden bırakmamakla beraber, dilimizi umuda

ve insanların olumlu yönlerini vurgulamaya ve takdir etmeye açalım. Beri yandan, hoşgörü ve merhamet mücadelesinin sonuna kadar sürecek bir yolculuk olduğuna hazırlıklı olalım.

Ortaya çıkan durumun sıklıkla gözden kaçan bir sebebi var: Merhamet ilişkisi nezaket ve ince düşüncelilikle yürütülmeli. Merhamet eden iyiliği başa kakmamalı, nezaket ve merhamet gören de şımarıp merhamet göstereni buyurgan, anlayışsız, kadir-kıymet bilmez davranışlarla bıktırmamalı. Güzelliklere güzellikle mukabele edilmeli. Maalesef merhamet etme adabına ve merhamet görme adabına riayet etmeyenler merhamet sarmalının yayılmasını engelliyor.

İnsan sadece hemcinslerine değil kâinattaki diğer varlıklara karşı da çok acımasız davranabiliyor. Doğaya, hayvanlara, bitkilere karşı hoyrat davranıyor. Kitapta da geçtiği üzere ego sistemden ekosisteme nasıl geçebiliriz?

Sanayi devriminden beri devam eden süreç insanı doğadan ve diğer canlılardan uzaklaştırdı. Halbuki bir ilişki kurabildiğimizle merhamet göstermemiz kolaylaşır. Sosyal bilimlerde bir süredir mekana bağlılık diye çevirebileceğimiz bir kavramı araştıranlar var. Örneğin, doğa ile daha fazla haşır neşir olanların işyerlerindeki geri dönüşüm kutularını daha fazla kullandığı tespit edilmiş. Bizim toprağa daha fazla değebileceğimiz, toprakla, doğayla ve diğer canlılarla daha fazla haşır neşir olabileceğimiz bir yaşantı biçimine ihtiyacımız var. Ecdadımız kışın kuşlar aç kalsın diye kar üstüne darı serpen vakıflar kurmuştu. Camilere ve yüksek yerlere yapılan kuş evleri sanatkârane bir özenle yapılmıştı. Bunları tasarlatabilmek ancak hayvanların ihtiyaçlarını bilecek kadar onlarla haşır neşir olup gözlemlemekle mümkün. O yüzden diğer canlıların da yaşam seyrine tanıklık edecek faaliyetler yayılmalı. Canlılara eziyet etmeme bilinci ve canlı sevgisi küçük yaştan itibaren aşılanmalı.

Zihinsel boyutta ise, Allah'ın el-Musavvir isminin işaret ettiği gibi sanatkarane yarattığı doğaya, hayvanlara ve diğer canlılara, Rab-bimizin bir hediyesi ve emaneti gözüyle bakmamız gerekiyor. Bu nazarla doğaya ve canlılara baktığımızda el-Musavvir ismini hakıyla tespih edebiliriz.

Anne ve babalar olarak ve toplum olarak merhameti yaygınlaştırmak için neler yapabiliriz?

İletişim teknolojilerinin yaygınlaşmasıyla çocukların kendilerine sakladıkları bir dünya kurması kolaylaştı. Anne babaların ço-

cuklarının, ağabey ve ablaların kardeşlerinin hayatına yeterince dahil olmaları gerekiyor ki onlardan uzak kaldıkları o dünyadaki davranışlarına olumlu etki edebilsinler. Günde en az on beş dakika aile üyelerimizin gözlerinin içine bakarak konuşabilmeliyiz. Çocuklarla birlikte vakit geçirmek için fırsatlar oluşturmaliyiz. Ya kendimiz eğlenceli aktiviteler tasarlayıp onları dahil etmeli ya da onların oyunlarına dahil olmalıyız. Bu süreç içerisinde yapacağımız sohbetler ve sergileyeceğimiz davranışlar çocuklara değer aktarımını sağlayacaktır. Böylece bizden bağımsız yaptıkları seçimlerde bizim bunu nasıl karşılayacağımızı zihinlerinde bir referans noktası olarak tutabilirler. Hele aramızda sevgi ile bağlanma varsa, onlara değer verdiğimizizi biliyorlarsa, zaten hayatta yapacakları tercihler bizi mutlu kılacak biçimde olacaktır.

Toplum olarak birbirimizi Rabbinin emaneti olarak görelim. Her anı merhamet farkındalığı ile yaşayıp, küçük büyük demeden gücümüzün yettiği yardımları yapalım. Adam Grant, biri kendisinden yardım istediğinde anında cevap verdiğini, buna imkânı yoksa hemen onu yardım edebileceğini düşündüğü bir başka kimseye yönlendirdiğini söyler. Ayrıca, merhametle komşusu olan nezaket, ince düşüncelilik, umut gibi değerleri hayatımızın her alanında davranış ölçütü kılalım. Toplum içinde her birimiz bir diğerinin soluklanma ve yaşam dolma durakları olalım.

Bir “Merhamet Devrimi” nasıl gerçekleşir ve o zaman dünyada neler değişir?

Beklentilerimizi benim Mustafa Özel'den öğrendiğim beş mim

Kendisini sürekli tehdit altında hisseden, adaletin sağlanacağına güvenini yitiren insanlar, zihinsel zaman yolculuklarında hafızalarını sadece geçmişteki kötü olayları geçiren bir eleğe dönüştürüyor.

nazariyesine göre ayarlayalım: mukadder, muhtemel, mevcut, muhayyel ve mümkün. Mevcudun mahkûmu olmayalım. Daha iyi ve daha güzel muhtemel alternatifleri dillendirip değerlendirelim. Dünya hayatına cenneti getiremeyeceğimiz için muhayyelle takılıp kendimizi gereksiz yere üzmeylem. Ardımızda daha iyi, daha emin, daha yaşanabilir bir dünya bırakmak mümkün. Öyleyse, mümkünün dairesi içinde bir devrimin hem ortaya çıkması hem de kazanımlarının sürdürülmesini konuşmalıyız.

İstikrarlı, özgüvenli, kararlı bir azınlık, bir topluluğun kararlarına ve davranışlarına çoğunluktan daha fazla etki edebilir. Peygamberlerin ilahî davayı yayma mücadelesi de böyle değil midir? Sistemler belli yapıların ve rutinlerin üzerinden varlık akışını sürdürür. Örneğin, sistemi ayakta tutan yapılardan birisi olarak kurumların içinde yerleşik bir konuma sahip olanların, merhamet odaklı, istikrarlı, sık ve küçük zaferleri zamanla kurumu dönüştürebilir. Bu ağır gelirse, kendimize bunun daha büyük bir davanın parçası olduğunu hatırlatalım.

Peygamber Efendimizin (s.a.s.) en etkileyici yönlerinden birisi söylem ve eylem birliğidir. Merhametli sosyal yapılara ve rutinelere baktığımızda, güzel ahlaka yönelmiş insanların etkileşimini ve birbirlerini hem sözle hem de eylemle hayra teşvik ettiklerini görürüz. Muhammed Hamidullah, “Büyük ruhlar ancak başka büyük ruhlarla karşılaşmakla yücelir.” der. Gönlü merhamete açık insanların, merhametlerini gösterebilecekleri bir ortam bulduklarında birbirlerinin yaptığı iyiliklerin üzerine koyarak radikal, olumlu değişiklikleri yapabildikleri biliniyor. Herkes kendi gücü nispetinde merhamet göstermeyi alışkanlık hâline getirir, bunu günlük hayatın rutinleri ve uygulamalarının içine katarsa, zaten kendimizi merhametin yaygınlaşmış olduğu bir merhamet devrimi sonrası dönemde buluverceğiz.

Sistem boyutunda ise takdir edici sorgulamaya ihtiyacımız var. Tarihî birikimimizi daha aktif kullanalım. Hem bütün bir insanlık tarihinin merhamet göstermekteki zirve tecrübelerini hem de günümüzün merhamet örneklerini analiz edelim. Sadece kendi tarihimizden değil, iyiliğin kendini gösterdiği bütün medeniyet havzalarından örnekleri Müslüman zihniyetiyle dönüştürerek hayırlı nice uygulamaları hayata katabiliriz.

Bu mücadele hep devam edecek. Bize sonsuz hayatı kazandıracak bir ömrün içindeyse, ona degecek mücadelemizi seçmeliyiz. Merhamet devrimi, uğrunda yürümeye degecek ve Müslümana yakışır bir mücadeledir.

Medet COŞKUN

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzmanı

Bize düşen bütün bu yaşananlar karşısında hiçbir tavır almadan eli kolu bağılmış gibi beklemek midir? Yoksa içinde bulunduğumuz şartlar çerçevesinde yapılabilecekleri yapmak mıdır?

ZOR ZAMANDA Müslüman Olmak

İnsan, ruh ve bedenden meydana gelen mükemmel bir varlıktır. Nefes almak, yemek- içmek gibi hasletler insanın bedenî yönünü; inanmak, sevinmek, mutlu olmak gibi hasletler ise insanın ruhi yönünü teşkil etmektedir. İnsan, maddi yönüyle diğer canlılarla benzer özelliklere sahip olsa da onu diğer canlılardan ayıran en belirgin özelliği, bir ruha sahip olmasıdır. Bu sebeptendir ki insan, hep bir varlığa inanma ihtiyacı içinde olmuştur. Bu temel ihtiyaçtan hareketle yeryüzünde inanma ihtiyacı içinde olmayan hiçbir topluluk yoktur. (Diyabet, Kur'an Yolu Tefsiri, Hicr, 15/28-29-30; Doç. Dr. Ali Rıza Aydın, İnanma İhtiyacı ve Dinî Ritüellerin Psikolojik Değeri, Dinbilimleri Akademik Araştırma Dergisi, IX (2009) Sayı, 3, s. 88; DIA, 'İman' md. c, 22, s. 214-216.) SÖZÜ, din-toplum araştırmalarının ana eksenini oluşturmıştır. Şu hâlde toplumu oluşturan bireylerin, her ne kadar farklılıklar arz etse de mutlak bir inanma ihtiyacı içinde oldukları söylenebilir. Bu inanışlar, aynı varlığa inanmak şeklinde olabileceği gibi farklı varlıklara inanmak şeklinde de olabilir. İster aynı inanç grubuna mensup olsun, isterse farklı inanç grubuna mensup olsun toplumu oluşturan tüm bireyler, aynı ortamda birlikte yaşamak zorundadırlar. İşte bu birlikte yaşama esnasında çeşitli inanç ve menfaat çatışmaları meydana gelebilmektedir. Bu çatışmalar zamanla ileri boyutlara uzanarak maddi anlaşmazlıkları geçip manevî, dinî çatışmalara kadar varabilmektedir. Nitekim geçmişte de günümüzde de dinî farklılıklar sebebiyle nice çatışmaların ve savaşların yaşandığı

bilinmektedir. (DIA, 'Haçlılar' maddesi, c, 14, s. 525-546.) Günümüz insanının geçmişte yaşanan bu tür çatışmalardan ibret alması gerekirken ne yazık ki günümüzde de aynı tür inanç çatışmalarına sıklıkla rastlanmaktadır. Birbirleriyle her konuda aynı düşünen, aynı inanç ve dünya görüşünü paylaşan bir toplum vücuda getirmek mümkün olmadığına/olamayacağına göre geriye, farklı inançlara sahip bireylerin birbirlerinin temel haklarına saygı göstererek yaşamaları kalmaktadır. Ancak düşünülen, istenen ve ideal olan bu olsa da gerçek hayatta bunun örneklerini görebilmek pek olası değildir. Bütün bunlara rağmen yine de yapılması gereken, asgari müştereklerde buluşarak birlikte yaşama arzusunu ortaya koymaktır. Böyle bir toplumda her ne kadar bazı olumsuzluklar çıksa da ortak ilkeler çerçevesinde sorunlar kısa sürede halledilebilir.

Günümüzde müşahade ettiğimiz insanlık dışı olayların daha çok inanç eksenli olarak cereyan ettiği ve bunların pek çoğunda da Müslümanların bedel ödemek zorunda kaldıkları görülmektedir. Kimi yerde açıktan Müslümanlar hedefleyen kimi yerde de dolaylı olarak yine Müslümanlar zulmün odak noktasında yer almaktadır. Kısaca sonuç hiçbir zaman değişmemekte ve ne yazık ki Müslümanlar hep zarar gören taraf olmaktadır.

Zor zamanda Müslüman olduğunu söylemenin nelere mâl olduğunu önce Hz. Peygamber (s.a.s.) döneminden daha sonra da günümüzden, özellikle de Arakanlı

Müslümanlar bağlamında ele alıp hatırlatmalarda bulunacağız. Bu hatırlatmaya İslam'ın ilk yıllarında Hz. Peygamber ve arkadaşlarının sadece Müslüman olduğunu söylemeleri sebebiyle maruz kaldıkları bazı sıkıntıları hatırlatarak başlamak istiyoruz.

Doğmadan önce babasını, altı yaşında da annesini kaybeden Hz. Peygamber'e (s.a.s.) dedesi Abdülmuttalip kol kanat germiş, daha sonra da Ebu Talip'in himayesinde çocukluk, gençlik dönemini geçirmişti. İlk Müslümanlar müşriklerin, İslam'ı kabul edenlere yapacakları zulümleri çok iyi bildikleri için ibadetlerini gizlice yapıyorlardı. (Hz. Muhammed ve Hayatı, Ali Himmet Berki, Osman Keskiöğlu, 69-70, DİB. Yay. Ankara 2013.)

Üç sene kadar devam eden gizli davet döneminin sonunda Allah'ın (c.c.); '(Önce) en yakın akrabamı uyar. Müminlerden sana uyanlara kanatlarını indir. Eğer sana karşı gelirlerse, "Şüphesiz ben sizin yaptığınız şeylerden uzağım." de.' (Şuara, 26/214-216.) ve 'Ey Muhammed! Şimdi sen, sana emrolunanı açıkça ortaya koy ve Allah'a ortak koşanlara al-dırış etme.' (Hicr, 15/94.) emirleriyle açıktan davetle emrolundu. İşte tam da bu safhadan sonra hem Hz. Peygamber'e hem de O'na inanan müminlere akla hayale gelmez tecrit ve işkenceler başlamış oldu. Bu işkencelerin tek sebebi, Müslümanların, Allah (c.c.) birdir ve Hz. Muhammed O'nun Rasulü'dür demeleri idi.

Kabileciliğin zirvede olduğu bu dönemde Hz. Ebubekir, Hz. Ömer ve Hz. Ali gibi köklü ailelere

Günümüzde müşahade ettiğimiz insanlık dışı olayların daha çok inanç eksenli olarak cereyan ettiği ve bunların pek çoğunda da Müslümanların bedel ödemek zorunda kaldıkları görülmektedir. Kimi yerde açıktan Müslümanlar hedefleyen kimi yerde de dolaylı olarak yine Müslümanlar zulmün odak noktasında yer almaktadır.

mensup olan Müslümanlar, diğerlerine göre nispeten daha az zulme maruz kalsalar da Bilal-i Habeşi, Ammar b. Yasir, Süheybi Rumi ve Habbab b. el Eret (İbrahim Sarıçam, age. 91-92.) gibi kendilerine sahip çıkacak köklü bir ailesi bulunmayan 'kimsesiz' ilk Müslümanlarsa en çok zulme uğrayanlardı. Bunlar aç, susuz bırakılarak ve kızgın kumlara yatırılarak işkence yapılmak dâhil her türlü zulme tabi tutuluyorlardı. Akıl almaz bu zulüm ve işkencelere maruz kalmalarının tek sebebi ise, Allah'a (c.c.) birdir ve Hz. Muhammed (s.a.s.) O'nun peygamberidir demeleriydi. Bu yüce şahsiyetler bütün işkence ve tecride karşı var güçleriyle direniyorlar ve asla inandıkları davalarından vaz geçmiyorlardı. İnananlara karşı Cahiliye Dönemindeki bu tahammülsüzlük öyle boyutlara ulaşmıştı ki sonunda Haşim ve Muttalipoğullarına sosyal ve ekonomik boykot uygulanmaya başladı. Öyle ki müşrikler, bu boykotta bu kabilelerle kız alıp vermemek, alışveriş yapmamak ve konuşmamak üzere anlaştılar. Düşünebiliyor musunuz bu boykotla adeta Hz. Peygamber ve ona sahip çıkanlar 'açlıktan' öldürülmeye ve sosyal hayattan tamamen tecrit edilmeye çalışılıyordu. Bütün bu olumsuzluklara rağmen Hz. Peygamber (s.a.s.), hem peygamberlikten önce hem de peygamberli-

ği sırasında haktan adaletten asla ayrılmamıştır. Tüm insanlığa da Peygamberimiz'in (s.a.s.) bu eşsiz davranışları hep örnek olmuştur.

Hız. Peygamber henüz peygamberlik gelmeden önce zulme uğrayanları korumak ve onların haklarını vermek üzere oluşan 'Hilfu'l-Fudul' cemiyetine iştirak etmiş ve peygamberlikten sonra da bu antlaşmadan bahsederken 'Bugün de böyle bir sözleşmeye davet olunsam onu hiç tereddüt etmeden kabul ederim' diyerek zulme karşı olduğunu açıkça ortaya koymuştur. (Ali Himmet Berki, Osman Keskioglu, Hız. Muhammed ve Hayatı, 47, DİB. Yay. Ankara 2013.) Medine'de ise başka bir dine inananları yurtlarından çıkarmak ve onlara husumet beslemek gibi bir yola asla başvurmamış ve onlarla antlaşma yapma yoluna girmiştir. Ve sonuçta 'Hız. Peygamber, Müslümanların yanı sıra Medine toplumunu oluşturan Yahudileri ve diğer grupları bir şehir devleti hâlinde teşkilatlanmaya ikna etti. Durumu müzakere etmek üzere Enes b. Malik'in evinde bir toplantı yaptı. Bu toplantıya katılanlar Medine toplumunu yeniden düzenleyen bir sistem oluşturmaya karar verdiler; birbirleriyle ve yabancılarla ilişkilerini, idari ve adli yapılarını, fertlerin sahip oldukları din ve vicdan hürriyetini, haklarını ve sorumluluklarını

belirli esaslara bağlayan bir metin hazırladılar. Bir sosyal mukavele olarak da kabul edilebilecek bu metin, şekil açısından bugünkü anayasalarla hayli farklı olsa da bir anayasa niteliğindedir. Bu metin, ana kaynaklarımızda bütün hâlinde bize intikal etmiş bulunmaktadır. "Kitap", "Sahife" ve "Müvadea", yani sulh antlaşması adını taşıyan bu vesika zamanımızda Medine Sözleşmesi olarak anılmaktadır.' (Prof. Dr. İbrahim Sarıçam, Hız. Muhammed ve Evrensel Mesajı, s. 142, DİB. Yay. Ankara 2005.) İşte Hız. Peygamber farklı inanç gruplarına karşı düşmanlık beslememiş ve onları yurtlarından çıkarma yoluna gitmemiştir. Tam aksine bir arada yaşamak için sözleşme yapmak suretiyle herkese haklarını eksiksiz olarak tevdi etmiştir. Bütün bu gayretlere rağmen müşrikler Hız. Peygamber'i doğduğu topraklardan çıkartmışlar ve Hız. Peygamber (s.a.s.) bu durum karşısında şöyle demiştir: 'Ey Mekke! Vallahi sen yeryüzünün en hayırlı ve Allah'a en sevimli olan ülkesisin senden çıkarılmış olmasaydım çıkmazdım.' (Tirmizi, Menakıb, 69/3925-3926; İbn Mace, Menasik, 279.) 'Senin evlatların beni senin duvarların (hudutların) arasında huzur içinde bırakmıyorlar!...' (İbrahim Sarıçam, age. 189.) diyerek Mekke'den zorla çıkartıldığına vurgu yapmaktadır.

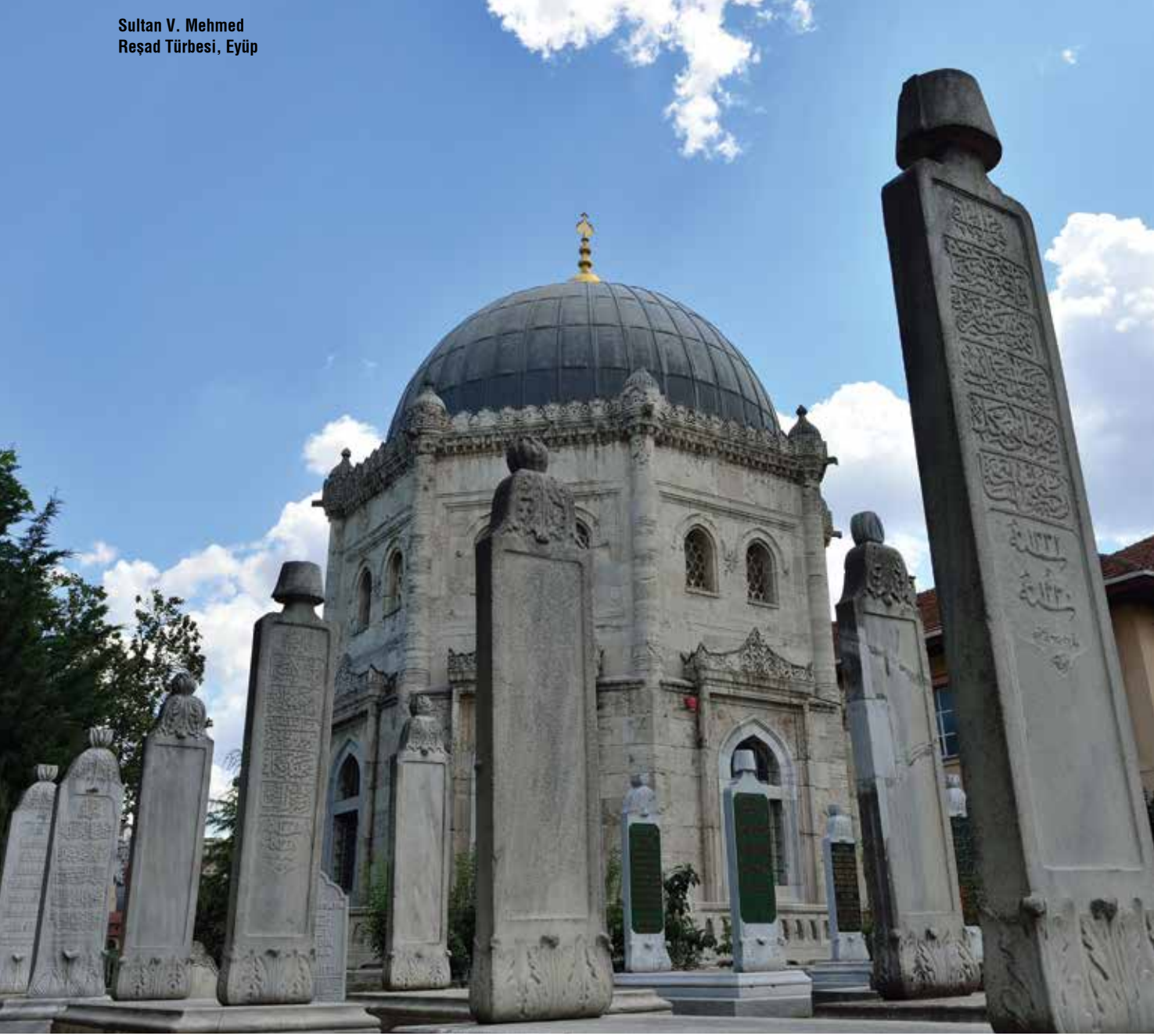
Günümüze gelecek olursak inancılı sebebiyle zulme maruz kalan Müslümanların Cahiliye Dönemindeki zulümlerden çok da farklı bir muameleye tabi tutuldukları söylenemez. Dünyanın çeşitli bölgelerindeki zulümlerden daha ön plana çıkan biri var ki bu, insanlık adına utanç verici bir durum arz etmektedir. Bu bağlamda yazılı ve görsel medyada yer almaya başlayan Arakan Müslümanları da sadece inançları, Müslüman olmaları sebebiyle çeşitli zulümlere maruz bırakılmışlardır. Güneydoğu Asya'daki, eski adı Burma olan Myanmar'ın Arakan bölgesinde yaşayan ve sayıları iki milyondan fazla Rohingya (Arakan) Müslümanları, senelerdir öz vatanlarında toplumsal ve siyasal baskı altındaydı. Bu baskı sonucu 3 milyona yakın

Arakanlı Müslüman ise değişik ülkelere göç etmek zorunda kaldı. Yapılan zulümler gizlenemez hâle gelince dünya bu olaydan haberdar oldu. Ölümünden kaçıp komşu ülkelere sığınmak için yollara düştüler, ama o ülkeler de Arakanlı Müslümanları ülkelerine almadılar. Böylece açlık ve sefaletle baş başa kaldılar. (www.sabah.com.tr/pazar/.../olume-mahkum-bir-halk-arakan-muslimanla.) Baskı ve zulümden kaçmak zorunda kalan Arakan Müslümanları gittikleri yerlerde de en zor şartlarda yaşamak zorunda kalmaktadırlar. Komşu ülkelere sığınan Arakanlıların kaldıkları yerler ve yaşadıkları sıkıntılarla ilgili insan hakları örgütleri ise, kamp koşullarının dehşet verici olduğunu belirtmektedirler.

Şu hâlde bize düşen bütün bu yaşananlar karşısında hiçbir tavır

almadan eli kolu bağlıymış gibi beklemek midir? Yoksa içinde bulunduğumuz şartlar çerçevesinde yapılabilecekleri yapmak mıdır? Elbette Müslümanlar olarak bize düşen, fiili olarak elimizden geleni yapmak ve daha sonra da kurtuluşları için dua etmektir. Kısaca en son safhada tüm dünya genelinde yaşanan bu tür olumsuzluklara özellikle de Arakan'da yaşanan bu insanlık dışı uygulamalara rıza göstermediğimizi ifade etmemiz gerekmektedir. Bu konuda da Hz. Peygamber'in; 'Her kim kötü bilinen bir şeyi görürse ona el atıp onu düzelsin, buna gücü yetmez ise dili ile o kötülüğü düzeltmeye çalışsın buna da gücü yetmeyen ise kalbiyle bu işin kötü olduğunu bilsin ki bu durum imanın en zayıf şeklidir.' (Müslim, İman, 20; Tirmizi, Fiten 11.) hadisi bize rehber olmalıdır.

Sultan V. Mehmed
Reşad Türbesi, Eyüp

Osmanlının Toprağa Mührü: Türbeler-Mezarlıklar

Lütfi BERGEN

Müslüman şehirlerini dünyanın kentlerinden ayıran en önemli husussiyetlerden biri iskân sahalarının mezarlarla birlikte imar edilmesidir. Bazı mezarlıklar evlerin arasında kalmıştır, bazı mezarlıklar ise içinde mahalleler barındırır.

Müslümanlar Umumi Harp'ten mağlup çıktılar. Osmanlı yıkıldı. Necip Fazıl'ın "siyasal evi" (Osmanlı İstanbul'u) yıkılınca düştüğü kaldırımlar, Paris'in kaldırımlarıdır. Şair, orada kendi benliğini dünyadan söküp kazımaya çalışacaktır. Oysa Ziya Osman, "yıkılan evi" tevekkülle karşılamış, başını sokacak kadarına razı fakir insanın hayatına tercüme etmiştir. "Toprak" başlıklı şiirinde: Ne kadar istiyorum, akşamleyin, ezanda, / Eski bir evde olmak, orda Eyüp Sultan'da; / Bir yanda ölmüşlerim, bir yanda kalanlarım /.../ Toprakta yatan annem, eli dizimde karım" dizelerinde yaşam ile ölüm iç içe ve barışıktır. Bu durum Osmanlı şehir kültüründe mezarların ve kabirlerin semt içlerinde bulunması gerçeği ile de mutabıktır.

Abdülhak Şinasi Hisar, Z. O. Saba'nın görüşlerinin temelinde "medeniyet" fikri olduğunu teslim ediyor görünmektedir. "Bu çocukluk zamanlarımızın evleri, münferit ve yalnız kalan evler değildi. Yolları bahçeleri, mesireleri, mahalleleri vardı. Etraflarında bir cemiyet, bir medeniyet, bir mescit, bir mezarlık, bir sebil ve beyaz güvercinler vardı." der.

Ziya Osman'da ev, içindeki ailesi, mahallesi ve mezarları, sebilleri,

mesireleri ile bir bütün oluşturmaktadır. Ölmekle birlikte yaşayan bir hayat kurmuştur: "Ben artık korkmuyorum, her şeyde bir hikmet var / (...) / En güzel, en bahtıyar, en aydınlık, en temiz / Ümitler içindeyim, çok şükür öleceğiz."

Peyami Safa da Fatih Harbiye romanında Neriman'a şöyle söyler: "Allah aşkına bak! dedi, yol üstünde mezarlık olur mu? Koskoca cadde... Ortasında mezarlık... Mezarlar arasında yaşıyoruz." Toprak ölümlerimizi tuttuğu gibi dirimizin de tutunduğu bir zemin olur. "Bozuşma bir doğmaya ve doğma da bir bozuşmaya denklik oluşturur." (Levinas: Ölüm ve Zaman)

Müslüman şehirlerini dünyanın kentlerinden ayıran en önemli husussiyetlerden biri iskân sahalarının mezarlarla birlikte imar edilmesidir. Bazı mezarlıklar evlerin arasında kalmıştır, bazı mezarlıklar ise içinde mahalleler barındırır.

Eski İstanbul mezarlıklarıyla çevrelenmiştir. Suriçi İstanbul'u Edirnekapi Mezarlığı'na değmekte iken Üsküdar ve Kadıköy, Karacaahmet'e sırtını dayamıştır. Fatih Ordu, "Hüseyin Rahmi Gürpınar'ın Romanlarında İstanbul'u Tamamlayan Bir Unsur Olarak Mezarlar ve Mezarlıklar" makalesinde "pozitif mekân",

"negatif mekân" ayrıştırması yapar. Negatif mekân kavramıyla şehirde çoğu zaman görmezden gelinen, oysa şehrin çok belirleyici mekânsal bir unsuru olan 'boşluk'ları işaret eder. Evler bostanlara, bostanlar yangın yeri harabelerine, harabeler boş meydanlara, meydanlar mezarlıklara açılırken; bitti denilen yerden tekrar mahalleler ortaya çıkar ve şehir kendi içinde büyümeye devam eder.

Fatih Ordu'ya göre, "Mezarlıklar eski İstanbul'un hususi taraflarından biridir. Onların kaybolması İstanbul'un da kaybolması anlamına gelir." Bir negatif mekân olarak mezarlıklar, evleri ve işyerini de tamamlayarak yaşanan kentin şehre dönüşmesinde etkili bir unsurdur.

Yahya Kemal bu gerçeği şu dizeleyle aktarır:

*Âhiret öyle yakın
seyredilen manzarada
O kadar komşu ki
dünyaya duvar yok arada*

Ahmet Hamdi Tanpınar da "Beş Şehir" kitabında, "İstanbul halkının beğendiği, benimsediği adama ölümünden sonra verebileceği tek rütbesi vardı: evliyalık" diyecektir. Tanpınar'a göre, "Halkın sevgisini kazanmış adam mübarek tanınır, ölünce veli olurdu. Onun içindir ki İstanbul evliya ile doludur. Bu

cinsten köşelerde gülü, serviği yahut çınarı yetiştiren tabiatın cömertliğinden başka hiçbir israf ve debdebeleri yoktur. Hemen her yerde, çoğu surların etrafında olmak üzere, fetih şehitlerinin mezarları vardır. Bunlar İstanbul'un tapu senetleridir.” diyecektir.

Tanpınar, aşağıya aldığım cümleleriyle şehir inşasının yol haritasını veriyor:

“İstanbul'da bizim hayatımız bu şehit türbelerinin etrafındaki hürmetle başladı. Bizans'ın asırlarca işlenmiş, bin türlü külfet, merasim ve adapla dolu, altına ve sırmaya gark olunmuş derin ilahili ruhaniliğini dedelerimiz bu şehit türbelerinin başında yaktıkları ilk mumla yendiler. Bu suretle semt semt halkça kutlu yerler ortaya çıktı. Sonra mimari geldi, bu kutluluğu küçük bir mescitle ve yeşil renkle giydirdi (...) Hülasa, kendi tecrübesini başkaları için faydalı bir şey yapan büyük adam veli olurdu (...) Zaten bu velilerin çoğu, hayatlarında ev, dergâh, bahçe olarak mezarlarını hazırlarlar. Yaşadıkları ve ibadet ettikleri yerler, onlar için koza gibidir. Oraların mezarlık hâline gelmesi daha sonra ruhaniyetlerinden feyz almak isteyenlerin de onlara komşu olmayı tercih etmelerindendir.”

(Tanpınar, *Beş Şehir*, 1979: 48.)

Erol Güngör de, “Türbesi yatırı olmayan bir Müslüman kasabası mümkündür, ama böyle bir Türk kasabası düşünülemez.” demişti.

Ahmet Yesevi, 63 yaşına geldiğinde Hz. Rasulullah Efendimiz (s.a.s.) o sene ahirete teşrif ettik-

lerinden, kendisine mahsus bir hücre yaptırdı. Merdiven ile inilen mezar misali o yerde talebeleriyle ilim tahsiline mezarda devam etti. Ahmet Yesevi'nin 125 yaşına kadar yaşadığı rivayet edilir. Anadolu'ya gelen Horasan Erenleri'nin pirleri olan Ahmet Yesevi'den getirdikleri “dirim-ölüm” birlikteliği Müslü-

man Türklerin şehir felsefelerine yansımış vaziyette idi.

Osmanlı'daki mezarlıklar hakkında çalışan ender kişilerden biri de Süheyl Ünver'dir. Onun yazılarından derlenen İstanbul Risaleleri'nin 3. cildinde “İstanbul'da Sahabe Kabirleri” başlıklı bir makale vardır. Süheyl

Ünver, İstanbul'un fethine katılan askerlerin makam, kabir, türbe ve mezarlarının hangi hassasiyetle ihya edildiğini değinmiştir.

Süheyl Ünver, "İstanbul'u fetheden kumandan ne güzel kumandandır! Onu fetheden askerler ne güzel askerlerdir!" hadisinde geçen "Ni'me'l-ceys=mutlu asker", "Ni'me'l-emir=mutlu emir" metnine işaret etmektedir.

Ünver, "İstanbul muhasarasında şahsen ve ismen bulunanlar bu unvanla tevkir olunmuş ve öldüklerinde namlarına birer abide dikilmiştir. Türk milleti isimleri sonlarına bir de "Dede" lakabı ekleyerek onları evliya mertebesinde tutmuştur. (...) Bunların çoğu İstanbul'u her yüz senede bir tamamen yakan yangınlar yüzünden kaybolmuştur. (...) Bazılarını eski kayıtlardan bulabiliyoruz. Bunlar yalnız askerlerden ibaret değildir. İçlerinde zabıtlar, âlimler, şeyhler ve devlet adamları ve bizzat başlarında padişah olan Fatih de vardır. Çoğunun namlarına cami ve mescit gibi hayrat da yapılmıştır. Fakat bir kısmı kitabeli veya kitablesiz mezarlardır. (...) Bir kısmı tarihlere geçmiş amma yerlerini bilemiyoruz. (...) Bunlar hâlâ birçok köşe ve bucakların inanılır bir uğurudur." (Süheyl Ünver, *İstanbul Risaleleri*, c. 3, s. 230.) diyerek mezarların önemini vurgular.

Süheyl Ünver, Yahya Kemal'e de atıf yapar. Ünver'in aktarımına göre, Yahya Kemal, halkın Yenicheriliğin lağvedilmesinden sonra "Devletimiz ordusuz kaldı" diye halkın maneviyatının kırıldığını, mezaristanda Yenicheri kavuklarına

Modern zamanlarla birlikte "ölülerimizle birlikte yaşama" imtiyazımızı kaybettik. Ölülerimize ait makam-türbe-mezarlar ile toprağı da İslam'a hasretmiş olmakta, toprağı "darü'l-İslam" kılmış olmaktaydık. Şimdilerde gözden ırak olan "mezar tarlaları" ile ölüm hayattan sürüldü.

kadar büyük tahribat yapılmasına reaksiyon verdiğini bahis konusu etmektedir. Sultan Mahmud İstanbul'da sahabe namına yapılan "makam" türbeleri yeniden ihya ederek halkın kendisine karşı kırılan gönlünü tamire çalışmıştır.

Yahya Kemal'in adı geçmişken onun hakkında anlatılan bir anekdota yer vermek abes değildir:

Yahya Kemal'e Varşova büyükelçiliği görevinde iken Türkiye'nin nüfusunun kaç olduğunu sormuşlar. O da hiç düşünmeden: "Seksen milyon", demiş. Bunun üzerine: "Beyefendi, bildiğimiz kadarıyla on beş milyon kadar imişsiniz" deyince, şair yine hiç düşünmeden şöyle demiş; "Ben ölülerimizi de saydım. Zira biz ölülerimizle beraber yaşarız." cevabını vermiş.

Hüseyin Rahmi Gürpınar, Galata civarındaki mezarların kaldırılmasını şöyle tasvir eder:

"Yüksek, ihtiyar servilerin gölge-leri altında uyuyan koca kavuklu mezar taşları. İstanbul Türklüğünün bu tarihi şahitliğinden hiçbiri yerlerinde yoktu... Bütün bu ahiret evleri yeni asrın kazma kürekleriyle süpürülmüşlerdi. Kim bilir nereye? Lazım gelmez miydi ki hep bu kemikler diğer bir mahalle nakledilerek gömülsün ve üzerlerine bir işaret dikilsin... (...) Mezarlığın dümdüz edilmiş zemini üzerinde şimdi 'bar'lar kuruluyor."

Modern zamanlarla birlikte "ölülerimizle birlikte yaşama" imtiyazımızı kaybettik. Ölülerimize ait makam-türbe-mezarlar ile toprağı da İslam'a hasretmiş olmakta, toprağı "darü'l-İslam" kılmış olmaktaydık. Şimdilerde gözden ırak olan "mezar tarlaları" ile ölüm hayattan sürüldü. Ailenin fertleriyle ilişkisi, toprağın kendisinden oluştuğu şeyle aynıdır. Bu nedenle toprak bir şantiye değildir. Mezar, insanın ölümle yokluk ve varlığı kavrayışını hatırlatan bir sütundur. Onunla dünyaya yerleşiriz ve onunla varlığı keşfederiz. Osmanlı bunu algıladığı sürece ölülerıyla mezar ve türbeleriyle yaşamıştı. Osmanlı devrinin mezarlıkları kavuklu-fesli-sarıklı mezar taşları nedeniyle karanlık gecelerde vird-zikir için toplanmış mürid halkaları gibidir. Günümüz mezarlıklarında bu ruhu hissedemeyiz.

Müslüman Türklerin mezarlıkları ölü gömmenin dışında büyük fonksiyonlar icra etmiştir. Biz artık bu topraklarda ölülerimizle mukim olmadığımız için bir tür- lü yerleşememekteyiz.

İçki Kiskacı

Doç. Dr. Halil ALTUNTAŞ

Başkanlık Müşaviri

“Ey iman edenler! (Akli örten) içki (ve benzeri şeyler,) kumar, dikili taşlar ve fal okları ancak şeytan işi birer pisliktir. Onlardan kaçının ki kurtuluşa eresiniz. Şeytan, içki ve kumarla, aranızda düşmanlık ve kin sokmak; sizi Allah’ı anmaktan ve namazdan alıkoymak ister. Artık vazgeçiyor musunuz?” (Maide, 5/90-91.)

Yapıp ettiklerimizin düşünce kontrolünden çıkarak otomatik hâle gelmesine alışkanlık diyoruz. Gerçekte, gündelik hayatımızın kolaylaşmasında, alışkanlıklarımızın sağladığı mekanizmin önemli bir yeri vardır. Ancak, alışkanlıkların hayatı bütünü ile istila edecek şekilde kronikleşmesi hâlinde insanın dışı kapanması ve toplum ile uyumsuz hâle gelmesi kaçınılmaz olur. Bu yönüyle alışkanlık kötü bir yöneliştir. Akletmeyi, düşünce üretmeyi insani faaliyetlerin merkezine alan Kur’an böyle bir tutuma elbette pirim vermez. Ancak kişi yapılacak olumlu uyarılara tepki verme, yanlıştan vazgeçme, düşünce ve iradesini -zor da olsa- tekrar etkin kulma imkânına sahiptir. Hayatı tekdüzeliğin kiskacına girmekle birlikte akıl ve düşüncesi pasif olsa da “yok olmuş” değildir. Kötü alışkanlıklar diye bilinen ve ruh sağlığını doğrudan hedef alan, iradeyi ve/veya akli da tamamen işlevsiz bırakan, böylece kişiyi keramet yüklü insan konumundan soyutlayan alışkanlıklar ise her yönü ile yıkıcıdır. İşte bu yazıda diğer kötü alışkanlıkları temsilen içki bağımlılığı merkeze alınacaktır.

İçki alışkanlığı günümüzde olduğu gibi İslam’ın geldiği dönemde de yaygın bir durumdaydı. Rasulüllah şarap ile iç içe bir toplumda tebliğ görevine başladı. Medine döneminde gelen içki yasağı kısa zamanda hedefine ulaştı. Bu başanda içki ile ilgili hükümlerin insan fitratına uygun olarak gittikçe artan bir dozda zamana yayıcı bir seyir takip etmesinin

(tedricilik ilkesi) büyük etkisi olmuştur. Konu ile ilgili ayetlerin ilkinde (Nahl, 16/67.) içki konusunun Kur’an’ın gündemine geleceğine tariz yollu işaret edildi. Daha sonra içki sebebi ile işlenen günahın, elde edilen yarardan daha büyük olduğu tespiti yapıldı. (Bakara, 2/219.) Bir süre sonra da sarhoş iken namaz kılmama şeklindeki ilk sınırlı yasaklama gerçekleşti. (Nisa, 4/43.) Bu aşamalardan her birinde sahabilerin bir kısmı içki içmeyi bırakmıştı. Nihayet, bu yazının konusunu oluşturmak üzere başta zikredilen Maide, 5/90-91 ayetleri ile içki kesin olarak yasaklandı. Yasaklanma haberi duyulur duyulmaz şarap fıçıları, tulumlar boşaltıldı. Medine sokaklarında şarap derecikleri oluştu. Tarih 10/632 yılını gösteriyordu.

Tarihî süreç içinde buna benzer bir manzaranın ABD kentlerinde ortaya çıktığını biliyoruz. 1800’lü yıllarda bu ülkede içki tüketimi günümüz rakamlarının üç katına ulaşınca halk arasından bazı gruplar, vücuda zararlı ve günah olduğu söylemi ile içki içmenin yasaklanması gerektiğini dillendirdiler. Uzun tartışmalardan sonra alkollü içkilerin içilmesi, üretimi, satışı, ihracat, ithalat ve taşınması bir kanunla ülke çapında yasaklandı (1919) ve yasağın uygulanması için 1520 federal polis görevlendirildi. 1920-1933 arasını kapsayan bu dönem “Asil Deneme” (The Noble Experiment) diye adlandırıldı. Yasağın uygulanması dönemine ait fotoğraflar kaçak olarak imal edilen biralara resmî görevlilerin sokaklara, kanalı-

zasyonlara boşalttığı sahneleri yansıtıyor. Ne var ki yasaklama halkın belli bir kesimi tarafından desteklenirken başka bir kesim buna karşı çıkıyor, “We want beer!” (Bira istiyoruz!) dövizleri altında sokak gösterileri yapıyorlardı. Bu gösteriler Birleşik Devletlerde alkollü içki yasağının kaldırılması ile sonuçlandı.

Yasağa karşı ileri sürülebilecek her itiraz hangi gerekçelere dayanırsa dayansın, içkinin insanlık için bir afet olduğunda şüphe yoktur. Bu sebeple burada alkolün insana verdiği zararlara değinmeğe gerek görmüyoruz. “Azı karar” gibi temelsiz avunmaların gerçeklerden ne kadar uzak olduğunu dünyada her yıl büyük bir hızla artan içki tüketimi ve bunu yıkıcı sonuçları göstermektedir.

Kur’an’ın getirdiği içki yasağının kısa zamanda mutlak başarıya ulaşmasında uygulamanın zamanına yayılmasının yanında diğer bazı önemli hususları da dikkatten kaçırmamak gerekiyor.

Kur’an’ın getirdiği hükümlerin muhataplarını nebevî terbiyeden geçmiş kişilikli ve bilinç yüklü, “Bizi doğru yola ilet Allah’ım!” ruh hâli içindeki teslimiyet duyguları yüksek bir mümin kitlesi oluşturuyordu. Onlar hiçbir dünyevi ve maddi sebeple değil, Allah haram kıldığı için içkiden vaz geçmişlerdi. İçkiyi yasaklayan kesin hüküm geldiğinde Hz. Ömer “Inteheyne, inteheyne/vaz geçtik ya Rabbi, vaz geçtik!” (Nesai, Eşribe, 1.) diyerek teslimiyet göstermişti. Bu yasak haberi çevreye yayılınca da herkes elindeki şarap küplerini boşalttı. Sokaklarda şarap derecikleri oluştu. Yasak sebebi ile en küçük bir tereddüt, bir memnuniyetsizlik baş göstermemişti. Enes b. Malik diyor ki; “Katılanlara içki sunduğum bir toplantı sırasında içkinin haram kılındığının haber verilmesi üzerine hemen bana, ‘kalan şarapları dök’ dediler, ben de döktüm ve bir daha da içki içmediler.” (Nesai, Eşribe, 2.)

İslami yasağı tebliğ eden kaynak ile onun muhataplarının ortaya koyduğu bu harika tablonun arkasındaki güç samimiyet; Birleşik Devletlerdeki başarısızlığın arkasında ise samimiyyetsizlik vardı. Koca ülkede yasağı denetlemek üzere görevlendirilen polislerin sayısının sadece 1520 olması bunu gösteren bir belge olarak değerlendirilebilir. Belki de ünlü bilim adamı Julius Hirsch’in (1892-

1962) şu ifadesi de buna işaret ediyor: “Hz. Muhammed (s.a.s.) Kur’an vasıtasıyla içkiyi yasaklamış ve asırlarca büyük insan kitlelerini içkinin zararlarından korumuştur. Bu netice 20’nci asırda münevver Amerika’da her nevi propagandaya ve fenni terakkiye rağmen elde edilememiştir.” (Julius Hirsch, “Hıfzıssıhha Ders Kitabı”, İstanbul 1938, İst. Ün. Yay. No: 34, s. 242.)

İnsanın yaratılıştan getirdiği özelliklere (fitrat) aykırı olan her şey “fitrat dini” olan İslam’a da aykırıdır. Sarhoşluk veren, bağımlılık yapan her türlü içki ve maddelerin haram oluşunun temelinde bu hakikat yer alır. Rasulullah’ın miraçta, kendisine sunulan iki içecekten sarhoşluk verici olanı değil de sütü tercih etmesi karşısında kendisine, böyle yapmakla fitratın gereğini yerine getirdiğinin bildirilmesi de aynı olguya işaret eder. (Buhari, Ehadisü’l-Enbiya, 22.)

İçki alışkanlığının önünün alınmasında, bireyin/toplumun içki ile temasın engellenmesi önemli bir yöntem olarak Hz. Peygamberin (s.a.s.) siyasetinde öne çıkıyordu. “Ben lanetçi olarak gönderilmedim.” buyuran Rasulullah’ın şarap konusunda “Allah şaraba, onu içene, servis edene, satana, alana, yapana, yaptırana, taşıyana ve taşıtana lanet etsin.” (Ebu Davud, Eşribe, 2.) şeklindeki hadisine bu noktadan bakmak gerekiyor. Hadisin içki ve içkili ortamları birer karantina alanı olarak ilan etmiş olduğu gözden kaçmıyor.

Öte yandan, ilgili ayetin (Maide, 5/90.) delaletine paralel düşme de âlimlerin çoğunluğunca kabul edilen, şarabın -manen değil de- maddeten pis olduğu yönündeki görüşü de aynı bakış açısına bağlamak gerekir. Şarap maddeten pis kabul edilmeli idi ki mümin onunla kendisi arasına fiili bir mesafe koysun. İşte, dinî hassasiyetin hâkim olduğu uzun yüzyıllar boyunca İslam toplumlarında içkinin yaygınlaşmıyışı bütün bu etkenlerin sonucu idi. Alkol kıskacındaki insanlığın önünde bu şans hep olacak.

Bu arada “Şarap pişince sarhoş etme niteliğini yitirir; bu sebeple şarapla pişirilen yemekleri yemekte bir sakınca yoktur.” şeklindeki “heva” yüklü sözün -fıkhi durumu bir yana- Kur’an ve sünnetin ruhundan ne kadar da uzak olduğunu ifade etmek yerinde olacaktır.

En Güzel Öğretmen: Hz. Peygamber (s.a.s.)

Elif ERDEM

Diyanet İşleri Uzmanı

Abdullah b. Amr'dan rivayet edildiği üzere Rasulullah şöyle demiştir: "Ben ancak muallim olarak gönderildim..." (İbn Mace, Sünnet, 1.)

"Allah Rasulü ile birlikte namaz kılıyorduk. Cemaatten biri aksırınca ona 'Yerhamükâllah' (Allah sana merhamet etsin!) dedim. Birden herkes bana doğru ters ters baktı. 'Ne oldu yahu! Neden bana öyle bakıyorsunuz!' dediğimde ise elleriyle dizlerine vurmaya başladılar. Beni susturmak istediklerini anlayınca sinirlendim ama sustum. Rasulü Allah (s.a.s.) namazı bitirdi. Anam babam uğruna feda olsun! Ne bundan evvel ne de sonra ondan daha güzel öğreten bir öğretmen gördüm! Valahi bana ne surat astı ne vurdu ne de beni azarladı. Sadece şöyle dedi: 'Bu, namazdır. Namaz kılarken konuşulmaz. Namaz, tesbih, tekbir ve Kur'an okumaktır.'" (Müslim, Mesacid, 33.)

Sahabeden Muaviye b. Hakem es-Sülemi, namazda konuşulmayacağını böyle öğrenmişti Rasulullah'tan. Daha pek çok sahabinin buna benzer anıları vardı. Zira Hz. Peygamber'in bütün ömrü eğitim öğretimle geçmişti. İnsanların âdeta insanlığını unutmış olduğu, ahlaki değerlerin yozlaştığı, cehaletin hükümranlığını ilan ettiği bir zaman diliminde Rabbimiz onu hidayet rehberi olarak seçmiş ve ilahi hitabında şöyle buyurmuştu: "Kendi aranızdan, size ayetlerimizi okuyan, sizi her

kötülükten arındıran, size kitap ve hikmeti öğreten, ayrıca bilmediklerinizi de öğreten bir peygamber gönderdik." (Bakara, 2/151.) Bu doğrultuda "Ben ancak muallim olarak gönderildim..." (İbn Mace, Sünnet, 1.) diyen Hz. Peygamber, "Rabbinin yoluna, hikmetle, güzel öğütlerle çağır." (Nahl, 16/125.) ayetini düstur edinerek tatlı dili, güler yüzüyle her zamanda ve her mekânda bu görevi yerine getirmenin gayreti içerisinde oldu.

Yanındakilerin ezberleyebileceği kadar yavaş ve açık seçik konuşurdu Allah'ın Rasulü, kelimeler dudaklarından tane tane dökülürdü. (Tirmizi, Menakıb, 9.) Gerek gördüğünde sözlerini tekrar eder, sabır ve teenniyle hareket ederdi. İnsanlara bıkkınlık verme endişesiyle sürekli vaaz etmek yerine onlara hitap etmek için en uygun zamanları gözetirdi. (Buhari, İlim, 11.) Kimi zaman geçmiş kavimlerin başından geçen kıssalarla kimi zaman, "Mümin, yeşil ekine benzer." (Buhari, Tevhid, 31.) sözündeki gibi ilgi çekici mesellerle vermek istediği mesajın etkileyici ve kalıcı olmasına çabalar. "Müflis kimdir bilir misiniz?" gibi sorularla başlardı bazen sohbetine. Böylece bütün dikkatleri üzerinde toplar, muhataplarının zihinlerini anlatacağı ko-

nuya hazır hâle getirirdi. Görsel öğelere yer verir, beden dilini çok iyi kullanırdı. İslam hakkında kendisinden bilgi almaya gelen genç topluluğuna, “Benim nasıl namaz kılar olduğumu gördünüzse, öylece namaz kılınız.” diye tembihlemiş (*Buhari, Ezan, 18*); başka bir seferinde de insanın emelleri, dünyada başına gelen sıkıntılar ve eceli arasındaki münasebeti kuma şekiller çizerek izah etmişti. (*Buhari, Rikah, 4.*) Kendisine yöneltilen soruları muhatabının durumunu göz önünde bulundurarak cevaplar, kolaylık prensibiyle hareket ederdi. Ramazan ayında işlediği bir suçtan dolayı pişmanlık duyan Seleme b. Sahr, durumunu yakınlarına anlattığında onların sert tepkileriyle karşılaşırken Allah Rasulü’ne vardığında onun kendisiyle istişare ederek hatasına kefarete olacak en uygun yolu göstermesi üzerine yakınlarına şöyle demekten kendini alamamıştı: “Ben sizde dar görüşlülük ve anlayışsızlık; Rasulüllah’ta ise hoşgörü ve anlayış buldum.” (*Ebu Davud, Talak, 16-17.*) Hoşgörülü olmak Rasulüllah’ın öğreticiliğinde en belirgin özellikti. Mescide bevleden bir bedeviyi dahi kızmadan uyarmış (*İbn Mace, Taharet, 78.*), öfkeyle adamın üzerine yürüyen ahabını, “Siz kolaylaştırıcı olarak gönderildiniz, zorlaştıncı olarak değil.” (*Tirmizi, Taharet, 112.*) sözleriyle sakinleştirmişti. Ciddi bir hata yapıldığını gördüğünde veya haber aldığında dahi kimseyi rencide etmezdi Allah’ın Rasulü. “Bazı kimselere ne oluyor ki...” (*Müslim, Fedail, 127.*) diye isim vermeden söze başlar, yapılan hatayı dile getirir; kişiler üzerinde değil olaylar üzerinde dururdu. Rahmet elçisi, çocuklara ve gençlere öğretirken daha da müşfik davranırdı. “Yavrucuğum...” diye başlardı çoğunlukla hitabına, kimi zaman başlarını okşar (*Ebu Davud, Salat, 28.*) sevgi ve muhabbe-

te dayalı bir ilişki kurardı onlarla. Kendi hatalarını fark edip düzeltmelerini sağlar aşırı tepkiler verip onları kendinden uzaklaştırmazdı. Bir defasında zina etmek istediğini söyleyen bir gence “Sen, annenle zina edilmesini ister misin?” diye sormuş, gencin, “Elbette istemem.” cevabına karşılık aynı soruyu kızı, halası, teyzesi ve kız kardeşi için ayrı ayrı sormuştu. Her seferinde “hayır” yanıtını alan Rasulüllah gence, “hiç kimsenin kendi annesiyle, kızıyla veya başka bir yakınıyla zina edilmesinden hoşnut olmayacağını” söylemiş ve günahlarının affı için dua etmişti. (*İbn Hanbel, V, 256-257.*)

Yirmi üç yıllık peygamberliği süresince Allah Rasulü, ilahî mesajları ahabına “bir babanın evladına öğrettiği gibi” (*Nesai Taharet, 36.*) şefkat ve samimiyetle öğretti. En önemlisi yaşayarak öğretti, somut bir örneklige dönüştürdü tüm ilahî mesajları. Önce kendisi inandı anlattıklarına ve önce kendisi uyguladı bütün emir ve yasakları. Sonra onlardan bekledi. Ölümün yokluk olmadığını öğretti onlara, insanların Allah katında eşit ve kardeş kullar olduğunu söyledi. Üstünlüğün takvada olduğunu, Allah ve Rasulü’nün sevgisinin her şeyden önce olduğunu vurguladı. Tabiattaki her şeyin Allah’ın varlığına bir delil olduğunu, O’nun izni olmadan yaprağın dahi kimilamayacağını anlattı. Böylece zihinlerini inşa etti önce ve sonra ruhlarını olgunlaştırdı, hem dünyalarını hem de ahiretlerini imar edecek güzelliklerle eğitti onları. En yüksek ahlaki meziyetlerden tuvalet adabı gibi en basit mevzulara kadar hayatın her alanını kuşatacak bilgilerle donatarak onları medeniyetin zirvesine taşıdı, dahası gelecek nesillere örnek bir toplum oluşturmalarını sağladı.

Betül ŞATIR

Belalı Tılsımlı ve Zahmetli Bir Yük Olarak GÜZELLİK

Dönemsel olarak algılarımızı görsellerin yönettiği bir çağda yaşıyoruz. Yemeklerden ev dekorasyonuna giyim kuşamdan bahçe dizaynına kadar güzellik ve estetik takıntısı üzerinden hayatlarımızı biçimlendiriyoruz. Ve insanları bilhassa kadınları algılayışımız ısmarlama güzellik kalıpları üzerinden gerçekleşmekte ne yazık ki.

Esas gayesini sorgulamayı çoktan unutmuş, günlerimizi simülasyonlar üzerinden kovalamaya devam ediyoruz. Oysa insan kalbine sığdırabildiği iyiliklerle güzeldir. Hele ki kadın, insanın yaratılmasına vesile olan muazzam bir ruh ve beden karmaşası olarak ultra insandır. Duygusal olarak da bedensel olarak da yaratıcının mucizesidir. Yaratılış olarak meleksi kabiliyetlerle donatılmış kadının hep şeytani tarafları beslenerek gözümüze sokuluyor.

Nice hikâyelerde ve haberlerde verilen mesajlar, güzellik algımız ve güzel olanlar açısından gerçekle paralel bir şekilde acıklı. Güzel olan kimsede bir alacağımız var payımıza düşen bir hissemiz var düşüncesi ne kadar da tahripkâr. Hikâyelerde kadınların üzerinde hususi bir nüfuzu olduğundan övünerek bahseden, onları mühimsemeden kendilerine lakayt olmadığını hissettirmenin usulünü bildiğini ima eden, bununla övünen karakterler başrolde.

Güzelliği kendisine kâr etmeyen kişi için güzellik, tatlı fakat devamsız bir rüya. Güzellik, yorgun, şaşkın, donuk biraz da mesut bir meşguliyet sadece. Onu sevenler ona sahip olanlar açısından kıymet ifade eden güzellik, güzel olan açısından hep ağır ve belalı bir yük. Sadece sürekli kendisine sorumluluk yükleyen tılsımlı zahmetli bir muhafaza derdi, güzel olandaki. Güzel görünmek çevresindekilere ödediği müebbet bir borç gibi... Güzellik, güzel olana yani güzellik öznesine değil, ona bakana haz veriyor.

Güzellik kadim zamanlarda olduğu gibi modern zamanlarda bir işe yaramaktan ziyade duyusal izlenim ve seyir için değerli. Hedonizmin tutsağı olmuş kişilerin duyularına hitap eden bir tüketim malzemesi. Başka türlü güzellik, mesuliyet, dert ve külfet. Çoğumuz tarafından bu meşakkat eleştirilir fakat bir yandan da illaki birilerine yakıştırılmak istenir. Güzel neden seçilir? Güzellik neden tescil edilir? Neden bir ispat bir etiket malzemesidir güzellik? Üstelik kavramsal olarak sınırlandırmak çok zorken. Genelde yaftalanan kişinin sonu bilindiği hâlde neden güzel seçeriz. Sonra o seçilmiş güzellere ne olmaktadır?

Güzellik çok abartıldıkça güzel olan kendisini imtiyazlı bulmaya başlar. Güzelliğe "tek gereken şey"

anlamı yükleyen tüm zamanların zihniyeti, şimdilerde de kendi belirlediği çerçevenin içinde güzel olana haksız bir cesaret verir. Çerçevenin dışında kalanlara haksızlık ederek dışlar. Belki de güzel olanların gündelik hayatta kaprisli şımarık aksi olmalarını, bu haksız güven ve şımartılmanın sonucu olarak görebiliriz. Ama işi bittiğinde bir paçavradan daha değersiz görerek savurmaktadır öğütücü bir girdabın içerisine.

Sistem kadını –insanı- güzel gibi bir steril etiketle belli bir rolün içine hapsedmek istemektedir. “Senin tek vazifen bizim gözlerimize ziyafet olman bizi eğlendirmendir.” der gibi.

Bir zamanlar güzellik kraliçesi seçilen kızların akşam haberlerinde spikerlik yapması porselen dişleriyle Türkçeyi katletmesi modası vardı hatırlarsınız. Hatta birçok meslekte tek refesans noktası olarak güzellik ön plana çıkmıştı. Buna güzel bir kurumsal ifade de uydurulmuştu. “Prezentasyon”

Güzellik etiketi yapıştırılan insan, çoğu kimselerin sadece istifade etmek istediği bir obje. Sahiplenmek istemediği bir zahmet olarak karşımızda. Güzel olanı cansız bir görüntüden ibaret sanışlarımız tam da bu uygulamalarda kendini gösteriyor. Duygularını ve kalplerini yok saydığımız insanlar incine incine kötüleşiyor olabilirler mi?

Bir yandan da güzelin kazandığı haksız cesaret, kontrollü kullanılmadığında güzel olan kendisini, bu koz sayesinde her şeyi yapabileceğine inandırabilir gerçeği çıkıyor karşımıza. Güzellik denince uyuşan toplum karşısında daima cüretkâr sınırları zorlayan biri

hâline dönüşebilir güzel olan. Haberde de olduğu gibi.

Oysa “güzel olan” ahlakı, sevgiyi, vicdanı muhafaza eden olarak algılsaydı, zamanla bozulacak olan dış görünüş bu kadar önemli bulunmasaydı bakış açımız daha sağlıklı olabilirdi. Uyku hastalığına yakalanmış zamanlarda uyumamak için kalbini çimdikleyen insanların da belirttiği gibi, “Yaratıcı ile ilişkilendirilmeyen hiçbir sevgi, ilgi, takdir, aşk insanı tatmin etmeyecektir.” oysa.

Günümüzde etkili bir imtiyaz olan güzellik gücünün üzerine silah, para ve korku ilaveleri yapmak isteyenler dikkatimizi çekiyor. Ya da güzel olanlara mahsus kederli yalnızlık onu bu sona doğru sürüklüyor. Şimdi sorulacak soru şu. Güzellik güzelin ruhundan iç dünyasına geçerken acaba hangi engellere takılmış. Ceset kısmı güzel kalırken ruh kısmında iltihap gibi akan kötülük, çirkinlik neden perdelenememiş?

Platon güzelliği iyilik fayda ve uyum gibi kavramlarla olan ilişkisi üzerinden araştırmıştır. O hâlde güzel olan iyi huylu da olmalıdır. Ahlaklı ve geçerli olanla meşgul olmalıdır. Ona göre “Tanrı katında bulunan zaman ve mekân dışında olan ‘güzel’liği” bizler iyice aşağıda bir yere indirmişiz, bacak, boyun ten ve saç rengi olarak kısıtlamışız gibi gözüküyor. Daralan güzellik kavramını, bir felsefe olmaktan ziyade tüketilen dar bir kalıbın içerisinde anlamlandırmaya çalışıyoruz.

Güzellik baktığı şeyde değil, bakışında olmalı insanın derler. Kadın özne olarak cazibesıyla nazik bir konu olarak en eski zamanlardan

bu yana karşımızda durmaktadır. “Kadın güzelliği” konusu hassas, incelikli, zafiyetli bir konu olunca yanlışlıklara kapısını aralamaktadır.

“Yüz gözünün gördüğü değil, gönül gözüyle gördüğündür güzel olan.” der Mevlana. Peki, dönen hikâyelerde ve haberlerde güzellikleri sadece ziyan olmalarına katkı sunmuş tescilli ve cazibeli kadınların durumu nedir? Aristoteles’e göre güzellik ahenktir, uyumdur. Bir bütünü meydana getiren unsurlar birbiri ile uyumlu ise, o şey güzeldir. O hâlde burada güzellikten de güzelden de söz etmemiz mümkün değildir.

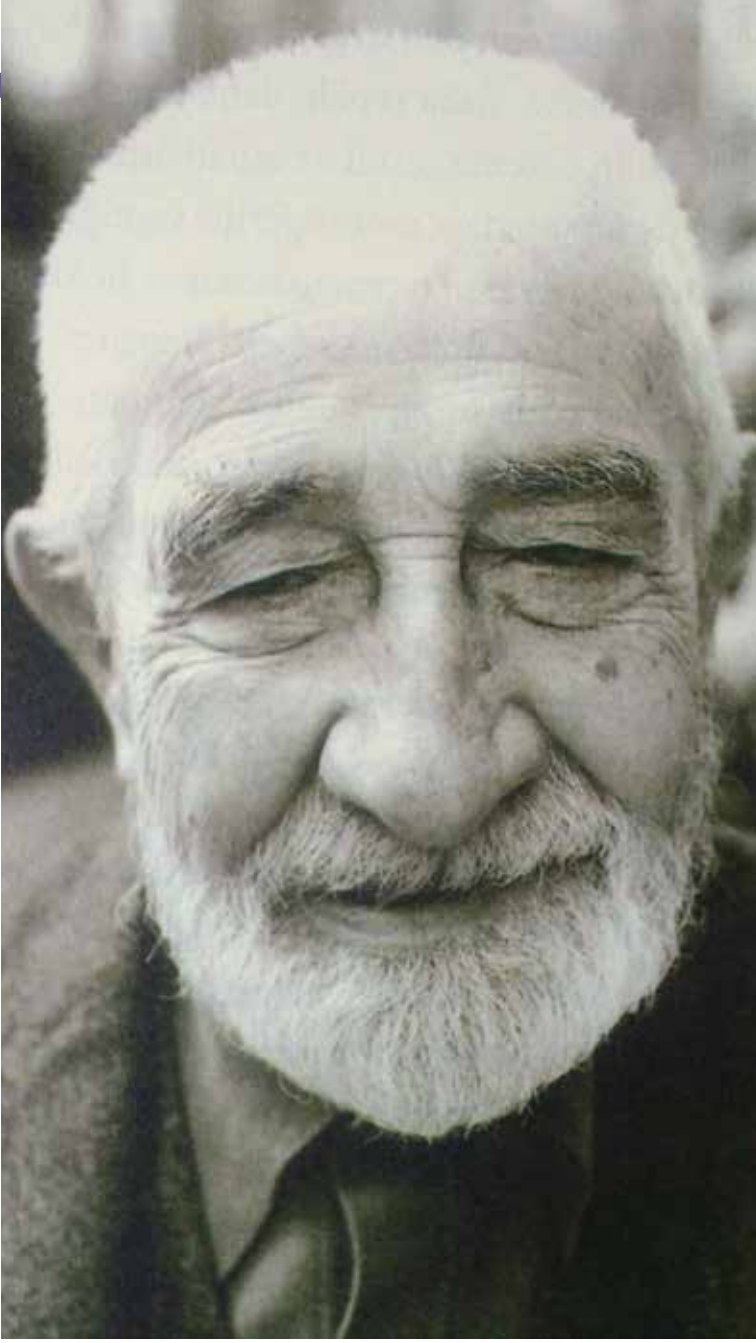
Aristoteles güzelliği âdeta matematik olarak değerlendirir. Görüyoruz ki bu hesapta bir yanlışlık var.

Okuduğumuz eserlerde, dinlediğimiz tecrübelerde güzellerin kederli talihsizlikleri, çirkinlerin özenilesi bahtları konusu zihnimize hiç yerleşmeye muvaffak olamıyor. Öznesi güzel olan hikâyelerin hüznü bizi tutum değiştirme noktasında neden ikna edemiyor?

Başka ülkelerde insanlar için güzelliğin, bir yandan çok imrendikleri fakat bir yandan gereksiz ve seviyesiz buldukları çelişkili bir sosyolojisi vardı. Peki, bu biz de nasıldı? Bizim mensubu olduğumuz medeniyette güzelliğin bambaşka bir felsefesi vardı. Güzellik, cesetten daha içerde, derinlerde bir yerlerde ruha yansıyan bir değerdi.

Güzellik her şeyde var, ama herkes onu görmez. (Konfüçyüs)

“Güzel, gerçeğin peşinde koşmayanlardan kendini gizler.” (Andrey Tarkovski)

Kıraat İlminde İz Bırakan Bir İsim: **HAFIZ ALİ ÜSKÜDARLI**

Kâmil BÜYÜKER

Yakın dönem Kur'an tilaveti, kıraat ilmi ve hafızlık müessesesinin tarihi yazılmak istense en başta gelecek isimlerin başında Hafız Ali Üsküdarlı gelecektir. Öyle ki bugün Kur'an tilaveti ve kıraat ilimleri ile ilgili isimlerini zikredebildiğimiz Emin Işık, Tayyar Altıkulaç, İsmail

Karaçam, Mehmet Ali Sarı, İlhan Tok ve merhum Kani Karaca gibi hocalarımızın üzerinde Hafız Ali Üsküdarlı'nın büyük emeği vardır. Hafız Ali Efendi, bugün pek azımızın bilebildiği İstanbul ağzı dediğimiz okuyuş tarzı ve tavrının son devir en büyük temsilcilerinden

birisi idi. 1976 yılında vefatına kadar gayreti, çabası hep Kur'an ilimleri, kıraat ve tilavet üzerine idi.

Üsküdar'dan Karaköy Yeraltı Camiine...

Hafız Ali Üsküdarlı'yı, iki özelliği ayrıcalıklı kılar. Birincisi neredeyse soy ismi gibi anılan Üsküdarlılığıdır. Nitekim 28 Haziran 1885 tarihinde Üsküdar'da doğar ve ilk dinî tedrisini ve Kur'an eğitimini Üsküdar'da gerçekleştirir. Üsküdar'da onun hayatında iz bırakan isimlerden birisi Üsküdar Selimiye Camii İmam Hatibi Hasan Fehmi Efendi'dir. Ondan aşere ve takrip icazeti alır. Ve İstanbul ağzını ondan talim eder. Mısır tarikini Yavuz Selim Camii İmamı Reisülkurra Hafız Ahmet Efendi'den öğrenir. Serezli Hafız Şükrü Efendi'nin vefatına kadar takrip derslerine devam eder, sonra Reisülkurra Varnalı Ahmet Efendi'den derslerini tamamlar. Aynı hocadan tanınmış kıraat kitaplarından Arapça 1007 beyitlik Tayyibetü'n-neşr'i okuyup ezberler. (Üsküdar Meşhurları Ansiklopedisi, "Ali Üsküdarlı, Hafız", Mustafa Uzun, Üsküdar Beld. Yay. 2012, s. 56.)

Hafız Ali Üsküdarlı'yla beraber anılan ikinci özellik ise Karaköy Yeraltı Camii'nde yaptığı vazife ve burayı Kur'an talebeleri için bir derslane hâline getirmesidir. 1 Haziran 1931 tarihinden vefatına kadar görev yaptığı Yeraltı Camiinden sayısız talebe geçmiştir.

İmam Hatip Okulu ve Yüksek İslam'da yetiştirdiği talebeler

Memleketin dört bir yanına Yeraltı Camii İmamı diye ün salan Ali Efendi'yi İstanbul'a gelip dinlemeyen yok gibiydi. 1951'de İstan-

bul İmam Hatip Okulu açıldıktan sonra burada Kur'an öğretmenliği yapmaya başladı. 1959 yılında da yeni açılan İstanbul Yüksek İslam Enstitüsü'nde yıllarca Kur'an hocası yaptı. 1969'da sözleşmeyle "Kur'an-ı Kerim Vücut ve Belağat-ı Kur'aniye Öğretim Üyeliği" unvanıyla öğretmenliğe devam etti. (İstanbul Ehl-i Kur'an ve Mevlithanları, Ramazan Alparslan, İstanbul 2014, s. 38.) Bugün Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi ismiyle devam eden enstitüye paha biçilmez kıraat ilimleriyle alakalı ihtisas kitaplarını da bağışlayan Hafız Ali Efendi buradaki görevini 17 Mart 1971'e kadar sürdürdü.

Bayındırlı Mustafa Efendi'den aldığı reisülkurralık makamını layıkıyla taşıyan Hafız Ali Üsküdarlı geride çok önemli iki talebe bırakmıştır. Bunlardan ilki merhum Hafız Kâni Karaca ve Trabzonlu Hafız Necati Özer'dir. (Uzun, s. 56.)

II. Abdülhamit döneminde Cuma İmamlığına tayin edilmesi

Hafız Ali Üsküdarlı'nın bir diğer hususiyeti ise Sultan II. Abdülhamit, Sultan Reşat ve Vahdettin dönemlerini görmüş olması ve Cumhuriyet döneminde de yarım asırlık mihrap ve Kur'an hizmetini yürütmüş olmasıdır. Bizzat Osmanlı'da yukarıda zikrettiğimiz üç padişahın iltifatına mazhar olan Hafız Ali Üsküdarlı, Cuma İmamlığına II. Abdülhamid'in fermanıyla tayin edilmiş ve vazife yaptığı dönemde İstanbul'un en uzak yerlerinden arkasında namaz kılmayı tercih eden özel bir cemaat olmuştur. Cumalarda ise hutbelerin Arapça bölümlerini geleneksel Osmanlı tarzında makam geçkileriyle okumayı sürdürmesi de hocaya has bir uygulamadır. (Uzun, s. 56-57.)

Musikiye olan vukufiyeti: "Bülbül Ali"

Hafız Ali Üsküdarlı sadece okuyuşu ile değil, musikiye de vukufiyeti nedeniyle de dikkat çekici bir isimdir. Musiki bilgisini Kur'an tilaveti ile meczetmiş müstesna bir şahsiyettir. Yüksek İslam Enstitüsü'nde görev yaptığı yıllarda mesai arkadaşı neyzen Halil Can unutulmuş pek çok eseri Hafız Ali Efendi'den dinlemek suretiyle notaya almıştır. Ali Rıza Sağman onun hakkında şunları söyler: "Bu okuyucumuz, hiçbir zaman ihmal edilemez bir kıymet taşımaktadır. Sesinin perdesi azdır. Şöyle böyle bir buçuk oktav içinde dolaşır. Fakat sesin tonu "rebab" sesine benzer, son derece berrak, son derece muhrik ve müessir, hançere o nispette zengin, tavır daha güzel ve helavetlidir. (...) Dikkat ediniz, Hafız Ali okurken "mistik âlem" in radyosu çalıyor gibi ruh, tılsımlı bir dinleyişe düşer." (Meşhur Hafız Sami Merhum, Ahmet Sait Matbaası, İstanbul 1947, s. 114-115.)

Hafız Ali Efendi'nin sesindeki bu ayrıcalıklı hususiyet dolayısıyladır ki ona "Bülbül Ali" demişler. Ali Efendi'nin yaşadığı dönemde takdir ettiği tek hafız olan Hafız Sami, hocanın tabiriyle, rakiplerini alt etmeye giderken, yanında Hafız Ali Efendi'yi götürürmüş. Her ikisinde de bülbüllere taş çıkarttıran ses, hançere, nefes ve liyakat dille-re destan imiş. (Hatıralar, Prof. Dr. İsmail Karaçam, Çamlıca yay. 2015, s. 227.)

Hafız Ali Efendi'nin kayıp ses kayıtları...

Yakın tarihimizin Kur'an ilimlerinde zirve şahsiyeti olan Hafız Ali Efendi'nin kütüphanesi bugün

emin ellerde iken sesi ve nefesine dair elimizde maalesef çok fazla bir kayıt bulunmuyor. Zira Hafız Ali Efendi'nin sesini gelecek kuşaklara taşıma adına yapılmış olan hatim kaydı istikbale taşınmadan maalesef kaybolmuştur. Bu hazin hadisenin serencamını Hafız Ali Efendi'nin talebelerinden Diyanet İşleri Eski Başkanı Tayyar Altıkulaç hatıratında tafsillatlı bir şekilde anlatmıştır. Yıl 1973 Hafız Ali Efendi ve Abdurrahman Gürses hoca efendilerin Kur'an okuyuşlarının başından sonuna kadar kayda alınması gündeme gelir ve bu hususa öncülük eden Tayyar Altıkulaç tarafından dönemin Diyanet İşleri Başkanı Dr. Lütfi Doğan'a açılır. O da tereddütsüz kabul eder. Hafız Ali Üsküdarlı hocaya da teklif götürülür. O da biraz tereddütle kabul eder. Yanına da yardımcı olarak İsmail Karaçam vazifelenir. 15.11.1973 tarihinde her gün, günde üç saat olmak üzere kayıtlara başlanır. 20.01.1974 tarihinde kayıtlar tamamlanır. Neticede ortaya 45 kasetlik bir hatim kaydı çıkar. Kayıtlar değişen başkanlar ve başkan yardımcılar ile birlikte muhafaza edilir. Ancak bir türlü çoğaltma işlemi gerçekleştirilemez. En nihayetinde işin bir halkasında görevleri değişen isimlerden birisi olan Sami Uslu kayıtların bir safhadan sonra izini kaybettiğini, ancak bir şekilde depolarda bu kayıtların bulunduğunu sandığını söyler. (Zorlukları Aşarken I, Tayyar Altıkulaç, Ufuk yay. 2011, s. 204-207.)

27 Eylül 1976'da aramızdan ayrılan ve Sahrayıcedid mezarlığına defnedilen Hafız Ali Efendi'yi bugün Kur'an ilimleri tahsil eden herkesin tanınması icap ediyor.

Ömer Faruk SAVURAN
Diyânet İşleri Uzmanı

Moskova Merkez Camii'nde Kardeşlik Coşkusu

Değişik coğrafyalarda, farklı zaman dilimlerinde, rengi ve dili bir olmayan milyonlarca insan ilahî çağrı ile aynı yöne, aynı amaca yönelir ve birliktelik oluşur. İnanan milyonları bir yapar, iri yapar, diri yapar ve aynı safta birleştirir bu bağlılık. Bir anda kardeş olur insanlar. Köprüler kurulur gönülden gönüllere. Bir vücut hâline gelir bu topluluk. Birinin sıkıntısı diğerlerini etkiler, rahatsız eder. İyi günde sevinci paylaşır, zor günde acıları. İhtiyaç anında yardımlaşır kardeşler. Artık farklılık sadece görselde, uzaklık sadece mekânlardadır.

Çünkü onlar uzak değildir; hislerde, dualarda, hüznünde, kıvançta, sevinçte, yardımlaşmada, kiblede, inançta birdir ve yakındır.

Uzak olan yakınlardan biridir işte Moskova. Ülkemizde her bayram gazete manşetlerinde Moskova sokaklarında namaz kılan Müslümanların haberi haber sitelerinde fotoğrafları yer alır. Moskova'nın sert kışı, bol yağmurlu diğer mevsimleri gözükür o fotoğraflarda. İnlanmış yüreklerin samimiyeti hissedilir. Onlarca farklı milletin aynı safta yer alınına şahit olunur.

Rusya Federasyonu'nun genelinde yaşayan 20 milyondan fazla Müslümanın özetidir aslında toplanan yaklaşık iki yüz bin inanan...

Bayram sabahını Moskova'da yaşamayı tarif edemezsiniz gerçekte. Sadece o coşkuyu yaşarsınız. Evden çıkıp camiye varıncaya kadar sokaklarda metroda insan seline kapılırsınız. Tanımadığınız onlarca insanla bayramlaşırsınız. Camiyi çevreleyen tüm caddeler bir mescit olur, içiniz burkular, tekbir sesi tüylerinizi ürpertir. Bilinçaltımızda Moskova farklı şeyler

hatırlar bazen. Sovyetler dönemi ve komünizm ile özleşen bu şehirde değişik gelir bu manzara. Ve tüm bu his yoğunluğu içinde Rusya Federasyonu'nda İslam'ın tarihinin sahabe dönemine kadar gittiğini hatırlarsınız bir anda. Derbent'de, Bulgar'da bu izlerin aynı samimiyet aynı şuurda yaşatıldığı gözünüzün önüne gelir. O mirastır aslında hissettiğiniz coşku... Tatar, Özbek, Tacik, Kırgız, Çerkes ve diğer onlarca diğer millet o mirası yaşar... Moskova gözyaşlarına inanmaz derler ve o anda Müslümanların gözyaşlarını içlerine aktığı dönemlerden bugünlere gelişini hayal edersiniz... Altınordu Devleti, Kazan Hanlığı, Kasımoğulları'nın mirası da yaşar bu şehirde... Müslümanların bu şehre katkısı gözler ve hissedersiniz, çünkü Rusların da tabiriyle "Moskova kolay kurulmamıştır." Sonra, Rusya Müslümanlarının birliktelik çabaları için toplandıkları kongrelerin önemini düşünürsünüz... Günümüzde Moskova'nın yoğunluğunda bazen gündelik yaşamda da birlik haline fark edemezsiniz bu kalabalıkları. Bazen de değişik coğrafyalardan iş için gelmiş insanlara rastlarsınız sokakta, pazarda her yerde. Türkçenin her lehçesini konuşursunuz, "Selamün Aleyküm" dersiniz tanımasanız bile ve hemen aynı coşku kaplar içinizi tekrar. Rahmet dersiniz teşekkür ederken... Ve aslında burada başlar belki de Moskova Merkez Camii'nin hikâyesi...

Tarihi çok eskilere dayanan Moskova Müslümanlarından Kasımoğlu Hanlığının torunlarının girişimiyle 1904 yılında inşa edilmiştir cami. Müslüman Tatar mimarisinin ve geleneğinin birikimi

yansır burada. İnşa edilmesinden kısa bir süre sonra başlar Sovyet rejimi. Ama bu cami Moskova'da yegâne, Rusya Federasyonu topraklarında ise açık kalan ender camilerdendir. Kendi içinde onlarca önemli olayı ve bu coğrafyanın âlimlerinin hatıralarını saklar bünyesinde. İkinci Dünya Savaşında, yaşadıkları toprakları savunma için birleşen ve kazanılan zaferde büyük katkılar sağlayan Müslümanların toplanma mekânı; Musa Carullah, Alimcan Barudi ve Rızaeddin Fahrettin'in geleneğini yansıttığı bir ilim merkezidir.

Sovyetler Birliğinin yıkılması ile yeni bir dönem başlar Moskova'daki Müslümanlar için. Ve bu cami Rusya Federasyonu'nda faaliyet gösteren çatı kuruluşu konumundaki dinî idarelerden biri olan Rusya Federasyonu Müftüler Konseyi Başkanlığının merkezi olur. Moskova'nın merkezi olur Müslü-

manlar için. Belki de ismi bundan dolayı Moskova Merkez Camii'dir. Mimari açıdan Rusya Federasyonu Müslümanlarının geleneklerini yansıtan mimari tarza 18.900 m alana yeniden inşa edilen camide iki minare yer almaktadır.

Gönül coğrafyasının bu önemli merkezi için Türkiye halkı, Başkanlığımız ve Türkiye Diyanet Vakfı da caminin iç tezyinat işlerini üstlenerek kardeşlerine desteğini göstermiştir. Anadolu insanının emeği, ülkemizin en usta ellerinin hat ve tezyinat birikimi, ahşap ve mermer işçiliğinin en nadide örnekleri, halısı, vitrayı, çinisi, avizesi...

Yerel formda Moskova'da hayat bulur kardeşlik; Türkiye'den kurulan köprü Moskova'nın içine uzanır. Farklı coğrafyada yaşasalar da bir safta durduğumuz bu toplulukların sevincine ortak olursunuz artık. 10.000 kişinin aynı anda

namaz kılabilceği bu ibadethane sayesinde artık Müslümanlar biraz daha rahat edecek ve Moskova'nın sessiz ama önemli bir unsuru olduklarını da göstermeye devam edeceklerdir. Türkiye için gönül coğrafyasının başkentlerinden Moskova Merkez Camii'nin yeri farklıdır hislerde. Moskova Merkez Camii de Türkiye'den "kardeşlerini" hisseder içinden...

23 Eylül 2015 Çarşamba günü Kurban Bayramı'nın arefesinde çifte bayramı yaşayan Moskova'daki

bu coşkuya Cumhurbaşkanımız Sayın Recep Tayyip ERDOĞAN, Rusya Federasyonu Devlet Başkanı Vladimir PUTİN ve Filistin Devlet Başkanı Mahmut ABBAS da ortak oluyor. Diyanet İşleri Başkanlığımızdan ise Prof. Dr. Hasan Kamil YILMAZ ve Türkiye Diyanet Vakfı yetkilileri şahitlik etmiştir...

Moskova Merkez Camii'nin yeniden hayat bulmasında yoğun çabaları ve emeği bulunan Rusya Federasyonu Müslümanları Dini İdare Başkanı ve Müftüler Konseyi

Başkanı Sayın Ravil GAYNUDDİN duygularını şu şekilde paylaşıyor bizimle;

Bizlere çok yakın olan Türkiye'deki Müslüman kardeşlerimi selamlamaktan çok mutluyum.

Moskova Merkez Camii'nin tarihi 111 sene öncesine gider. İnşaat edildiği tarihten bu yana faaliyette olan az sayıdaki ibadethanelerden biridir. Caminin tarihi İslam'ın toplumundaki yeri, Müslüman organizasyonlar ile devlet yöneticilerinin diyalogunun gerçek bir tarihi ve şahididir. Sovyetler birliği döneminde de ülkenin büyük bir bölgesinin dini merkezi olma fonksiyonunu devam ettirmiştir.

Moskova Merkez Camii inşaatında da dualarıyla, gönülleriyle, maddi ve fikri açıdan bu yardımlara şahit olduk. Bu destek çok değerlidir. Çünkü biz bunda Türk halkı ve yöneticilerinin Rusya Federasyonu ve Rusya Müslümanları ile olan diyalogunu görmekteyiz. Diyanet İşleri Başkanlığı ve Türkiye Diyanet Vakfı tarafından üstlenilen işler ile Türkiye'den gelen ustalar Rusya Federasyonu'nda yaşayan Müslümanların kültürünü yansıtan ince ve eşsiz bir şekilde hayat vermişlerdir. Moskova Merkez Camii'nin eşsiz görüntüsü, dünyanın önemli başkentlerinden ve çok büyük tarihi mirasa sahip Moskova'ya uyumlu iken aynı zamanda Müslümanların toplumdaki önemini ve gerek günümüzde gerekse de tarihin her aşamasında devletin inşasında Müslümanların katkısının önemini altını çizmektedir. Müslümanların birliği ve kenetlenmesi, Müslümanların haklarının korunması ve geleceğe daha güzel bir şekilde bakmasını sağlayan bir faktördür.

Damlayı İnciye Dönüştürenler

Muhammed Kâmil YAYKAN

Öğret ona ki... “Öğrenmesi gerekli, biliyorum; tüm insanların dürüst ve adil olmadığını... Fakat şunu da öğret ona; her alçağa karşılık bir kahraman vardır. “Her düşmana karşılık bir de dost olduğunu da öğret ona! Zaman alacak biliyorum, fakat eğer öğretebilirsen ona, kazanılan bir doların, bulunan beşinden daha değerli olduğunu öğret...” Abraham Lincoln, oğlunun öğretmenine hitaben yazdığı mektuba bu cüm-

leler ile başlar. Ve ekler: “Ona, her zaman kendisine karşı derin bir inanç taşımasını öğret. Böylece insanlara karşı da derin bir inanç taşıyacaktır...”

İnsan... Varlıklar âleminde yetiştirilmesi ve yetiştirilmesi en zor olan, eğitim süreci en uzun süren ve bu süreç içerisinde ufaklık bir hataya dahi müsamaha edilmeyen varlık. İnsan... Kâinatın merkezi, yaratılmışların en üstünü; üstünlüğünü kaybettiği anda ise en rezili, en zellili, en aşağıda olanı...

İnsanın insanlaşma sürecine eğitim denmektedir en kısa ifadeyle. Eğitimle hoşgörölü, nazık ve ağırbaşlı olmayı öğrenir. Peki,

her eğitilen insan bu saydığımız özelliklere sahip ise neden dünyada onca acı, kan ve gözyaşı var? Neden tok olanları doyurmak için onca açın üzerine gidilmekte? Ve neden masum çocukların cansız bedenleri sahillere vurmakta?

Nisan yağmurunun hikâyesini bilir misiniz? Kışın ardından ısınmaya başlar hava, tabii ısındıkça yükselir ve bulut olur yukarılarda. Sonra buluttan damlar iki damla. Biri düşer istirdiyenin ağzına, diğeri ise yılanı. İstirdiye de yoğunur, eğer bükür damlayı yılan da. O iki damla; o iki aynı damla; o aynı yerden yükselip aynı buluta karışan ve aynı anda yeryüzüne inen iki damladan biri inci olur

istiridyenin kucağında, diğeri de zehre döner yılanın ağzında...

Damla insanoğlu değil midir aslında? Nitekim insan da bir damladan yaratılmış değil midir? Ufacık bir çekirdeğin içine koskoca bir ağacı sığdıran kudret, biz insanı da bir damladan yaratmadı mı haddizatında?

Öğretmen... Ufacık, minicik damlayı eğiten, donatan; eğittiği bireyi yücelten, onu kıymetli hâle getiren kişi...

Bir toplumun dünya sahnesindeki devamlılığı kuşkusuz gelecek nesillere verdiği önemle ölçülür. İşte bu nesilleri yetiştirme, dolayısıyla toplumu imar etme mühendisliği, insana inanma sanatıdır öğretmenlik. Öğretmen öğrencisine inanır. Öğrencisi ise öğretmeninden öğrendiği kıymetli bilgilerle gelişir, serpilir ve yarınlara için söz sahibi olur. Unutmamak gerekir ki bir toplum öğretmensiz bir hiçtir. Dünya tarihinde adından söz ettirmiş her kim varsa bir öğretmenin öğrencisidir. Adından söz ettiren herkesi bir öğretmen eğitmiştir. Herkesi... İyi kötü herkesi... Öyleyse öğretmen çok önemlidir. Öğrencisine sevgi ile yaklaşmalıdır her şeyden önce öğretmen. Sevginin kendisini öğretmelidir. "Yaratılanı, Yaratan'dan ötürü sevmeyi" öğretmelidir ki sevginin her şeyin üstünde olduğunu öğrenmelidir öğrenci. Sonra saygıyı sonra hoşgörü sonra yardımlaşma ve paylaşmayı öğrenir öğrenci öğretmeninden. Gönül işidir öğretmenlik. Gönülündeki güzel hasletleri başka gönüllere aktarma işidir. Başka gönülleri de şenlendirme işidir.

"Bir mum başka bir mumu tutuşturmakla ışıktan hiçbir şey kaybetmez." der Hz. Mevlana. Işığını kaybetmez, mum bilakis karan-

Öğretmenler süper kahramandır aslında. Hepimizin hayatını kurtaran, karanlığın dünya sahnesinde yayılmasını engelleyen bir süper kahraman... Ama şöhret sahibi değildir öğretmenler. Şöhret peşinde koşmazlar da.

lığın aydınlanmasına biraz daha katkıda bulunur. Böylelikle karanlığı dünya sahnesinden kaldırmak için çabalar durur...

Peki, bunca övgüyü hak eden, mesleklerin en kutsalı sayılan öğretmenliğe ve öğretmenlerimize layık olduğu kıymet veriliyor mu? Üzülen belirtelim ki maalesef hayır. Değişen dünya, akıllara durgunluk verecek derecede hızla gelişen teknoloji nedeni ile yalnızlaşan insanoğlu ne yazık ki pek çok değer gibi "saygı"yı da kaybetmek üzere. Saygının yitimi özellikle okullarımızda kendini göstermekte. "Bana bir harf öğretmenin kırk yıl kölesi olurum." düsturu unutuldu. Öğretmenlerimize verilen değer günden güne azaldı.

Ne yapılabilir? Atalarımız "Ağaç yaşken eğilir" derler. Çocuk ailede ne görürse onunla büyür. Bu bilinen en temel kurallardan biridir. Bu sorunun çözümünde en önemli rol kuşkusuz ailelerimize düşmekte. İnsanı insan yapan en temel erdem olan saygı bebeklikte iken verilmeli yavrularımıza. Maddi marazlara çare olması için enjekte edilen aşılar da

daha önemli bu değerlerin aşılınması. Saygı aşısı tuktuktan sonra diğer değerler kendiliğinden meyve verecektir doğal olarak. Çünkü kökü ve gövdesi sağlam olan bir ağacı ne değişen iklimin sert rüzgârları yıkabilir ne de sel gibi akıp giden zaman.

Burada şunu da belirtmekte fayda var: "Okul" (Alak, 96/1.) emri sadece okullarda gerçekleşmez. Hayatın kendisi aslında başlı başına bir okul, bu okulda ömrünü geçiren insanoğlu ise beşikten mezara sürekliliği olarak öğrencidir. Ancak bu eğitimin kısmi bir kesiti formal olarak okullarda öğretmenlerimiz tarafından sağlanır. Dolayısıyla eğitimin yalnızca okul çatısı altında gerçekleştirildiği düşüncesinden de kurtulmamız gerekir. Öğrencinin gelişmesi hâliyle gelecek nesillerin sağlıklı ve etkili bir şekilde yetiştirilmesi için sadece öğretmenlerin değil herkesin bu taşın altına elini koyması ile mümkün olur.

Öğretmenler süper kahramandır aslında. Hepimizin hayatını kurtaran, karanlığın dünya sahnesinde yayılmasını engelleyen bir süper kahraman... Ama şöhret sahibi değildir öğretmenler. Şöhret peşinde koşmazlar da. Hollywood karakterleri gibi "Süper-men, Bet-men, Iron-men" değil "Öğretmen"dir onlar. Dünyamızı, her birimizin dünyalarını ayrı ayrı kurtaran gerçek süper kahramanlar...

Önüne gelen minicik beyinleri koskoca, uçsuz bucaksız dimağlar hâline getiren kişilerdir öğretmenler... Anne de öğretmendir, baba da... İnsanoğlu günahsız doğar, saftır, berraktır, kirlenmemiştir. Bu saflığı sürdürebilen, pırl pırl öğrenciler yetiştirebilen öğretmenlerimize en kalbi dualarımla...

Fotoğraflar: M. Kâmil Yaykan

Fatma Bilezikçi: Çocuğunuzla iyilik yapın. Bu hem çocuğu eğitecek hem de çocuğa şükretmeyi öğretecek.

Söyleşi: Ali AYGÜN

20 yıldır her pazartesi ve perşembe günü, eşinizle birlikte Ankara'nın Yeşilöz Mahallesi'nde 300 kişilik yemek organize ederek yaşlı, engelli, dul ve yetimlerin evlerine yemek ulaştırıyorsunuz, ekmek dağıtımında bulunuyorsunuz, bu güzel geleceğe nasıl başladığınızı anlatır mısınız?

Nejat Bilezikçi: Öncelikle bize böyle bir fırsat verdiğiniz için teşekkür ederiz, Allah razı olsun. İyiliğin bu toplumda yaygınlaşması için, iyilikten insanların zevk alması için bu tür haberlerin, organizasyonların mutlaka bilinmesi gerekiyor. Çünkü bu, hayatın gerçekten tadı. Bunu tattığınız za-

man hayatın diğer tatlarının hiçbir anlamı olmadığını anlıyorsunuz. Bu neticede Allah'a kulluğa itiyor. Hamdolsun Rabbim bize bunu tattırdı. Bu takriben 20 yıllık serüven kayınpederimle başlayan, Kur'an kursunun ekmek ihtiyacını gidermek için başlayan bir hareket. Sonra ekmek fazla gelince bakıyor ki kayınpederim, çevredeki insanlar da talep ediyor. Fırınlarda çok ekmek artıyor, ekmekler israf oluyor, bir işe yaramıyor, böyle başladı bu iş. Bir araba, iki araba, üç araba derken sonra ben de dahil oldum kayınpederimle birlikte bu işe. Beraber ekmek dağıtmaya başladık.

Bu hayır işinizde size kimler yardımcı oluyor?

Fatma Bilezikçi: Babamın hâli vakti yerinde arkadaşları da destek vermeye başladılar. Sana araba alalım demeye başladılar. Babam kendisi küçük bir araba aldı. Ama o yetmedi. Sonra 2 araba daha ala-

rak ekmek dağıtımına devam etti.

Nejat Bilezikçi: Kayınpederimin arkadaşları bu işe daha fazla nasıl katkıda bulunuyor diye düşünüyorlar, her biri aracın aylık yakıt ve şoför giderlerini karşılayarak bu hayır işine destek oluyorlar. Yapılan işleri görüp bildikleri için bu şekilde destek olmaya devam ediyorlar. Bu işe ön ayak olan bir grup var; bilinmeyen, görünmeyen kahraman onlar gerçekten.

Fatma Bilezikçi: Asıl kahraman onlar. Bir ihtiyacınız olduğu zaman beni mutlaka arayın, derler. Mesela bir yetim evlenecek. Sadece ekmek değil, bir sürü yetim ailelerimiz var. Biz bunların her şeyiyle ilgileniyoruz maddi manevi. Yılsonu tatilini dahi düşünüyoruz. Doğum günlerini bile biz yapıyoruz.

Aşevi dışında başka yardım faaliyetleriniz var mı?

Nejat Bilezikçi: Ekmekle poğaçalarımız var. Kızılay'da bir kurum

10 seneden fazladır satılmayan poğaça, tahinli çörek, kır pide-si... hepsini bana biriktirirler, her gün 3-4 poşet. Biz almazsak çöpe atıyorlar çünkü hiçbir işe yaramıyor. Almazsanız ekmekler, poğaçalar çöpe gidiyor. Yakınımızda bir lokanta var şirketlere yemek yapıyor. Artan yemeklerini bize veriyor. Biz de Suriyeli kardeşlerimize götürüyoruz. Onlar da bizim yemeklerimize alıştılar.

Ekmek, simit ana iş. Sonra iftarlar aklımıza geldi. Hoca hanıma bir gün dedim ki, bizim de yetimlerimiz var biz neden gitmiyoruz, evimizde yalnız başımıza iftar ediyoruz. Çalalım kapıyı yarım saat önceden gidelim götürelim yemeğimizi hem evleri şenlensin. Rencide olurlar, utanırlar dedi. Burada iftar yapalım dedik. Evin bahçesi o zaman bomboş, hem başkasına ait ve bahçede hiçbir şey yok. Çadır kurduk, içine mutfak. Komşularla birlikte yemek yaptık. 30 gün boyunca 80-90 yetim, garip ailemizle

bize katkıda bulunanlar, komşularımız davetlimiz oldu. İftarlardan o kadar zevk alıyoruz ki yukardan ben balkondan bakıyorum ramazanda, gelecek ramazanı özlüyoruz. Hoca hanımla dedik ki biz ramazanı mı bekleyeceğiz bir sene boyunca.

Fatma Bilezikçi: Ramazanda aldığımız hazı ramazanın dışına taşımak için ne yapabiliriz dedim. Tefsir grubumuz var onlara açtım bu düşüncemi. Baktım onlar da bunu istiyorlar. Bir aşevi açabilsek, hayal kuruyoruz. Belediyenin daha önce bu konuda bir tecrübesi olmuştu. Ancak yürümemişti. Biz bir yer kiralarak hemen başladık. Baktık ki yemeklerimiz ev yemeği, etli, çok güzel oluyor. Herkes çok beğendi.

Nejat Bilezikçi: Aşevinin açmamız çok hayra vesile oldu. Gariplere, yetimlere yemek götürürüz diye düşünürken bilmediğimiz, farkında olmadığımız yaşlı, hasta, yemek

yapamayan komşularımızı fark ettik. Alzheimer hastası komşularımıza bir sene boyunca yemek götürdük.

Aşevi; mahalledeki komşuların birbirini daha iyi tanınmasına, birbirinden haberdar olmasına da vesile olmuş oldu.

Nejat Bilezikçi: Kesinlikle...

Fatma Bilezikçi: Şimdi hayır kurumları bizi arıyor. Filan yerde yaşlı bir kadın var, gidip yemek verebilir misiniz? Aslında benim arzum bütün derneklerin ufak bir mutfakları olsun, etraflarındaki yaşlı, hasta, yemek yapamayacak durumda olanlara bir kap yemek götürmeleri.

Nejat Bilezikçi: Bu işte gerçekten hasbi davranırsanız, karşınızdaki insan size güvenirse, bu işin ilk olması gerekeni para olmadığını görüyorsunuz. Para çok sonra geliyor. İnsanlar gelip sizi buluyor, yardım yapacak yer arıyor.

Bir davetlimiz bu hizmetlerin nasıl olduğunu sordu. Neler aldığımızı anlattım. Meğer kendisi bakliyat toptancısıymış. Bundan sonra aşevinin de, iftarların da bakliyatı benden dedi. 2 senedir ben her ay ihtiyacımız neyse kendisinden alırım. Diğer toptancılar da katkı vermeye başladılar.

Böylece bir iyilik zinciri oluşturmuş oldunuz.

Fatma Bilezikçi: Konu iyilik olunca, kişilerin düşüncesi ne olursa olsun, herkes katkıda bulunuyor. Yeter ki sizin samimi olduğunuzu bilsin.

Nejat Bilezikçi: İnsana hizmet ettiğinizi gördüklerinde iyilik için adeta koşuyorlar, yarışıyorlar.

Aşevinin açmamız çok hayra vesile oldu. Gariplere, yetimlere yemek götürürüz diye düşünürken bilmediğimiz, farkında olmadığımız yaşlı, hasta, yemek yapamayan komşularımızı fark ettik.

Fatma Bilezikçi: Bu iyilik hareketinin en güzel tarafı hanımlara destek. Ekmekte hanımlar, poğaçada çocuklar sıraya giriyor. Hiçbir erkek gelip buradan yemek almıyor. Dul ve evine bakmak zorunda kalan maaşsız hanımlar geliyor buraya yahut çocuklarını gönderiyorlar. Yetim çocuklardan yemek almayanlar da var. Onların yemeğe ihtiyacı yok belki ama onların sevgiye, ilgiye, güvenebileceği bir insana ihtiyacı var. Bu aileleri de ziyaret ediyoruz. Arkadaşlarımızla gidip ne ihtiyaçları varsa gidermeye çalışıyoruz. Kızılcahamam'da sırf bu aileler için bir ev kiraladık. Kirasını bir kardeşimiz ödüyor. Evi dayadık döşedik. O aileler gidip orda tatillerini yapıyorlar. Ama bizimle birlikte gitmek istiyorlar, yalnız değil. Çünkü Nejat'ı bir anlamda baba yerine koymuşlar.

Bu hayır işini gerçekleştirirken çevrenizden nasıl tepkiler alıyorsunuz?

Nejat Bilezikçi: Çok olumlu, inanın bana o kadar olumlu, herkes böyle gıpta ile bakıyor. Örneğin ramazan iftarlarının şöyle bir yönü var: Misafirler, "Ben zekât dağıtmak istiyorum." diyorlar. Onlarla zekat verecekleri kişileri buluşturuyor, kendi elleriyle zekatlarını vermelerini sağlıyoruz.

Fatma Bilezikçi: Ramazanın dışında dışarıda nadiren yemek veriyoruz. Mesela yetimleri ayda bir veya iki ayda bir kahvaltıya almaya çalışıyoruz. Ama ramazanda burası çok yoğun oluyor.

Nejat Bilezikçi: Yani ramazanın ilk günü geleneksel hâle geldi, komşular geliyor iftara. Ramazanın ilk gününü onlara ayırıyoruz. Bütün komşularımız geliyor.

İyilik bizim hayat tarzımız diyebilirim. Biz iyilikle hayat bulduk. Anne, baba ve çocuklar birlikte iyilik yapma hareketinde bulunmalılar. Bu o kadar önemli ki...

Fatma Bilezikçi: Tabii burada merak da var. Komşular, çocuklar merak ediyor. Komşu çocukları büyüklerden daha fazla ilgi duyuyorlar. "Biz de gelebilir miyiz?", "Biz ne zaman geleceğiz?", "Siz burada ne yapıyorsunuz?" diye sürekli soruyorlar. Düşünüyorum, bu çocuklar büyüdüğü zaman bunlar güzel bir anı olarak kalacak onlarda.

Türkiye Diyanet Vakfı'nın iyilik ödülllerinden birine layık görüldünüz. Bu konudaki düşüncelerinizi alabilir miyiz?

Nejat Bilezikçi: Allah razı olsun. Rüya gibiydi bu. İyiliğin ödüllendirilmesi bize rüya gibi geldi. İyilik de ödüllendiriliyormuş. Bunu bilmek, bunu yaşamak çok güzel. Rüya gibi...

Fatma Bilezikçi: Ödül almak çok güzel ama biz asıl ödülü bildiğimiz için bu bize sadece teşvik oldu.

Nejat Bilezikçi: Ben bu işin yayılmasını da istiyorum. Keşke her mahallede her sokakta olsa. Bu

işin hiçbir maddi külfeti yok bana. Allah nasip etti buranın mülkiyetini aldık. Allah'a çok şükür.

Son olarak eklemek istediğiniz bir şey var mı?

Nejat Bilezikçi: Allah razı olsun. Kapımız size her zaman açık, gelin yemeğimizi yiyin, birlikte etmek dağıtalım.

Fatma Bilezikçi: İyilik bizim hayat tarzımız diyebilirim. Yani benim altı yaşından beri baba ve annemle birlikte yaptığım şey. Bizim hayatımız bu zaten. Daha başka bir hayat bizim için olmadı, biz iyilikle hayat bulduk. Anne, baba ve çocuklar birlikte iyilik yapma hareketinde bulunmalılar. Bu o kadar önemli ki... Çocuk gelişimciler, çocuğunuzla birlikte kek, pasta yapın diyorlar. Çocuğunuzla iyilik de yapın. Asıl önemli şey bu. Çünkü bu, çocuğu hem terbiye edecek, hem de çocuğa şükretmeyi öğretecek. Birçok yönden iyiliği öğretmeliyiz çocuklarımıza, çünkü iyiliksiz yaşanılmaz...

Ağıtlar Evinde Uyumak

Abdülbaki İŞCAN

Merhametini kaybetmiş bir dünyada yaşamaktasınız. Aklın, kalbin, bedeninin satılabildiği bir dünya bu... Bir göç tarlası kadar kıyamet, bir sürgün zindanı kadar mahrum. İçinde iyi olan ne varsa yanmış ve yanmaktadır şimdi farkında olmadan.

Ne çok elem var, ne çok yalnızlık, ne çok kırık dökük hayatlar... Kuyular kazan katı yürekli insanlar gibiyiz, ne çok kin birikmiş içimize. Karanlıklar aydınlığın üzerini nasıl da örtme telaşında. Ve hiçbir şeyimiz yok bir zemheri çılgın geride bıraktıklarından başka. Merhamet-

sizlik ne kadar da ağır bir yük ne kadar da yakıyor oysa.

Hangi şehri söylesem ki, taun salgını sanki her yer. Tur-i Sina'nın ağaçlarından ağıtlar dökülürken ne desem de kesilse acımız, bir eski hikâye çalınsa kulaklarımıza

ve huzurlu sabahlara ulaşırsak. Ama ıstırabımız dinmeden sabahın ola-
cağı şüpheli.

Her tarafta acı var ve yağmur ya-
gıyor acıların üstüne, yapabilirsen
bir çınar gölgesi bul, yağmura
bak ve aklında tut. Çünkü bazen
yağmurda yürümek ister insan,
yürümek ister acıların üzerine. Ka-
labalığı seyret; herkesin ayağında
bir dünya telaşı, önlerinde yol yol
dikenli sığınak. Dedim ya, bu kızıl
gök, bu kızıl yer unutulacak gibi
değil ve susarak katlandıklarımızı
yutkunarak içine atamazsın.

Doyumsuz uykulara azap
rüzgârlarının nöbet tuttuğu bir
dünya bu. Ne gökyüzüne uçmak
var burada ne çiçeklere konmak,
acılar yeni acıları doğurmada de-
vamlı. Merhamet bizi terk etti-
ğinden beri hayatlar yalnızlığa
mahkûm. Çöp kutularında bebek-
ler, saçından sürüklenen anneler
başka ölümlerle gelirler. Baharı
olmayan bahçende yaşlı gözlerini
kapatabilirsin ama uyursan tüm bu
insanları unutabilirsin.

Hem ağlamak ve unutmak bu ke-
dere kâfi gelmez.

Kendimizden, onurumuzdan çok
şey kaybettik çünkü. Anmasınlar
bizi bu insanlığımızla. Üstelik dert-
lerimiz bir yetimin feryadı gibi üst
üste çoğalıyor her gece.

Gönlümüzden eksilen neyse işte
içimizdeki büyük merhametsizlik
de öyle.

Neyleyim ki çöldeki bir ağacın üze-
rinde asılı duran kuş tüyü gibi kal-
bimiz, rüzgârlarla her yöne savrul-
makta. Bir âma gibi görmüyorken
gözlerimiz, huzursuz bir vakitte
başlayacak bir ince sızı neye yarar.
Zaten köşesine çekilmiş ruhumuz-
la öylesine bir kuyunun içine düş-
tük ki herkes kendi derdine yonar.

Yaşayan ölümler gibiyiz yani, aklı-
mızdan, kalbimizden, bedenimiz-
den ve de uzakken kendimizden,
kunduz yuvası evler kurarız ve
kendi zindanlarımızda hayat bu-
luruz; sevmekten korkarız, merha-
metten korktuğumuz gibi.

Oysa korkmak korunmak değildir,
üstümüzü örtmez.

Bu yüzdendir ki bitmez tükenmez
ahlar sürdürdüm göğe bakan avuçla-
rımın içine. Gözlerimin kenarına
elem sürdürdüm olmayacak kadar.
Sancılı düşünceleri kıvrınmaya bı-
raktım oyundan kovulan çocuklar
gibi. Zamanın her anı içinde bir
mazlum yüreği yaslar içindeyken
hangi karakış yüreğimizi titretir,
hangi yetimce bakan bir çift göz
bizi uykusuz bırakır, hangi anne-
nin ağıtları yüreğimizde büyür,
belimizi бүker. İnsanlığımız hangi
coğrafyanın toprağında, kumların-
da saklıdır, hangi zalimin katran
kazanlarına bulanmıştır vicdan-
larımız ve anlamayız nasıl bağlar
kendine insanları ve nasıl sorgusuz
itaatkâr kulları oluruz dünyanın.

Bir çocuk ağladıysa dünyanın diğer
ucunda, sesi yerleştiyse arşın kub-
belerine, bilesin merhametsizliğin
çaresizliğe beşik olduğundandır.
Yırtık bir gürültü yaşlı bir çift ke-
derli gözün bebeklerinde belirdiy-
se ve bir bebeği dalgalar kucağında
getirdiyse, bir martı yükseldi gök-
yüzüne demektir ve bütün kuşlar
merhamete kanat açmasını bilir.

Şiddeti görmediğimiz kuyular
kadar bizi korkutan karanlık bir
dünya bu. Sabırla gün doğumu-
nu bekleyen duadaki merhamet
pınarları şahit buna. Ateş çukur-
ları, yağlı urganlar, keskin kılıçlar,
bıçaklar, sürülü mermiler, parça
tesirli bombalar bile şahit. Niçin
bu kadar öfke bilemeyiz, niçin bu
kadar yoksulluk, yoksunluk ve bir

türlü bitmeyen bu kadar acı yüre-
ğimizde.

Her güne kaç ölüm düşer, kaç zu-
lüm düşer her güne.

Duvarlara yazılı şiirler ve ezgiler
ruhunu kaybetmiş şehirlerin mut-
luluk arayışırken bir merhamet
bakışının gözlerinden düşersen
yine, uysal yüzlü masumiyetin yav-
rularıyla taş beşiklerde uyutursun
kendini yeniden, bir musalla taşın-
da sahipsizliğe sarılıp dertleşirken,
yağmur suyu sızar küflü duvar
diplerinden, arka sokakların soğuk
kaldırımlarında insanlar perişan
yatar yağmura ilgisiz.

Peygamber nefesinden bir ısıltı dü-
şün, ondan bir soluk gibi düşün,
merhamet şebnemlerinin saçıldığı
bir gece serinliği, susuzluğu gide-
cek bir şefkat kucağı düşün. Ba-
kamadığımız gözlerin figana dön-
müş sayısız gölgesi var üzerimizde,
onu bari düşün.

Bir çınar derinliğinde masum bir
dünya vardı ve bu gölgelik yerde
tüm yollar cennete çıkardı. Her sa-
bah kapılar aralandığında anneler
çocuklarının omuzlarına vakitlerin
üstünde emanet niyetine dua bıra-
kırlardı ve çocuklar merhamet alır-
lardı annelerinden.

Aramıza kaç mevsim girdi de ba-
harlar artık ağıtlarla geliyor evleri-
mize.

Bir bayram sabahında bir ulu cami
avlusunda yetimleri ve öksüzleri
teselli için bulutlar eğilirken üzer-
lerine, taş olsa anlardı can çekişti-
ğini insanlığın.

Yağmurlar dindi acılar dinmedi,
sevinçler aldı başını gitti ve bizi
yalnız bıraktı eyvahlarımızla.

Merhametini kaybetmiş bir dünya-
da nasıl mutlu olacaksın ki!...

Behçet Necatigil'in “Nilüfer”i

Doç. Dr. Ahmet Cüneyt ISSI

İstanbul Medeniyet Üniversitesi Edebiyat Fakültesi

Behçet Necatigil, kendisiyle yapılmış bir söyleşide şiirinde iki dönemin olduğunu söylüyor. Kapalı Çarşı (1945), Çevre (1951), Evler (1953) gibi, 1945-1955 yılları arasında yayınlanmış kitaplarındaki şiirlerde ortaya çıkan ilk dönemde şair, “anlatma” ve hikâye etme” tavrını benimsemiştir. Özelliklerini “geri planı olmayan tespitler”, “düşündürm(eyen), yorm(ayan)”, “çağrışımlara kapalı”, “öykü unsurunun öne çıkarıldığı”, “ayrıntılar belli, anlamları açık”, “yaşama durakları”nın “bir de” kendi ben’inde meydana getirdiği duygu ve düşünceler etrafında dönmesi şeklinde özetlediği bu dönem şiirini, derinliksiz, “oyunsuz-imasız” metinler olarak değerlendirir. (Necatigil 2006: 76.) Hayatın ve insanın çıplak gözle görülebilecek enstantanelerine, olaylara odaklanan şiirlerinde ayrıca ne geçmişe ait metinlere yapılmış üzeri örtülü atıflar, ne de okuyucuyu metnin içine dâhil edecek boşluklar söz konusudur.

Kendi deyişiyle “gurbet” adını verdiği ilk dönemin sona ererek hedefine “hikmet burcu”nu koyduğu ikinci dönem, üç kitaplık bir ara ile başlar: (Gurbet, hasret ve hikmet burçları için bkz: Behçet Necatigil, “Şiir Burçları”, Bile/ Yazdı, İstanbul 2015, ss. 64-66.) Eski Toprak (1956) Arada, (1958); Dar Çağ

(1960)’la temsili bulan bu arada şairin günbegün geliştirip olgunlaştıracığı asıl şiirlerinin haritasını bulmak mümkündür. Bu dönemle birlikte anlatıp göstermenin yerini “sezdirme” ve “telkin” almış, evrensel insan/lık durumları “bir yaşantı birliği” etrafında bir araya getirmeye çalışılmıştır. (Necatigil 2006: 77.) “Yaşantı birliği” onda zamanlar, devirler ve şiirler içerisinden süzülüp gelen, kat ettiği yollarda çeşitli metinler/temsiller içinde tortulaşıp kristalleşerek enerjisini son an’a, son insana taşıyacak, devam ettirecek evrensel insan duyarlıklarını ifade eder. Bu anlayışla birlikte şiirleri bir söyleşiye, dertleşme ya da hesaplaşmaya dönüşmüştür. Bir “dalgaç” gibi, ‘dibe batmış, orda unutulmuş değerleri, cevherleri” bu dönem şiirlerinde taşıyan şair, ciğerlerini yukarıdaki bütün canlıları da besleyen hava ile doldurur. (Necatigil 2006: 113.) Topladıklarını imgeleminde, zamanının değer ve özlemlerinin adesesinden geçirir. Hatta bazı ilavelerde bulunarak onları yeniden üretir. Şimdi, ilk dönem şiirinin aksine, iki planlı bir şiir söz konusudur: Ön plan ve geri/arka plan. Geri planda insanın “bölünmüş, ilişkilerde dağılmış”, “bir yerde tasarrufları, yağmaları önlemiş, direnmiş, kaybolmamış ayrıcalığı”, kısaca söylemek gerekirse “bir bilanço” anlamına gelen “kişiliği” ile imgeler/semboller yer alır. “Ön plan” ya da “yakın mesafe”de ise okuru metnin derin anlamına götürecek “hayatın görüntüleri”, “kendi hayatımız, toplum hayatı, toplum ve dünya

sorunları vardır.” (Necatigil 2006: 77.) Buna göre, ön plan’ı dağılma, unsurların saçılışı, geri plan’ı ise kişilik/bilinç kurmak üzere bir araya geliş, toplanma şeklinde düşünmek mümkündür.

Planlar arasında uyumdan çok uyumsuzluklar, buluştan çok ayrışlar, kavuşmadan çok ayrılıkların olması, insanı bir sonuçta değil arada alması, şiirlerinde gerilim de üretir. Bu dönem şiirlerinin zorluğu da, tadı da buradadır. Plan kaydırmalar, simgesel söyleyişler, çeşitli metinlerle sembol-simge ya da atmosfer bağlamında kurulan bağlantılar, okurun gayret sarf etmesini, bu dönemdeki şiirlerini “matematik problemi gibi” çözmesini gerektirir. (Necatigil 2006: 87.)

Şiirlerindeki gerilim yalnızca “şairin hayatını dolduran, zorlayan bireysel ya da sosyal sorunların onu günlerce tedirgin ediş”inden kaynaklanmaz. (Necatigil 2006: 29.) Geçmişe ait unsurlarla şimdi arasında da bir gerilim yaşanır. Bununla birlikte, okur eğer ön plana yerleştirilmiş atıfları, “belirli motif örgü ve atkılarını” yakalayabilirse, yani geri planı görebilirse şiiri “bir kumaş gibi, iplik iplik” çözebilir.

NİLÜFER

Ben oraya koymuştum, almışlar,
Arasına sıkışık saatlerin.
Çıkarır bakardım kimseler yokken;
Beni bana gösterecek aynamdı,
almışlar.
Kışken ilkyaz, sularımdaya açardı;
Buzlu dağlar gerisine kaçırarak
ne vardı?

*Eski defterlerde sararmış yaprak.
Beni bana gösterecek anlamdı,
almışlar.*

*Bir ışıktı yanardı yalnız gecelerde;
Akşam, çiçekler uykuya yattı,
Sardı karşı kıyıları karanlık --
Beni bana gösterecek lambamdı,
almışlar. (Necatigil 2013: 209, 210.)*

“Nilüfer”, Necatigil’in şiir serüveninde önemli bir yerinin olduğunu belirttiği Yaz Dönemi (1963)’nde yer almaktadır. Müstakil olarak sadece bu şiir üzerine odaklanan iki makale vardır. Bunlardan ilki, Sabit Kemal Bayıldır’a (<http://adanasanat.blogspot.com.tr/2010/09/arsivden-necatigilin-niluferi-sabit.html>), diğeri ise Hilmi Yavuz’a (http://www.zaman.com.tr/yazarlar/hilmi-yavuz/necatigil-nilufer-siirine-nicin-o-adi-verdi_2038316.html) aittir. Bu yazılarda metinlerarası ilişkiler bağlamında, şiirin Batı menşeli Hero ile Leandros mitiyle ilişkisine temas edilmiştir. Şairin şiiriyle ilişkisine bir söyleşisinde işaret ettiği mit’in onun 100 Soruda Mitolojya adlı çalışmasından okuyalım:

“Helles Pontus (Çanakkale Boğazında) Abydoslu bir genç olan Leandros, Boğazın karşı yakasında Sestos şehrinde bir Aphrodite rahibesi olan Hero’yu seviyor, her gece yüze yüze karşı kıyıya geçip sevgiliyle buluşuyordu. Hero’nun koyduğu bir ışık, Leandros’un karanlıkta yolunu bulmasını sağlıyordu. Bir gece fırtına ışığı söndürdü. Leandros boğuldu. Hero kendini kuleden aşağı attı.” (Necatigil 1969: 57.) Yavuz’un yazısında, şiir Bayıldır’ın belirtmediği bir başka metinle daha, palimpsest bağlamında ilişkilendirilmektedir. “Palimpsest (“bir tabloya (ya da bir parşömene) çizilmiş (yazılmış) olan resmin (yazının) üzerine ikinci bir resmin (yazının) yapılması (yazılması); üstteki resim (ya da, yazı) kazındığında alttakinin belirmiş olmasıdır. (Grekçede, ‘palin’ tekrar; ‘psestos’ kazınmış’tan.)

Hilmi Yavuz, Hero ile Leandros mitinin şiirde bir doğu mitinin üzerini örtmek için kullanıldığını iddia ediyor. Metnin gizlediği, okurun Batılı mitin üzerini kazındığında görülebileceği bu mit, Aşık Çelebi’nin bir beytinde nilüfer’le ilişkilendirdiği ‘şebçerağ miti’dir. “Nedür bu bahr-i muallak ki şebçerağ ile pür/Nedür bu kulzüm-i Nilide sürh nilüfer” beytindeki şebçerağ miti, “güya bir nevi cevher olup geceleri lamba gibi ziyâ neşr (ettiği) söylenen bir ‘Şark hurafesi’dir.” (Ahmet Talat Onay’ın *Türk Edebiyatında Mazmunlar*’ından akt. Yavuz 2013.) ‘Kızıl, kırmızı anlamındaki ‘sürh’ kelimesiyle yan yana getirilen ve suda büyüyen nilüferin ise ‘gözü yaşlı aşık veya onun (...) yüzü ile benzerlik içinde düşünül[düğünü] bildirir. (Cemal Kurnaz’ın *Divan Dünyası* adlı kitabından akt. Yavuz). Yani, Yavuz’a göre Necatigil’in Nilüfer şiiri, palimpsest bir okumayla çözümlendiğinde “altta Aşık Çelebi’nin beyti, üstte yani verili şiirsel uzamda ise, ‘Hero ile Leandros miti!’nin olduğu, şiirde bu mitin “metinlerarasılığın palimpsest dolayımında yeniden üretildiği” görülecektir.

Şiirde gerilim, biri Batı, diğeri Doğu’ya ait iki eski metinle modern birey arasında oluşturulmuştur. Ait olduğu zaman bağlamında sevdiğine kavuşamamış yüce duygulu bir aşığı temsil eden nilüfer, şimdinin sıkışık saatler, sararmış kitap sayfaları, fenersiz gecelerinde kaybolmuştur. Sevgiliye giden yolu aydınlatan ‘Şebçerağ hurafesi’ne inanacak kadar naif aşık da. Kısaca söyleyelim, öznenin hayatını çevreleyen, zihnini ve ruhunu dolduran şimdiki zaman, hatırladıkça özlediği nilüfer’in bütün anlamlarını, ifa ettiği işlevleri (ayna, anlam ve lamba), o farkına bile varmadan elinden alınmıştır. Modern zamanda sevgilileri birbirinde uzaklaştıran zamansızlık gibi bir sürü soyut

engeller söz konusudur. Bunlar, boğaz ve sevgiliyi aşkın elinden alan rakipler gibi besbelli değildir. Tam burada, Sabit Kemal Bayıldır ve Hilmi Yavuz’un şiiri çözümlerken kullandıkları referans listesine, Necatigil’in “Divan ve halk şiirimizin ustaları sestene yana bize çok şey öğretiler.” (Necatigil 2006: 45.) cümlesinden de aldığım cesaretle üç metin daha ilave edeceğim. Necatigil’in zaman ve tavır bakımından farklılık oluşturan küçük bir değiştirmeye sesini (redifini) ödünç aldığını düşündüğüm, bu metinler, Hayretî, Hayâlî ve Bakî’ye ait “aldılar” redifli gazellerdir. Klasik aşık-rakip ilişkisinden, aşığın iradesini elinden alan unsurlardan söz edilen bu gazellerin en işlenmiş Bakî’ye aittir ve ilk birkaç beyti şöyledir:

*“Başdan meclisde sâkiler
karârüm aldılar
Çekdiler evvel elümden
ihtiyârüm aldılar
Hâr-ı hecründe görüp
hâlüm baña öykündiler
Bülbülân-ı bâğ-ı câlem
âh u zârüm aldılar
Zağlar bir kebk-i racnâdan
üşüp ayırdılar
Şâh-bâz-ı caşk iken
elden şikârüm aldılar...”*

Görüldüğü gibi, engeller aşıkâr olunca bunları anlatmak için kullanılan dil de güçlü, yüksek tonlu oluyor. Oysa “Nilüfer” şiirinin öznesi aşk’ı da aşk’a engel olanları, nedenleri de apaçık bir şekilde bilmemektedir. Dar zamanların ışsızlığında belirgin olmayış, bilinci pasifleştirmekte, dili ise “almışlar”ın belli belirsiz mırıldanmasına dönüştürmektedir.

Öğretmenim Baş Tacım

Mustafa UÇURUM

“İyiym böyle dedikçe, iyiym yorgunluk benden geçene kadar.” Bu sözleri tekrarladıkça insan kendini iyi hissedebilir. Bazen iyi bir söz bile birçok ilaçtan şifalı olabiliyor. Günün yorgunluğunun, koşuşturmanın ve cümle dertlerin bitmesi bazen güzel bir sözde saklı olabiliyor.

Hâlden anlamak önemlidir. İnsanlar kendilerini önemsedikleri kadar biraz olsun çevrelerini de önemsemeye başlasalar, çevrelerine karşı duyarlılıklarını geliştirirler, herkes herkesin hâline göre zaman daha iyi anlayacaktır.

Hayat, bir çaba sınavının verildiği uçsuz bucaksız bir âlemdir. Dünyaya adım atıp da ömür denen çizgide yürümeye başlar başlamaz insan, öğrenmek denen bir gayretin içinde bulur kendini. Bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde öğrenir büyük bir azimle. Yemek yemeyi, yürümeyi, konuşmayı, ayakta durmayı, kendini ifade etmeyi öğrenir. Öğrenmek denen huzuru yaşayarak yeni bilgiler koyar bilgilerinin üzerine. Öğren-

dikçe kendine güveni artar, hayatı daha iyi anlar, dünyaya bakışı değişir insanın.

Öğrenmek bu kadar huzur ve keyif verici bir durumken öğretmek de bundan daha büyük anlamlar içermektedir. Öğreten, karşındakine faydalı olmanın huzurunu yaşar, yeni şeyler öğrettikçe daha bir anlam kazanır bildiği her şey.

Mesleklerin kutsallığı üzerine farklı değerlendirmeler yapılabilir. Her mesleğin kendine özgü bir ağırlığı vardır. Meslekler insanların yararına ortaya çıktığı için de ne olursa olsun bir değere sahiptir. Fakat malzemesi insan olan meslekleri farklı bir yere koymak gerek. Öğretmenlik mesleği de bu mesleklerin en başında gelir.

Öğretmen demek, geleceğimizin mimarı demektir. Okul sıralarında öğrenmeyi bekleyen minik yüreklerin kalplerine ilk aşığı öğretmenler yapar. Çocuklar için anne ve babalarından sonraki en önemli rol model öğretmenleridir. Onların en küçük hareketlerini dahi bir fotoğrafçı titizliğiyle kaydeder gönlünü öğretmenine açmış çocuklar. Annelerin, babaların defalarca söyledikleri şeyleri öğretmenleri söyleyince daha tesirli olur çoğu zaman.

Öğretmenlik, hakkıyla yapıldığı zaman geleceğin en iyi şekilde imar edilmesini sağlayan eşsiz bir ustalık işidir. İşini bir hassasiyetle yapan ince işçilik ustası olan öğretmen, gelecek nesillerin en iyi şekilde yetişmesini sağlayan bir ruh ustasıdır da aynı zamanda.

Öğretmek sadece derslerde anlatılan konularla olmaz elbette. İşte bu yüzdendir ki öğretmenlik mesleği çok önemli bir meslektir. Sadece bilgileri aktaran bir meslek olsaydı öğretmenlik, bir ansiklopediden ya da bilgisayardan farkı olmazdı öğretmenlerin. Hayatı da öğretendir öğretmen. Eline verilmiş olan işlenmeye hazır cevherleri en ustalıklı hünelerle nakış nakış dokuyandır.

Aradan geçen uzun yıllar sonunda hayatımızda unutamadığımız öğretmenlerimiz oluyor. Bize kattığı değer, yolumuza tuttuğu ışık anlattığı derslerle ilgili değil; hayatımıza kattığı anlamla şekilleniyor. Mesela ilk kitabımızı hediye eden öğretmen, bizim her şeyimizle ilgilenen, arkadaşımız gibi olan öğretmen, hüzünlü olduğumuz zaman yanımızda olduğunu belli eden öğretmen bizler için unutulmazlar safındaki yerini almış oluyor.

Hepimizin hayatından öğretmen-

Fotograf: Dincer Ateş arşivinden

Tarifi imkânsız bir mutluluktur bir harf öğretebilmek. Saygıyı, sevgiyi, oturmayı, kalkmayı, tarihi, kültürü öğretmek; bu toprakların bereketine ve maneviyatına hürmet gösteren kişiler yetiştirmek öğretmenlerin yapacakları en kutsal görevdir. Sevgiyi aşılamdır, sevmeyi öğretmektir.

ler geçmiştir, doğru. Bunca öğretmen arasından bir tanesi vardır ki o bizim hayatımızı değiştirmiş, dünyadaki duruşumuza endam vermiştir. Yıllar geçse de okulla ilgili her şeyi untsak da o öğretmenimiz aklımızdan çıkmaz. Önemli olan böylesine hatırlanacak bir mesleki yaşam sürmektir.

Çok hamasi bir söylem olabilir ama fedakârlık yapmanın başgöstergesi olan öğretmenlik mesleği, baş tacı edilecekse ancak bu insan yetiştirmeyi kendine dert edinen öğretmenlerimiz sayesinde olacaktır.

Tarifi imkânsız bir mutluluktur

bir harf öğretebilmek. Saygıyı, sevgiyi, oturmayı, kalkmayı, tarihi, kültürü öğretmek; bu toprakların bereketine ve maneviyatına hürmet gösteren kişiler yetiştirmek öğretmenlerin yapacakları en kutsal görevdir. Sevgiyi aşılamdır, sevmeyi öğretmektir.

Sevmeden yapılmaz öğretmenlik. Sevgiyi başköşeye koymak gerekir. Eğitim-öğretim dediğimiz süreçte bir gönle girmek istiyorsa öğretmen, bunu ancak sevgi ile yapabilir. Sevginin açamayacağı kapı yok.

Elindeki öğrencilerini açacak güller olarak görmeli öğretmen. Sev-

dikçe açacak, rengârenk olacak ve güzelliğini dünyaya yayacak bir gül gibi görecektir ki öğrencilerini dünya bir gülistana dönsün.

Gül yetiştiren ustalar, gönül işçileri; öğretmenler. “Beni bilse bilse çiçekler bilir, dostlarım / Niçin yaşadığımı ben onlara söyledim / Çiçeklerde açar benim gizli arzularım.” dediği gibi Ceyhan Atuf Kansu’nun; şiirinde çiçekleri olarak gördüğü öğrencileriyle bütünleşen, onları geleceğe hazırlayan eğitim dünyasının rehberlerine her zaman ihtiyacımız olacak. Çünkü bu hayat bizlere, eğitmeyi ve öğretmeyi baş tacı yapmayı tavsiye ediyor.

Modernleşme ve Toplumsal Değişim

Prof. Dr. Osman KÖSE

Polis Akademisi / Ankara

Modernlik ve Batılılaşma, kelime olarak farklı anlamlar ifade etse de günlük yaşam içinde kullanılırken bu iki kelime aslında aynı manaları çağrıştırmaktadır. Modernlik, yaşanan “an” veya geçmişten geleceğe yol alan zamanın o an içinde bulunduğu son merhaledir. Batılılaşma ise 17. veya 18. asırlarda Batı dünyasında başlayan teknolojik, kültürel ve sosyal yaşamı kabul etmek ve o doğrultuda bir yaşam içinde olmaya gayret göstermektir. Bu anlamıyla Batılılaşma

da, moderniteyi yaşama anlamına gelmektedir.

Batı dünyasında Rönesans ve dini alanda reformlarla başlayan gelişme 17. asırdan sonra insanların ve toplumların yaşamlarını derinden etkileyecek köklü değişimlere sebep oldu. Temeli, bilimsel gelişmeye dayanan ve savaş meydanlarında askerî üstünlüğü getirmeyi hedefleyen silahlar üretilmeye başlandı. İlkönce askerî alanda üretime geçen teknoloji, zaman içinde insanların yaşamlarını kolaylaştı-

ran ve sosyal anlamda rahatlamayı beraberinde getiren üretimlerle 18. asır sonlarına doğru ileri bir noktaya geldi. Artık uzun uğraşlar sonunda yapılan az üretimler yerine atölyeden fabrikaya doğru giden seri üretimler oldu ve insanlar kolayca bunlara ulaşmaya ve gündelik yaşamlarında kullanmaya başladılar.

Batı dünyasında bilim ve teknoloji alanında meydana gelen bu devasa değişim, edebiyat, sanat, kültür ve sosyal yaşamda da büyük

İstanbul, İstiklal Caddesi, 1900'ler

inkışaflar meydana getirdi. Bugün bilimsel hayatın birer parçası olan sosyoloji-psikoloji gibi yeni bilim dalları ve kapitalizm, sosyalizm ve liberalizm gibi düşünce akımları doğdu. Günlük hayatın idame ettirildiği evlerden, evlerin içinde kullanılan mobilyalara, giyilen pantolon ve ceketten başa takılan fes veya şapkaya, her gün ulaşım için yürünen yollardan, yollarda hızlı gitmek için tekerlekli arabalara ve mideye indirilen yemeğe kadar Batı dünyasının üretimi ve

yaşam biçimi hayatın standardı ve bu standarda ulaşmak için hedefi hâline geldi.

Bu gelişmelerin yanı sıra toplumları ve devletleri yönetmek için yeni yönetim modelleri çıktı. Demokrasi, parlamento ve seçimler gibi kavramlar tamamen Batı dünyasında meydana gelen değişimlerin bir sonucu olarak ortaya çıktı.

İşte Batı'nın topyekûn ürettiği ve içinde teknolojiden günlük yaşamın en ince ayrıntılarına kadar

olan değerler manzumesine ve bu değerleri alma veya alma mücadelesine "Batılılaşma" diyoruz.

Batılılaşma deyince ilk zamanlar coğrafi bir anlam olarak, Doğu dünyasının batısı olarak bir çağrışım yapsa da artık bu anlamın dışında olarak modernleşme ve yaşanılan zamana uyma akla gelmektedir. Yani Batılılaşma ve modernleşme deyince kastedilen mana aynıdır.

Batı'da topyekûn hayatın her ta-

rafını kapsayan bu değişim zaman içinde “Batı kültürü” olarak ifade edilen bir değerler bütününe ortaya çıkardı. Batı dünyasında yaşayan insanlar ve toplumlar asırlardır hayatlarının bir parçası olan ve nesilden nesile kendilerine kadar ulaşan yaşam biçimlerini alt üst eden bu değişime ilk başlarda direnseler de, zaman içinde kendilerini saran değişim furcasını hayatlarının bir parçası olarak gördüler.

Rönesans’tan itibaren uzun bir zaman periyodunda oluşan değişim ve gelişim süreci 18. asırdan sonra onun dışında olan toplumları da etkilemeye başladı. O dönemde Batı dünyasının dışında kalan ve doğuda Viyana’dan Yemen’e ve Kuzey Afrika’dan Karadeniz’in kuzeyine kadar olan dünyadaki insan çoğunluğunun yaşadığı dünyada Osmanlı devleti hâkimdi. Batı’daki değişimin ana eksenini ve lokomotif gücü askeri teknoloji alanında olduğu için Osmanlı devletinin buna kayıtsız imkânsızdı. 18. asır başlarından itibaren başlayan ve üst üste gelen yenilgiler, seri üretimle doğu pazarlarını işgal eden Batı dünyasının üretimleri elbette Osmanlı devletine Batı’da bir değişimin ve gelişimin olduğunu fark ettiriyordu.

Savaş meydanlarındaki karşılaşmalar, ticari alışverişler, batıdan doğuya ve doğudan batıya seyahatler ile devletlerin karşılıklı kurdukları diplomatik temsilciler aracılığıyla Batı dünyasının her anlamda doğuya göre daha cazip ve üstün bir yaşama sahip olduğu gerçeğini ortaya çıkardı. Artık 19. asra girerken teknolojiden yaşama kadar çok şeyde Batılı değerlerin alınması için gayretler kendini göstermekteydi.

Osmanlı devletinin 19. asırda II. Mahmut döneminde festen elbise-

ye kadar devlet memurlarına Batılı tarz giysiyi mecburi hâle getirmesi, üst düzey bürokrasi ve ticaretle uğraşan “dünya görmüş sınıfın” evlerini Batı stili mobilyalarla dizaynı, 1826’dan sonra kurulan yeni askeri sınıfın Batı tipi müzikle tanışması ve mehterin yasaklanması, muhtarlık ve posta teşkilatı gibi Batılı değerlerin devlete adapte edilmesi yavaş yavaş Batı’nın örnek alınmasının işaretleriydi. Nihayet topyekûn olarak devletin ve toplumun yönünün Doğu’dan Batı’ya dönüşünü ifade eden Tanzimat Fermanı’nın ilanı ile Osmanlı devleti ve toplumu Batılılaşma yoluna girdi.

1839 yılında Tanzimat Fermanı’nın ilanı ile başlayan bu süreç, Islahat fermanı, Kanuni Esasi’nin ilanı, II. Meşrutiyetin ilanı ile devam etmiş ve Cumhuriyetin ilanı ile de daha hızla yol kat edilen bir alana girmiştir. Türkiye’nin Avrupa birliğine tam üyelik için müracaatı ile de bu süreç hâlâ devam etmektedir. Yani merhum Cumhurbaşkanı Turgut Özal’ın ifadesi ile Batılılaşma yolunda Türkiye “uzun ince bir yolda” yolculuğuna devam etmektedir.

İlkönce teknoloji ve devlet hayatında Batılı sistemin adaptasyonu ile başlayan bu süreç beraberinde Batı’nın kültürel değerlerinin yavaş yavaş sosyal hayatın içine girmesini getirdi. Tanzimat süreci ile Paris, Londra ve Viyana gibi Avrupa kentlerine yapılan yolculuklar, öğrenim için giden öğrenciler ve farklı amaçlarla gidenler uzun süre bu şehirlerde kalmanın verdiği avantajlarla gördüklerini ve yaşadıklarını dönüşlerinde aktarma ve yaşamaya başladılar. Bir taraftan da devlet dairelerindeki düzenlemeler, kılık kıyafet ve yaşamın diğer alanlarında sergilenen zoraki uygu-

lamalar, 19. asır itibarıyla Osmanlı toplumunda büyük bir sosyal dönüşüm ve kültürel değişimi de beraberinde getirdi.

Elbette zaman içinde toplumların sosyal dokularının ve kültürel yapılarının kendi dinamizmi içinde değişime uğraması veya başka kalıplara girmesi mukadderdir. Bir toplumun asırları aşarak devam etmesi için bu en doğal olanıdır. Batı kültürünün hâkim olduğu günümüz dünyasında bu tarz bir değişim örneğine rastlamak mümkün değildir. Fakat bunun dışında bir toplumun yaşamı ve daha genel ifadeyle kültürel yapısı iki şekilde değişir. Birisi dünya siyasetine hâkim devletin veya devletlerin sahip olduğu kültürel değerlerin zaman içinde ikincil ve diğer devletlere ve toplumlara sirayet etmesidir. Bu tarz kültürel değişime ve etkileşime günümüzde kültür emperyalizmi denmektedir. Amerikan veya Batı kültürünün dünya ülkelerine yayılması ve kabulünü buna örnek olarak verebiliriz.

İkinci derecede kültürel değişim, hâkim siyasi otoritenin diktesi ile topluma şekil vermeye çalışması ile oluşur. Bu tarz yöntemlerde giyimden yemeye kadar her alanda insanların davranışları siyasi otoritenin biçimlendirmesi çerçevesinde gelişir ve zamanla o toplumun yaşam biçimi ve kültürel değeri olarak görülür.

Tanzimat döneminden günümüze gelinceye kadar Türk toplumunda yaşanan modernleşme, büyük bir sosyokültürel değişimi de beraberinde getirmiştir. Çoğu toplumların aksine gerek Osmanlı devleti ve gerekse Türkiye Cumhuriyeti’nde olan değişimin yukarıda tarif edildiği şekliyle iki yönlü olarak ya-

Son dönem Osmanlı askerleri talim yaparken...

pıldığı görülmektedir. Devletin zaman periyodu içinde Batı'dan aldığı kurumlar, ulaşım ve iletişim kanalıyla oluşan etkileşimle ortaya çıkan değişimi ilk sıraya koymak mümkündür. Buna kültür emperyalizmi denmektedir. Türkiye bu yönüyle Batı'nın kültürel saldırısı altındadır. Her gün televizyon, internet, gazeteler ve sosyal paylaşım siteleri ile Batılı değerleri benimsiyoruz ve asırlardan beri gelen çoğu davranışlarımızı unutmaya başlıyoruz. Fakat bunun önüne geçme imkânı yoktur. Ancak zaman içinde bu ülkelere karşı koyacak tarzda teknoloji üretilirse kadim değerler tekrar hayat bulur; kitleler tarafından korunur ve dış dünyadan gelen empozellere karşı kendini muhafaza eder.

Türk tarihinde modernleşme sürecinde yaşanan kültürel değişimde asıl sorun zaman zaman siyasi oto-

riteler tarafından halka zorla empoze edilen kültürel yaşam ve davranış biçimleridir. Siyasi otoriteler tarafından "halkın yararına" olarak tarif edilerek zorla kitlelere kabul ettirmeye çalışılan bu değerler büyük bir reaksiyon ile karşılanırsa da, zaman içinde bu uygulamalar toplumda büyük değişimleri beraberinde getirmiştir. Yukarıda ifade edildiği üzere 19. asırda resmî görevlilere zoraki kılık kıyafet dayatması, Batı tarz müzikalin mecburi hâle getirilmesi ve imparatorluğun sonlarına doğru meşrulaşan "yasaklar-sansürler" silsilesini Osmanlı döneminde devletin zoraki dayatmaları olarak saymak mümkündür.

Topluma uygulanan dayatmacı yaşam biçiminin Cumhuriyet döneminde daha sık ve radikal şekilde uygulandığı görülmektedir. Kılık kıyafet düzenlemesi, Türkçe ezan

ve Kur'an uygulaması, 27 Mayıs, 12 Eylül ve 28 Şubat gibi darbeler döneminde topluma dayatılan yaşam biçimlerini bu dönemde devletin zoraki hayata geçirmeye çalıştığı uygulamalar olarak sayabiliriz.

İşte siyasi otoriteler tarafından topluma dayatılan bu uygulamalar beraberinde yeni bir yaşamı getirmekte ve sosyokültürel alanda büyük değişimler yapmaktadır. Doğu toplumları bu anlamda hem Batı kültürünün istilası altında ve hem de siyasi otoritelerin zoraki dayatmaları altında hayat sürmekte ve yeni kültürel yaşamlar içinde cebelleşmektedirler.

Modern zamanda moderniteyi yaşamak geleceğe bakan toplumlar için şarttır. Kültürel değişim de hayatın bir gereğidir fakat kültür emperyalizmi ve otoritelerin dayatması ile şekillenen bir kültürel hayat sağlıklı bir değişim değildir.

ALÎM ALLAH

Fatma BAYRAM

Ne zaman sözümüzün doğruluğunu teyit etmek istesek, “Alim Allah” ifadesini kullanırız. Bu, her şeyi bilen Allah’ın ilminin şahitliğine başvurmak demektir. Allah biliyor ki o dediğimiz doğrudur veya dediğimizi yapacaktır. Bu ifade dünyanın başka milletlerince kullanılıyor mu bilmiyorum. Ama ülkemiz insanının iç dünyasındaki samimiyete Rabbinin Alim ismini şahit gösterişi dikkate şayandır. Samimi Müslümanın, kalbinde olana ne kadar güvendiğini gösterir. Şimdi bu ismi anlamaya çalışalım.

İlm kökünden isim olan “Alim”, “zaman ve mekân kaydı olmaksız-

zın büyük-küçük, gizli-aşikâr, her şeyi hakkıyla bilen” anlamına gelir. (Allah söz konusu olduğunda mübalağa, bildiğimiz anlamıyla mübalağa etmeyi -abartmayı- ifade etmez. Rabbimizi tavsif etmede lisanlarımızın kifayetsizliğini ve acizliğini ortaya koyar.)

Allah’ın ilminin zaman ve mekânla sınırlı olmamasının kader inancını doğru anlamamız bakımından hayati önem taşıdığına da burada bir işaretle olsun değinmek gerekir.

Alim isminin diğer isimlerle ilişkisi

Alim isminin Kur’an’daki yaygın kullanımı içinde sıklıkla hangi isimlerle birlikte kullanıldığı da önem arz eder. Bu açıdan bakıldığında Alim isminin en çok Hakim ismiyle birlikte geldiğini görürüz (36 kez). Bu durum ilahî bilgi ile

hikmetin yakın ilişkisini gösterir. Hikmet hem bilgi ve hükümde hem de davranışlarda sağlamlık ve isabet demektir. Hükümlerin ve davranışların isabet ve sağlamlığının ilimle alakası ise açıktır. Sonsuz şükürler olsun O’nun lütfuna ki Rabbimiz, başta peygamberler olmak üzere kullarından dilediğine ilim ve hikmet bahşetmiştir. (Yusuf, 12/22; Kehf, 18/65; Enbiya, 21/74,79; Ankebut, 29/49.)

Alim ismi Kur’an-ı Kerim’de 31 yerde de Semî (her şeyi işiten) ismiyle birlikte gelmiştir. Bu yerlerin tamamında Semî isminden sonra gelmesi (özellikle dinî ilimler söz konusu olduğunda) ilme ulaşmada işitmenin (naklî ilimlerin) önemini vurgular ve ilahî bilginin asıl kaynağının nakil olduğuna işaret eder.

Marifetullah ve kendini bilme

Sufilere göre marifetullah en yüksek ilimdir. Çünkü ilmin şerefi bilinenin şerefine bağlıdır. Bilinmişlerin en şerefli de şüphe yok ki Allah Teala'dır. Hatta onlara göre sair şeyleri bilmek de kulu Allah'a yaklaştıracak ise şerefli sayılır. Bunun dışında kalan hiçbir bilgi bu kadar şerefi haiz değildir... Fakat insanoglu ne kadar ilim sahibi olursa olsun yine de bilemedikleri bildiklerinden çok daha fazladır. Kaldı ki bildiğini sandığı şeylerde dahi bilgisi mutlak değil yüzey-seldir. Eşyanın hakikatine nüfuz etme çabasının varıp dayanacağı yer acziyettir. Onun için marifetin sonu hayret ve dehşettir. Allah'ı en iyi tanıyan en çok hayrete düşendir.

İşte bu noktada kula gereken şey kendisindeki bu sınırlı bilgiden sınırsız kemallerin sahibini sezmek, O'nun ihsanı olan öğrenme duygusunu ve hikmet arayışını ziyan etmeyip O'nun rızasına ulaştıracak yolları araştırmaktır.

İlim ve hikmet yolunda ise herkes ancak takdir edilen kapasitesi izin verdiği kadar ilerleyebilir. Bu nedenle her şeyi tek başına çözmeye kalkışmamak, ilim ve hikmete ulaşma çabasında tüm insanlığın birikiminden yararlanmak gerekir.

Kişinin kendini bilmesi bütün dinlerde kemale ulaşmanın en önemli gereklerinden biri kabul edilir. Ancak Prof. Nevzat Tarhan'a göre kendini keşfetme süreci aynı zamanda yeteneklerini de keşfetme anlamına geldiği için bir taraftan kişiye canlılık getirirken diğer taraftan da yeni sorumluluklar yüklediği için korku verir. Bilmekten korkmanın derinlerinde yatan

neden bilgileri eyleme dönüştürmemenin verdiği suçluluk duygusudur.

Alîm ismine iman etmenin sonuçları

Rabbimizin ilminin, hikmetinin ve kudretinin sonsuzluğu herkes için farklı anlamlara gelir. Allah'ın istisnasız her şeyi biliyor olması doğru yolda olanlar için başlarına gelen aksilikler konusunda teselli edici iken, günahkârlar, zalimler ve azgınlara için bir tehdittir. Hele de bu ismin Kur'an'da hangi isimlerle birlikte geldiğine dikkat edecek olursak bu teselli ve tehdidin kuvveti daha da artar. (Bakara, 2/137; Enfal, 8/61.)

Her şeyi bilen sadece Allah olduğuna iman etmek insanı şirke düşmekten, yaratılmışlarda olağanüstü yetenekler vehmedip onları tanımlamaktan koruyan en önemli bilinç düzeyidir. Şirk insanların Allah hakkındaki bilgilerinin yetersizliğini kabul edip O'nun bildirdikleriyle yetinmemeleri ve O'nun hakkında zanlarına göre kanaat üretmeleri sonucudur. (En'am, 6/100; Kehf, 18/5; Hacc, 22/3; Lokman, 31/20; Zuhuruf, 43/20; Necm, 53/28...) Aslında kelime-i tevhitteki "ilah" isminin yerine esma-i hüsnâ'dan her birini koyarak Rabbimizin biricikliği hakkındaki tevhit inancımızı detaylandırabiliriz. Örneğin, Allah'tan başka her şeyi bilen yoktur, Allah'tan başka her şeye gücü yeten yoktur, Allah'tan başka her kapıyı açan yoktur... gibi.

Alîm, Hakîm ve Kadîr isimlerine iman eden insan içinde bulunduğu durum ne olursa olsun kendi gücünü aşan konularda onu bilen, hikmet sahibi ve her şeye gücü

yeten bir zatın himayesinde olduğunu da bilir. Bazen biz kullar bu konuda diğer uca kayar ve durumumuzu düzeltmek için kendi sorumluluk alanımızda olanları da Allah'a havale ederiz. Nasıl olsa Allah her şeyi biliyor, der ve ne yapılması gerekiyorsa O'nun yapması lazım gibi bekleriz. Bu hataya düşmeden elimizden geleni yapıp, gücümüzün üstünde kalan konularda da Allah'ın her şeyi bildiğine ve her ne yaptıysa bir hikmete mebnî olduğuna inanırsak, başımıza gelenlerin altında ezilmez, olaylardaki hikmeti bulup çıkarmaya odaklanırsınız. (bkz. "İnsanın Anlam Arayışı" Victor Frankl)

Allah'ın Alîm olduğunu bilen O'ndan bir şey gizlenemeyeceğini de bilir. Bu inancın insanın ahlaki tekâmülüne katkısına paha biçilemez. İçimizle, dışımızla her halimizin Allah'a malum olduğunu bilmek ve bunu hep hatırlamak bize nasıl bir iç kontrol sağlar tahmin edebilirsiniz... Asıl ahlakımızı, kimsenin olmadığı yerdeki davranışlarımızın göstereceğini söyleyen Russel W. Gough'un vurguladığı da budur. (bkz. "Karakteriniz Kaderinizdir")

Sonsöz

Son olarak Allah'ın her şeyi hem de bütün incelikleriyle bildiğini bilen kişi O'ndan gelen bilgiye (vahye) sırtını dönemez. Dönerse yolunu şaşırmaya, ömrünü boşa harcamaya, bir yanlıştan diğerine düşmeye mahkûmdur. Mademki her şeyin en doğrusunu Allah bilir, öyleyse O'nun her sözü benim bütün bilgi, fikir ve arzularımdan daha doğru, daha değerli ve şaşmazdır. O'nun doğru dediklerinden her uzaklaşmamda telafisi imkânsız bedeller ödemeyi göze almam gerekir.

Sıkıntılı günlerdi, 28 Şubat süreci bütün acımasızlığı ile devam ediyordu. Tören alanında binlerce mezun çılgınca eğlenirken, bizim üniversite birincisi kız öğrencimiz tören alanı dışında ağlıyordu. Böyle bir duruma dekan babanın yüreği hiç dayanabilir miydi? Tören alanının dışına çıktık başımız yerde birlikte yürürken hocamız başladı ağlamaya.

Prof. Dr. Mehmet Erkal Hocamın Ardından

Prof. Dr. Ali ERBAŞ

Eğitim Hizmetleri Genel Müdürü

Marmara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi'nde öğrenci iken tanıdım onu. Yıl 1982, ders bitimi fakülteden çıktık, Beşiktaş tarafına giden belediye otobüsüne bindik. Bizimle beraber daha önce hiç görmediğimiz, ancak hoca olduğunu tahmin ettiğimiz birisi de bindi. Tanıştık, 7 yıldır İstanbul Dolmabahçe Camii İmam-Hatibi olduğunu, Erzurum Atatürk Üniversitesi İslami İlimler Fakültesi'nde İslam hukuku alanında doktorasını tamamladığını, fakülteye dışarıdan derse girdiğini ifade etti. Beşiktaş'a varıncaya kadar zamanı hiç boş geçirmeden neredeyse bir ders de

otobüste yaptı. O kadar tatlı dilli ve hoşsohbet idi ki, içimden inşallah bizim dersimize de bu hoca gelir diye dua etmişim. Bir müddet sonra fakülteye öğretim görevlisi olarak atandı, ancak bize değil yan sınıfa derse geldi. Ama biz hocayı dinlemek için her fırsatı değerlendirir, öğrenci evlerine davet eder, özel sohbetler yapardık.

1987 yılında tefsirden yüksek lisansımı tamamlamıştım. Tez savunması için oluşturulan jüri içinde Mehmet Erkal ismini görünce oldukça rahatlamıştım. Nitekim savunmam esnasında şefkat ve merhamet dolu babacan tavırlarıyla jüriyi dengelemişti. Sonra yıllar birbirini kovaladı; doktoramı bitirdim, 1993 yılında Sakarya Üniversitesi İlahiyat Fakültesine öğretim üyesi oldum. 1996 yılında fakülte-

mize dekan olarak Mehmet Erkal hocamız atandı. Sadece fakültemiz değil, tüm Sakarya'da bir bayram havası oluştu.

Fakültemizin öğretim elemanlarından bir kısmı lisans, bir kısmı ise yüksek lisans ya da doktoradan öğrencisi idi. Öyle bir samimi ortam oluşturmuştu ki, sanki sıcak bir aile ortamı vardı. Çalışma alanımla ilgili araştırmalar yapmak için bir yıllığına gittiğim Fransa-Strasbourg'dan bir ay önce dönmemi arzu etti, sebebi de beni dekan yardımcısı olarak atamak istemesiydi. Öyle de oldu. Beş yıl boyunca kendisine dekan yardımcılığı yaptım. Çoğu zaman hafta sonları bile birlikte çeşitli programlara gidiyorduk, o güzel üslubuyla tam bir gönül doktoru ruhuyla gönülleri fethediyordu.

Fakültemizin ilk mezunlarını verdiğimiz 1998 yılının mezuniyet gecesinde her hocayı karakterlerine uygun bazı vasıflarla tanımlayan talebelerimiz onun adını “dekan baba” takmışlardı. Gerçekten babalık yapıyordu talebelerine. Taraklı şivesiyle “gızlarım” diye hitap ettiği kız öğrencilerimiz babalarından ayrı kaldıkları hâlde onun sayesinde baba hasreti çekmiyorlardı. Hangi öğrencinin bir derdi var, kimin harçlığı bitmiş, kim yurt parasını ödeyememiş, dekan babaları elinden gelen gayreti gösterir ve problemi çözmeye çalışırdı. 17 Ağustos 1999 depremini yaşamıştık Sakarya’da. Birçok hoca İstanbul’a evini taşımasına rağmen o bir yıl boyunca fakültenin bahçesindeki barakada kalmıştı.

Sıkıntılı günlerdi, 28 Şubat süreci bütün acımasızlığı ile devam ediyordu. İlahiyat fakültelerinin kontenjanlarının iyice düşürüldüğü, başörtüsü yasağının büyük bir zulüm hâlinde uygulandığı günlerdi. Üniversite birincisi olan kız öğrencimiz mezuniyet törenine giremiyor, vali beyin elinden diplomasını onun yerine bir başkası alıyordu. Tören alanında binlerce mezun çılgınca eğlenirken, bizim üniversite birincisi kız öğrencimiz tören alanı dışında ağlıyordu. Böyle bir duruma dekan babanın yüreği hiç dayanabilir miydi? Tören alanının dışına çıktık başımız yerde birlikte yürürken hocamız başladı ağlamaya. Susturamıyordum, yapma hocam, bize bakıyorlar hocam desem de dakikalarca ağladı, ağladı, ağladı. Sonra hiç konuşmadan kampüsten lojmanlara kadar yürüdük ve evlerimize gittik.

Dersleri çok neşeli geçerdi hocamızın. Öğrenci ipe çekerdi onun ders saatini. Fıkralarla, hatıralarla, ken-

di hayatından ve özellikle sevgili eşi hanımefendi ile aralarında geçen bazı olaylardan örnekler vererek süslerdi derslerini. Ders bitmesin isterdi öğrencileri. Eşinden o kadar bahsederdi ki, bir gün öğrenciler eşinden randevu alıp onunla tanışmaya gitmişlerdi evlerine.

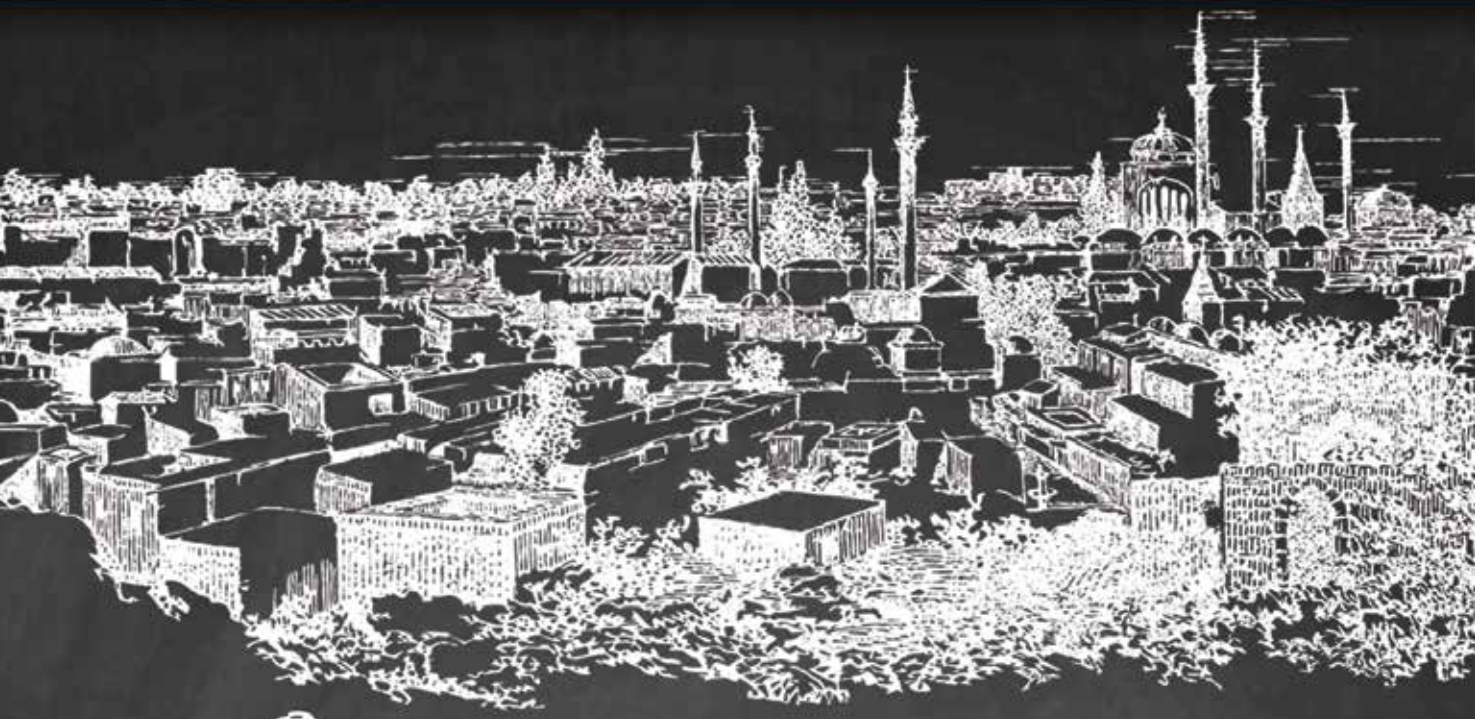
İstanbul İmam-Hatip Lisesi mezunuydu hocamız. Gönüllerde iz bırakmış pek çok hocanın talebesi olmuştu. Onlardan dinlediklerini talebeye öyle güzel aktarırdı ki, okul dersleri yanında hayat derslerini de oldukça etkili bir tarzda verirdi. İmam hatip lisesinden hocası Sağman tecvidinin yazarı Ali Rıza Sağman’ın bir hatırasını aktarmıştı bir defasında. Ali Rıza Sağman zaman zaman kendisini kastederek dermiş ki, “Çocuklar, bu hocamızın elini ne kadar öpseniz yeridir zira bu hocanız bu milleti Türkçe namaz tehlikesinden kurtardı.” Nasıl kurtardığını sorduklarında da şu olayı anlatırmış: “Atatürk bizi çağırdı ve Türkçe namaz konusunu konuşmaya başladı. Sonra bana “Fatıha suresinin Türkçesini namazda okuyormuş gibi oku.” dedi. Ben de beğenmesin diye pek özen göstermeden okudum. Yüzünü ekşitti. Şimdi aslını oku deyince ben Allah’a sığınıp öyle güzel ve etkileyici okudum ki, ardından Atatürk, “Bu daha güzel, Türkçe okuyuşu beğenmedim, Arapça devam etsin” dedi.” Erkal hocamız bunun gibi pek çok hatıra anlatırdı hocalarından, örnek olarak bunu paylaşmış olayım.

Öğrencinin çok yönlü yetişmesi için sosyal etkinliklere önem verirdi Erkal hocamız. Öğrenci kulüplerinin ilk etkinliğine kendisi katılır, büyük bir heyecanla bu faaliyetlerin devam etmesini sağlamaya çalışırdı. Fakültede onun dekanlığı döne-

minde yaptığımız “Oryantalizmi Yeniden Okumak ve Batı’da İslam Çalışmaları Sempozyumu”na mali destek almak için birlikte zamanın Diyanet İşleri Başkanı Mehmet Nuri Yılmaz’a gelmiştik. Hocamız etkili üslubu ve tatlı diliyle sempozyumun tüm masraflarının Diyanet İşleri Başkanlığınca karşılanması sözünü başkandan almayı başarmıştı.

İslam hukuku öğretim üyesiydi Mehmet Erkal hocamız. Çalışmaları genel olarak zekât konusu etrafında yoğunlaşmıştı. İslam’ın Erken Döneminde Vergi Hukuku Uygulamaları; Zekât, Bilgi ve Uygulama; İbadet ve Müessese Olarak Zekât; 99 Soruda Zekât gibi yayınlanmış eserleri vardır.

Dostluğu ve sevgisi sınır tanımazdı. İbrahim Kâfi Dönmez, Ali Bardakoglu, Mehmet Akif Aydın, İsmail Lütfü Çakan, Mustafa Çağırıcı gibi bazı hocalarımızdan birisi olmazsa diğeriyle yüz yüze ya da telefonla görüşmediği gün belki de yoktu. 25 Ekim 2015 Pazar günü İstanbul Fatih Camii’nde 61 gencimizin hafızlık merasimini gerçekleştirirken aldım acı haberi. 26 Ekim 2015 Pazartesi günü öğle namazından sonra İstanbul Şakirin Camii’nde ve ikinci namazından sonra ise Taraklı Yunus Paşa Camii’nde can dostları onu yalnız bırakmadı, iki yerde de cenaze namazı kılınarak, defnedilmesi için vasiyet ettiği Taraklı mezarlığında ebedî istirahatgâhına tevdi edildi. Her iki cenaze merasiminde de kalabalık bir cemaati vardı. Dostları hep oradaydı, Erkal hocanın vefatından duydukları acı ve hüznün yüzlerine yansıyor. Rabbim rahmetiyle muamele eylesin. İlim dünyasının, ilahiyat ve Diyanet camiasının başı sağ olsun.

“Eve dön! Şarkıya dön! Kalbine dön!
Şarkıya dön! Kalbine dön! Eve dön!
Kalbine dön! Eve dön! Şarkıya dön!”

İsmet Özel

Kara Tahtadan Mihraba...

Ali AYGÜN

Manevi dinamikleri ayakta tutabilmek için sadece camide değil; cami dışında, sokakta, okulda, alışveriş merkezinde, çocuklarla, gençlerle, ailelerle, esnafla buluşarak onların taleplerine karşılık vermeliydin ki bulunduğun yer bereketlensindi.

Dershanelerde yaptığın edebiyat öğretmenliği, üç beş yazar, eser ezberletmeye dönmüştü ne yazık ki! Oysa edebiyat bunlardan fazlasıydı. Edebiyat, edepten geliyordu. İnsan davranışlarında iyi, güzel değişiklikler meydana getiren bir alandı edebiyat.

1998'in yağmurlu bir Ocak ayıydı. Samsun'da Türk Dili ve Edebiyatı öğrencisiydin mihrap görevini aldığında. Hayatın, kampüs ile cami arasında geçiyordu. İnsanın gölgesiyle tanımlandığı, darbelerin bile postmodern yaşandığı zor zamanlardı. Mina Urgan, "Bir Dinozorun Anıları"nı henüz yayımlamıştı. Madrid'den Roma'ya trenle giderken aynı zamanda Vatikan Koleji'nde edebiyat öğretmeni olan papazla karşılaşmasını ilgiyle okumuştun. Edebiyat öğretmeni papazın üstüne çok gitmesine rağmen papazın hiç alınmadan tebessümle, hoşgörüyü karşılık vermesine en az Urgan kadar şaşırmıştın. Karşılaşturmalar, sorgulamalar yapmıştın. İngiliz edebiyatçı/ Başrahip Jonathan Swift'in: "Ancak birbirimizden nefret edecek kadar dindarız, birbirimizi sevecek kadar dindar değiliz." sözlerine mim koymuştun. (Mina Urgan, *Bir Dinozorun Anıları*, Yapı Kredi Yayınları, İstanbul 1998, s. 75-77.) Oysa, "Bir insanı sevmekle başlardı her şey." Mevlanalar, Yunus Emreler, Hacı Bektaş-ı Veliler bunu tavsiye etmemişler miydi bize? İnsanları ötekileştirmeden, inanç ayrımı yapmadan, onları hoşgörüyü kucaklamak gerekmiyor muydu? Kampüs ile cami arasında sıkışıp

kalmıştın. Zihninde İsmet Özel'in şu dizeleri uçuşuyordu: "...ben o yaşta koltuğumda kitaplar / işaret parmağımda zincir, cebimde sedef çakı / cebimde kırlangıçlar çılgınlık sayfaları / kafamda yasak düşünceler, Gide mesela..."

Okulu bitirmiş, artık Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni olmuştun. Sırasıyla Samsun, Kırıkkale ve Ankara'da özel kurumlarda öğretmenlik yapmıştın. Öğretmenlik, değerli bir meslekti. Allah, Hz. Âdem'e (a.s.) bütün varlıkların isimlerini öğretmişti. Peygamberleri de ilim ve hikmetle donatıp insanlığa öğretmen tayin eden de O'ydu. Öğretmenler, Kur'an şairi Mehmet Akif'in dediği gibi: "Muallimim diyen olmak gerektir imanlı / Edepli, sonra liyakatlı, sonra vicdanlı." olmalıydı. Hele edebiyat öğretmenliği! Dershanelerde yaptığın edebiyat öğretmenliği, üç beş yazar, eser ezberletmeye dönmüştü ne yazık ki! Oysa edebiyat bunlardan fazlasıydı. Edebiyat, edepten geliyordu. İnsan davranışlarında iyi, güzel değişiklikler meydana getiren bir alandı edebiyat. Tahtaya yazdığın dizelerin imgeleri değil, yüklemeleri önemliydi. Hayal ettiğin edebiyat öğretmenliği bu değildi...

"Sen ve yağmur.
Başa dönemezsiniz.
Öyle bir yol yürüdünüz ki
ancak dönüş yolunu
yok ederek gelebilirdiniz."

Ankara'daydın. 2014'ün yağmurlu bir Ocak ayıydı, sabık imam hatip olarak başladığın yere, Samsun'a, dönüyordun. Otobüsün penceresinden dışarıyı seyreliyordun. Her şey akıyordu pencereden: araçlar, evler, ağaçlar ve hayallerin... Yıllar içinde iyice savrulmuş, gevşemiştin. Şimdi aslına rücu ediyordun. 16 yıl aradan sonra yeniden mihraba geçiyordun, elhamdülillah. Zaman değişmişti. "Mihrabın ruhunu evlere, sokaklara, caddelere; minberin nurunu gönüllere taşıma" zamanıydı. Bunun için hem Kur'an, sünnet bilgisine hem de çağın bilgisine sahip olmak gerekti. Bilgi ve irfanın yükselmesi için İslami ilimler yanında sosyal bilimlerle ilgili kitapların da okunması gerekiyordu. Dinin hayatla irtibatını kurabilecek yorum kabiliyeti ancak bu şekilde mümkün olabilirdi. Ne güzel demişti Başkan'ımız: "Cehalet her yere yakışabilir ama camiye yakışmaz. Cehalet her göreve

bulaşabilir ama mihrap görevine asla bulaşamaz, minber görevine bulaşamaz. Biz daima bilgiyle hareket etmek zorundayız.”

Yalnızlık her koşulda bir sığınak buluyordu ve yalnızlığın en içli şairi Edip Cansever eşlik ediyordu sana: “İnsan yaşadığı yere benzer / O yerin suyuna, o yerin toprağına benzer / Suyunda yüzen balığa / Toprağını iten çiçeğe / Dağlarının, tepelerinin dumanlı eğimine / Konya’nın beyaz / Antep’in kırmızı düzlüğüne benzer / Göğüne benzer ki gözyaşları mavidir / Denize benzer ki dalgalıdır bakışları / Evlerine, sokaklarına, köşe başlarına / Öylesine benzer ki / Ve avlularına (Bir kuyu halkasıyla sıkıştırılmıştır kalbi)...” İki ırmak arasından yüzlerini denize dönmüştü bu şehrin insanları: “...Samsun’un evleri denize bakar / Sokakları yosun içinde / Çaparlar, takalar, mavnalar / Bilyalar gibi suyun yüzünde / Bir iner bir kalkar...” Gönülünün en uzun ırmağı boyunca gidiyordun ve bütün ırmakları dünyanın Kızılırmak’tan geçiyordu. Nihayet Elalan’a ulaşmıştın...

Türk Dili ve Edebiyatı Öğretmeni iken bir bilgi olarak sunduğun, 15. yüzyıl divan edebiyatı sanatçısı ve imam hatip Süleyman Çelebi’nin halk arasında “Mevlî” diye bilinen “Vesiletü’n-Necat” mesnevisini artık programlarda bizzat okuyordun: “Yâradılmış cümle oldu şâdümân / Gam gidüp âlem yenîden buldu cân / Cümle zerrât-ı cihân idüb nidâ / Çağrışûben dediler kim merhabâ.”

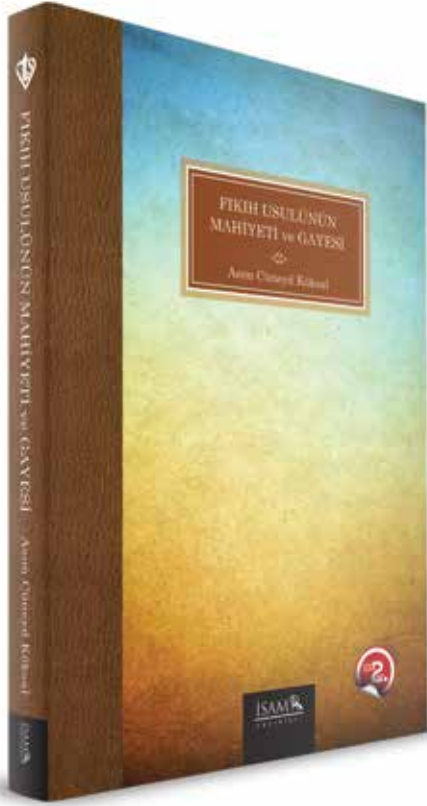
Bazen de biraz metinlerarasılık biraz alımlama estetiği yapıyordun. Hümeze suresinde malına, servetine ve konumuna güvenerek müminlerle alay eden, insanlara tepeden bakan, insanları ayıplayan, insanların iffet ve namuslarına dil uzatan, istihza ve alaylarla müminleri çekiştirip küçük düşüren bir insan tipinden söz ediliyordu. Her şeyi mal, mülk, makam ve mevki ile değerlendiren müstekbir bir insan tipinden... Tüm gücüyle mal, mülk toplamaya, servet yığmaya yönelen, topladıklarıyla övünüp böbürlenlen ve dünyada ebedi kalacakmış gibi plan yapan, bu yüzden de ahiretle ilgilenen zamanı kalmayan kişinin kötülüğü anlatılıyordu: “Mal toplayan ve onu durmadan sayan, insanları arkadan çekiştiren, kaş göz işaretiyle alay eden her kişinin vay hâline!...” (Hümeze, 104/1-2.) Hümeze suresi ile Fransız edebiyatının önemli yazarlarından Honore de Balzac’ın “İnsanlık Komedyası” adı altında topladığı romanlarının en önemlilerinden “Eugenie Grandet”nin kahramanlarından Fıçııcı Bay Grandet’nin fiçılar dolusu altınlarını sürekli sayması, para sevdası ve cimriliğiyle ilişkiler kurarak konuyu daha da genişletiyor ve somutlaştırıyordun. Baba Grandet, hâkim duruma gelen yeni değer yargılarını, para merkezli bir yaşamı temsil ediyordu. Bu yeni düzen, insani değerleri ikinci plana atıyordu.

Öğrencilerin dikkatini çekmeyi başarmıştın. Artık onlara hem

Kur’an hem de Türk Dili ve Edebiyatı dersi veriyordun. Kütüphaneni açmıştın onlara. YGS ve LYS’ye hazırlananlar, ara sınıf öğrencileri ilgiyle geliyorlardı camiye. Okula çevirmiştin camiyi. Camilerimiz, toplu ibadet yeri temel işlevinin yanı sıra ilim tahsil edilen yerd. Yıllarca belagatin uygulama mekânları olarak Kur’an ve hadislerin mesajlarını her yaş ve kültür seviyesinden insana ulaştırmıştı, böyle de olmalıydı.

İzin günlerinde Bafra’nın en eski alışveriş merkezi be-desten aralığına gidiyordun. “Bedüh Kitabevi”nde bir köşede kitap okurken diğer taraftan “Lokumevi”nin lokum ve no-kullarından yiyordun üstadın şu sözlerini hep aklında tutarak: “Bol bol okuyun. Okumayı terk etmeyin. Derdi olan insan okur, derdi olmayan insan da okuyarak dert sahibi olur. Asıl mesele bir derdimizin olmasıdır.”

İster öğretmen ister imam hatip ol, bulunduğun yeri bereketlendirmen gerekiyordu. Peygamber (s.a.s.)’in: “Ben ancak bir öğretmen olarak gönderildim.” (İbn Mace, Mukaddime, 17.) hadis-i şerifi düsturun olmalıydı. Manevi dinamikleri ayakta tutabilmek için sadece camide değil; cami dışında, sokakta, okulda, alışveriş merkezinde, çocuklarla, gençlerle, ailelerle, esnafla buluşarak onların taleplerine karşılık vermeliydin ki bulunduğun yer bereketlensindi.

Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesi

Hazırlayan: A. Cüneyt Köksal

Yazar, fıkıh usulünün tanımı ve mevzuu çevresinde cereyan eden tartışmalara yer vermiş; usulün başta Kelam, Fıkıh, Arap Dili ve Mantık olmak üzere diğer ilimlerden yararlandığını belirtmiştir.

İbrahim İLHAN

Din İşleri Yüksek Kurulu Uzman Yrd.

Fıkıh usulü, dinin temel kaynaklarının nasıl anlaşılması gerektiğini, bu kaynaklardan hareketle ibadet ve hukukla ilgili meselelere hangi metotla çözüm getirilebileceğini inceleyen ilim dalıdır.

“Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesinin” ele alındığı bu eserin yazılış amacı yazar tarafından şöyle

dile getirilmektedir: “İslam düşüncesinde özellikle Gazali sonrası dönemde ilimlerin mahiyeti, amaçları, ilimleri birbirinden ayıran kriterler, felsefi kaynaklı ilim tasavvurunun teorik İslami ilimlere de tatbik edilmesiyle birlikte gerçekleşen “ilim” tasavvurundaki dönüşümün tasvir ve tahlil edilmesi amaçlanmaktadır.”

Bir giriş ve üç bölümden oluşan eserin giriş bölümünde müellif, konuyu genel bir bakış açısıyla ele almış ve Gazali ile beraber Aristo mantığının fıkıh usulüne girdiği,

bu mantıkla bütün nazari ilimlerin aleti, dili ve ifade biçimi haline gelen sürecin başladığı ve bunun ilimler için de vazgeçilmez olduğu tespitinde bulunmuştur. Gazali ile başlayan bu sürecin Farabi ve İbn Sina gibi felsefecilerin elinde olgunlaştığı ve İslami ilimlerin rasyonalize/felsefileşme sürecinin gerçekleştiği, fıkıh usulünün de bu süreçten yaklaşım, metot, kavramsal düzey ve dilsel olarak etkilendiği yazar tarafından ifade edilmiştir.

Birinci bölümde, yazar, “İlimlerin

Mahiyet ve Gayesinin Belirlenmesinde Önem Taşıyan Temel Kavramlar” başlığı altında ilmin çeşitli tanımlarına değinmiş, mukaddime, mevzu, mebd/mebadi, mesele/mesail, mahiyet, tarif, sınaat ve meleke kavramlarını izah etmiştir.

İkinci bölümde, “Mahiyet ve Gaye İlgili Temel Kavramlar Işığında Fıkıh Usulü” başlığı altında, fıkıh usulünün mahiyeti ve gayesini ele almıştır. Öncelikle fıkıh usulünün ilimler taksimindeki yerini tespit etmiş, ilimlerin İslam medeniyetinde çeşitli kriterlere göre tasnif edildiğini, fıkıh usulünün Gazali’nin ortaya koyduğu şekliyle hem nakli hem de akli özellikleri barındırması sebebiyle dini ilimlerin en değerlisi olduğunu ifade etmiştir.

Yazar, fıkıh usulünün tanımı ve mevzuu çevresinde cereyan eden tartışmalara yer vermiş; usulün başta Kelam, Fıkıh, Arap Dili ve Mantık olmak üzere diğer ilimlerden yararlandığını belirtmiştir. Fıkıh usulü konularının belirlenmesinde usulcünün ilmi birikimi ve mensubu olduğu ekolün etkin rol aldığını; fıkıh usulü hakkında yazılan eserlerdeki meselelerin tertibinin, usulcünün zihnindeki belirli bir sistematige ve mantığa göre yapıldığını ve bu sistematigin usulcünün fıkıh ilmini tasavvur edişiyile doğrudan ilişkili olduğunu söylemenin mümkün olduğunu ifade etmiştir.

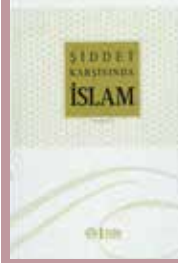
Müellif eserinde fıkıh usulünün gayesinin şeri, amelî hükümleri bilme olduğunu ifade etse de asıl ve nihai gayenin dünya ve ahiret

saadeti elde etmek olduğunu dile getirmiştir.

Köksal, fıkıh usulünün işlevinin, fıkıh hükümleri elde etmek, mensup olunan mezhebin görüşlerini sistemleştirmek, meşrulaştırmak ve savunmak, İslami ilimlere metodolojik bakımdan model ve örnek olmak, İslam toplumunun kurucu ilkelerini ve kıymetli hükümlerini muhafaza etmek, toplumda hukuki istikrarı sağlamak, din ve hukuk alanının siyasi alandan bağımsız olarak hareket etmesini temin etmek olduğunu belirtmiştir.

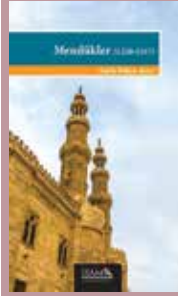
Üçüncü Bölümde ise yazar, “Fıkıh Usulü ile Teorik Hukuk Disiplinleri Arasında Mahiyet ve İşlev Yönünde Bir Mukayese” başlığı altında, hukuk bilimi, hukuk felsefesi, hukuk teorisi, hukuk metodolojisi ve hukuk doktrinin batı dünyasındaki algısına yer vermiştir. Fıkıh usulünün Batılı hukuk disiplinlerinden herhangi birine tam tekaül edemeyeceğini, batılı hukuk düşünürlerinin kalkış noktaları, tevarüs ettikleri tarih, içtimai, fikrî birikim ve çözüm aradıkları problemin çok farkı olduğu dile getirmiştir. Ancak bu iki disiplinin formel/biçimsel ve işlevsel anlamda bir mukayesenin yapılabileceğini söylemiştir. Ayrıca fıkıh usulü ilminin bir “ilim” olarak ilk defa Müslümanlar tarafından vücuda getirildiğine dikkat çekmiştir.

Eser, 2008-2014 yıllarında İSAM tarafından “Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesi” adıyla basılmıştır. (A. Cüneyd Köksal, *Fıkıh Usulünün Mahiyeti ve Gayesi, İSAM/ Türkiye Diyanet Vakfı İslâm Araştırmaları Merkezi, İstanbul, 2008-2014.*)

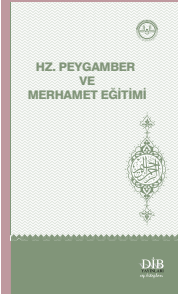
Siddet Karşısında İslam

Komisyon
Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
Ankara, 2015

Memlûküler (1250 - 1517)

Fatih Yahya Araz
İSAM Yayınları
İstanbul, 2015

Hız. Peygamber ve Merhamet Eğitimi

Komisyon
Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları
Ankara, 2011

Ela ile Efe Umreye Gidiyor

Şebnem Güler Karacan
Diyanet İşleri Başkanlığı